

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DIPLOMATICKÝ MATERIÁL CECHŮ NA HAVLÍČKOBRODSKU DO
ROKU 1850

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Martínková, Ph.D.

Autor práce: Bc. Martina Kubátová

Studijní obor: Archivnictví (ARCn)

Ročník: 3.

Anotace

KUBÁTOVÁ, Martina. *Diplomatický materiál cechů na Havlíčkobrodsku do roku 1850*. Diplomová práce. Filozofická fakulta Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, 2012, 63 stran + 99 přílohy.

Hlavním úkolem práce je shrnout diplomatický materiál cechovních korporací v oblasti Havlíčkobrodsko do ucelené podoby. Jelikož se jedná o velmi široké téma, byl výběr zaměřen pouze na řemesla textilní, vyskytující se právě v této oblasti a zejména na listiny.

Práce předkládá úvodem dějiny samotných cechů od jejich prvopočátku až po konečný zánik, se zaměřením na textilní výrobu. Shrnuje celkovou situaci dochovaných památek. Samotným jádrem je však edice vytvořená z listin vydaných právě těmito korporacemi a též listinami vydaných jinými vydavateli pro dané cechy. Ty jsou řazeny chronologicky v rámci jednotlivých cechů a měst. Jsou doplněny o diplomatický rozbor vnitřních a vnějších znaků a výslednou závěrečnou studii, která veškeré bádání shrnuje.

Klíčová slova

Havlíčkův Brod, Chotěboř, Ledeč nad Sázavou, Příbrav, diplomatika, listina, řemeslo, cech, textil.

Annotation

KUBÁTOVÁ, Martina. *The diplomatic material of guilds at Havlíčkův Brod area until 1850*. Master's thesis. Philosophical faculty of South Bohemian University in České Budějovice, Department of archives and additive historical sciences, 2012, 63 pages + 99 appendices.

The main task of this thesis is to summarize the diplomatics material of guild corporations at Havlíčkův Brod area into integrated form. Because of broad topic, the selection was only focused on the textile craft occurring in this region and especially in deeds.

In the introduction the work presents history of the guilds from their beginning to the final downfall - focusing on textile production. It summarizes the general situation of the surviving monuments. The edition which is created from deeds issued by these corporations and also by publishers for mentioned guilds - this is the main core of the thesis. The deeds are arranged chronologically according particular guilds and towns. They are completed by diplomatic analysis of internal and external signs and by the final study, which summarizes all the research.

Keywords:

Havlíčkův Brod, Chotěboř, Ledec nad Sázavou, Příbyslav, diplomatics, deed, craft, guild, textile.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

V Praze 6. ledna 2012

Mé poděkování patří pracovníkům SOkA v Havlíčkově Brodě, za ochotu a spolupráci. Mé rodině, partnerovi a přátelům za poskytnutou oporu a zázemí.

Ty největší díky však patří paní Mgr. Lence Martínkové, Ph.D. za trpělivé vedení této práce, ochotu vždy pomoci a cenné rady.

Obsah

Úvod.....	7
1. Vznik a vývoj cechů.....	11
2. Cechovní řemesla na Havlíčkobrodsku.....	16
2.1. Hmotné památky.....	16
2.2. Diplomatické památky.....	18
2.2.1. Listiny.....	18
2.2.2. Knihy.....	21
2.2.3. Spisy.....	21
2.2.4. Ostatní materiály.....	22
3. Vývoj textilních a oděvních řemesel na Havlíčkobrodsku.....	23
3.1. Soukeníci.....	23
3.2. Tkalci.....	25
3.3. Postřihovači.....	26
3.4. Krejčí.....	27
3.5. Kožešníci.....	27
4. Charakteristika listinného souboru.....	29
5. Vnitřní a vnější znaky listin.....	31
6. Celkové shrnutí získaných poznatků o cechovních listinách a diplomatické aktivitě cechů.....	50
Závěr.....	57
Seznam zkratk.....	59
Seznam použitých pramenů a literatury.....	60
Seznam příloh.....	63
Přílohy.....	64
Resume.....	161

Úvod

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je podat souhrnný obraz o situaci textilních a oděvních cechů v oblasti Havlíčkovobrodsko z hlediska diplomatického. Časové vymezení práce tvoří prvopočátky vzniku samotných cechů, které jsou spojené se zakládáním měst, zatímco koncové datum sahá do let 1850 až 1860, kdy tyto korporace pozvolna zanikají. Definitivním bodem jejich zániku bylo vydání Živnostenského řádu v roce 1859, který jejich existenci ukončil.¹ Cechovní sdružení fungovala na principu spolků, ty si však pro udržení pořádku a kázně musely stanovit pravidla, která bylo nutné dodržovat. Tato pravidla se v písemné podobě nazývají statuta neboli artikuly, případně cechovní řády (podle staršího úzu „pořádky“), a tvoří tak základ listinné písemné agendy těchto korporací a tudíž i hlavní pramennou základnu, potřebnou pro vznik této práce.

Stěžejní částí práce je edice, sestavená z dochovaných listin, které řemeslnické cechy vydávaly a nebo byly jejich příjemci. Editováno tak bylo celkem devatenáct listin, u kterých byl přepis možný z hlediska stavu dochování samotného dokumentu. Ediční práci prohlubuje navazující část diplomové práce, která předkládá rozbor těchto listin z diplomatického hlediska. Tyto rozbor pak doplňuje o úvodní studie, které shrnují všechny získané poznatky o diplomatickém materiálu, který je dnes uložen v archivních fondech cechů z území Havlíčkovobrodsko.

Cechy textilních a oděvních řemesel a jejich vývoj v již zmíněné oblasti, patří k tématu v dané lokalitě zcela nezpracovanému. Literatura týkající se této problematiky proto prakticky neexistuje. Myšlena je tím literatura týkající se oblasti Havlíčkovobrodsko. Jednotlivé informace však bylo možné vyhledat v monografiích zabývajících se touto problematikou všeobecněji. Velmi obsáhle se tímto tématem zabýval již Zikmund Winter a to hned v několika svých dílech. Tato díla jsou dostupná na příklad v knihovně Státního okresního archivu v Havlíčkově Brodě. O souhrnných dějinách cechů píše Winter v knize *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, kde bylo možné čerpat informace o vzniku korporací i o jejich zániku.² Velmi obdobným tématem se zabývají i monografie Josefa Janáčka, a to *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu* a publikace druhá, nazvaná *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*. Jelikož se jedná o knihy podstatně novější a moderněji pojaté než Wintrový, byly potřebné doplňující informace

---

¹ JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 281 – 283.

² WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906.

čerpány zejména z nich.³ Co se týče historie měst, cechů a řemesel, je zapotřebí zmínit publikaci Františka Hoffmanna *České město ve středověku*⁴ a práci Josefa Petráně *Dějiny hmotné kultury I.*⁵

O konkrétním vývoji jednotlivých řemeslných odvětví pojednává hned několik publikací. Předem bych však ráda zmínila dvě nejobsáhlejší od již zmiňovaného autora Zikmunda Wintra, a to *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526-1620)* a monografii druhou *Český průmysl a obchod v XVI. století*. Nahlédnuto bylo i do knihy s názvem *Zlatá doba měst českých*. Ve všech těchto publikacích Winter podrobněji zpracovává historii jednotlivých řemesel, jejich vývoj a činnost.⁶ Informace ke stejné problematice bylo možno čerpat i od autorů Antonína Pecelta v díle *Mizející řemesla*,⁷ a Cecílie Jahodové – Hálové v díle *Umění a život zapomenutých řemesel*.⁸ Poněkud populárnější naučnou formou přistupuje k výše zmíněnému tématu dvojice autorů Miroslav Janotka a Karel Linhart ve svých dvou publikacích *Řemesla našich předků* a *Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech*. K těmto dvěma publikacím je však zapotřebí přistupovat značně kriticky a čerpat spíše doplňující informace,⁹ na příklad názvy starých výrobních nástrojů nebo náplň pracovních činností řemeslníků. Zajímavé články, týkající se již konkrétně textilní tvorby a jejím vývojem, jsou publikovány ve sborníku *Z dějin textilu. Studie a materiály*. Konkrétně je jedná o tři studie od tří různých autorů. První je dílo Ladislava Hladkého a nese název *Jihlavský obchod se soukennými výrobky v 16. – 18. století*, kde se autor zabývá zpočátku všeobecně soukenickým řemeslem, později je práce zaměřena speciálně na město Jihlavu.¹⁰ Druhým autorem je Pavel Bělina, který publikoval článek s názvem *Státní podpora textilní výroby v českých zemích ve druhé polovině 17. a 18. století*,

---

³ JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, Praha 1963.

JANÁČEK, Josef, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961.

⁴ HOFFMANN, František, *České město ve středověku*. Praha 1992.

⁵ PETRÁŇ, Josef, *Dějiny hmotné kultury I*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1985.

⁶ WINTER, Zikmund, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526-1620)*, Praha 1909.

WINTER, Zikmund, *Zlatá doba měst českých*, Praha 1991.

WINTER, Zikmund, *Český průmysl a obchod v XVI. století*. Praha 1913.

⁷ PECELT, Antonín, *Mizející řemesla*, Praha 1958.

⁸ JAHODOVÁ – HÁLOVÁ, Cecílie, *Umění a život zapomenutých řemesel*, Praha 1955.

⁹ JANOTKA, Miroslav - LINHART, Karel, *Řemesla našich předků*, Praha 1987.

JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel, *Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech*, Praha 1984.

¹⁰ HLADKÝ, Ladislav, *Jihlavský obchod se soukennými výrobky v 16. – 18. století*, in: *Z dějin textilu studie a materiály 6*, Ústí nad Orlicí 1986.

kde pojednává o zasahování státu do textilní výroby v daném časovém období.¹¹ Autorem třetím je Miloslav Pávek, který publikoval studii s názvem *Počátky textilní výroby v českých zemích do konce 18. století*, kde prakticky shrnuje existenci textilní výroby u nás.¹² U tohoto autora je však zapotřebí uvést ještě jednu, neméně důležitou publikaci, zabývající se daným tématem podrobněji a to *Textilní výroba v historickém přehledu*.¹³

V oblasti diplomatiky cechovních písemností byly základní údaje a terminologické obraty čerpány z přehledové publikace, zahrnující informace o pomocných vědách historických, a sice *Vademecum pomocných věd historických*, kde jedna z nejrozsáhlejších kapitol je věnována právě diplomatice.¹⁴ Neméně důležitou příručkou týkající se této disciplíny je dnes již klasická učebnice diplomatiky, která je dílem širšího kolektivu autorů pod vedením Jindřicha Šebánka, Zdeňka Fialy a Zdeňky Hledíkové, nazvaná *Česká diplomatika do roku 1848*.¹⁵ Konkrétními otázkami cechovní diplomatiky a problematikou vývoje cechů na území Čech, stejně jako jejich diplomatickou aktivitou, se zabývala na příklad Lenka Martínková v třicetistránkové úvodní studii ke katalogu *Pečeti a typáře cechů z území okresu Pelhřimov (1500) 1546 – 1796 (1859)*.¹⁶

K dějinám cechů, k řemeslům a k jejich vývoji v jižním okolí Havlíčkobrodsko, a sice konkrétně na Humpolecku, na Pacovsku a na Pelhřimovsku, byl věnován na příklad sborník *Řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do poloviny 20. století*.¹⁷ V rámci tohoto sborníku je třeba upozornit především na zajímavou, přínosnou a z hlediska regionálního výzkumu této problematiky i značně novátorskou studii Zdeňka Martínka věnovanou vývoji

---

¹¹ BĚLINA, Pavel, *Státní podpora textilní výroby v českých zemích ve druhé polovině 17. a 18. století*, in: Z dějin textilu studie a materiály 8, Ústí nad Orlicí 1989.

¹² PÁVEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: Z dějin textilu studie a materiály 6, Ústí nad Orlicí 1982.

¹³ PÁVEK, Miroslav, *Textilní výroba v historickém přehledu*, Praha 1972.

¹⁴ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002, s. 175-270.

¹⁵ ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1948.

¹⁶ MARTÍNKOVÁ, Lenka, *Pečeti a typáře cechů z území okresu Pelhřimov (1500) 1546 – 1796 (1859)*, Katalog pečeti a typářů uložených ve Státním okresním archivu Pelhřimov a v muzeích na území pelhřimovského okresu, Pelhřimov 2000.

¹⁷ MARTÍNKOVÁ, Lenka (Ed.), *řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do poloviny 20. století*, Sborník příspěvků, katalogy výstav, Pelhřimov 1999.

oborové a územní struktury řemeslné výroby na regionální úrovni,¹⁸ případně kratčí příspěvek Lenky Martínkové o vývoji cechovní heraldiky, která sehrála zásadní význam při konstituování symboliky užívané na cechovních pečetech, razítkách i úředních dokumentech.¹⁹

Hlavní pramennou základu pro vznik předkládané práce však poskytly listiny, nacházející se ve fondech jednotlivých cechů uložených v Moravském zemském archivu v Brně – Státní okresním archivu Havlíčkův Brod, které byly následně editovány.²⁰

---

¹⁸ MARTÍNEK, Zdeněk, *řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do období průmyslové společnosti*, Vývoj oborové a územní struktury řemeslné výroby v regionu, in: *Řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku...*, Pelhřimov 1999, s. 5-29.

¹⁹ MARTÍNKOVÁ, Lenka, *Cechovní znamení se zvláštním zřetelem k situaci okresu Pelhřimov*, in: *Řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku...*, Pelhřimov 1999, s. 41-48. Zde citována také starší literatura k této problematice.

²⁰ Fond: *Cech krejčovský Golčův Jeníkov*, 1868 – 1888, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Společný cech kovářů, zámečníků, truhlářů, ručnickářů, zedníků, tesařů, puškařů, kolářů, klempířů, nožířů, kominíků, hodinářů, bednářů, obuvníků, pekařů, holičů, sedlářů, krejčích Golčův Jeníkov*, 1787 – 1888, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech soukenický Havlíčkův Brod*, 1607 – 1897, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech tkalcovský Havlíčkův Brod*, 1544 – 1872, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský a postřihačský Havlíčkův Brod*, 1556 – 1860, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech kožešnický Havlíčkův Brod*, 1681, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský Havlíčkova Borová*, 1809, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech kožešnický Chotěboř*, 1731 – 1860, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský Chotěboř*, 1677 – 1860, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech soukenický Chotěboř*, 1542 – 1877, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech soukenický Ledeč nad Sázavou*, 1557 – 1838, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský a postřihačský Ledeč nad Sázavou*, 1557 – 1828, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský, ševcovský a tkalcovský Pohled*, 1733 – 1857, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech tkalcovský Přibyslav*, 1559 – 1849, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech mezulánko-tkalcovský Přibyslav*, 1825 – 1848, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský a postřihačský Přibyslav*, 1504 – 1845, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský a postřihačský Světlá nad Sázavou*, 1725 – 1784, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech krejčovský a ševcovský Úsobí*, 1669 – 1868, SOkA Havlíčkův Brod; fond: *Cech tkalců Úsobí*, 1711, SOkA Havlíčkův Brod.

1. Vznik a vývoj cechů.

Řemeslnictvo se stalo vyhraněnou vrstvou, existující především ve městech se stanoveným právním charakterem. Řemeslník obdržel právo k samostatné práci a k trhu již tím, že byl přijat do městské společnosti. V každém z měst závisela obživa obyvatel především na zemědělství. Časem a vzájemným upevňováním své ekonomické stability se stali řemeslníci zcela regulární měšťanskou vrstvou. Je třeba dodat, že u mnohých měst k významnějšímu vývinu řemeslné výroby došlo pouze částečně, a tak tato města zůstala na úrovni sídel zemědělsko-řemeslného charakteru.²¹ V momentě, kdy rostl význam řemesel, přirozeně rostl i význam řemeslnictva, a pokud význam řemesel upadal, bylo tomu u řemeslnictva taktéž. Základem blahobytu řemeslníků se stal především dovoz a vývoz vyprodukovaného zboží, nutno podotknout že neméně důležitou roli sehrála i jejich práva na trhu.²² Posílením řemeslnické vrstvy došlo k demokratizaci veřejné samosprávy. Naprosto obdobně se tato skutečnost odrazila na vnitřní i vnější politice samosprávných politických úřadů ve městech. Jak je již výše zmíněno, mělo řemeslnictvo mezi měšťany silné zastoupení a jinak tomu nebylo ani na shromáždění veškerého měšťanstva. Prostřednictvím toho shromáždění bylo možno kontrolovat mimo jiné i politiku městských rad.²³

Již ke konci 13. století se začali řemeslníci stejných nebo příbuzných řemesel sdružovat v jakási bratrstva, která měla zpočátku jak humanitární tak i náboženský ráz. Členství v bratrstvu přinášelo jednotlivým členům zejména jistotu náležitého, poctivého pohřbu a pojištěné podpory.²⁴ Mezi své „úkoly“ však tato bratrstva zahrnuje i povinnost hájit zájmy řemesla, oprávněnost k práci a k nákupu surovin, ale také k prodeji hotových výrobků. Ve snaze upevnit si svou pozici se stále více domáhala tzv. přímusu, díky němuž došlo k jejich stabilizaci a nabývání veřejnoprávního charakteru. Z volných sdružení se tak stávala nucenější korporace s pevně danými pravidly a striktními normami.²⁵ Mluvíme zde o počátcích vzniku samotných cechů neboli cechovních organizací.²⁶ Tyto organizace byly jakýmsi prvotním regulátorem počtu jednotlivých řemeslníků. Již od počátků měly dvojí postavení: byly samosprávnou korporací na ochranu členských zájmů a zároveň

---

²¹ JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby za feudalismu*, s. 90 – 107.

²² PECELT, Antonín, *Mizející řemesla*, s. 16 – 19.

²³ JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby za feudalismu*, s. 60 – 62.

²⁴ WINTER, Zikmund, *Zlatá doba měst českých*, 218 – 220

²⁵ HÁLOVÁ – JAHODOVÁ, Cecílie, *Umění a život zapomenutých řemesel*, s. 9 – 11.

²⁶ v druhé polovině 19. století byly přetvořeny v živnostenské spolky a společenstva.

delegovanými orgány městské správy. Zřejmě z tohoto důvodu v počátcích městská obec stála v cestě plné cechovní autonomii.²⁷ Jejich prvotní úloha byla zejména ochranná.

Jako ve všech spolcích, i zde musela být pevně určena pravidla, neboli statuta. Potřeboval-li cech tato statuta, mohl si je vypůjčit od cechu stejného řemesla z jiného města, ale samozřejmě po průmyslové stránce pokročilejšího. Opisy těchto „artikulů“ čili český článků musely být náležitě ověřeny, a samozřejmě propůjčení nebylo zadarmo. Statuta byla ve většině případů ověřena v plném znění anebo podrobně doplněna o dodatky týkající se příslušného přejímajícího cechu. Co se jejich obsahu týče, statuta obsahovala předpisy o postupu od učedníka k mistrovi, práva a povinnosti cechovních představených i jednotlivých řadových mistrů, tovaryšů a učedníků, ale také obchodní předpisy, závazné předpisy pro organizaci výroby a normy společenského chování členstva. Málokdy však obsahovala technickou stránku řemesla, spíše upřesňovala chod obchodu s řemeslnými výrobky. Cechy je nechávaly sepisovat na zdobené pergameny nebo je ozdobně vázaly do nákladných knižních vazeb. Pro lepší bezpečnost byla statuta často vepisovány i do městských knih a v době válečných konfliktů uschována do cechovní pokladnice a do různých „bezpečných“ skryšů.²⁸ Potvrzena musela být buď městskou správou v případě měst zeměpanských, anebo místní vrchností u měst ostatních. Od roku 1708 musela být z rozhodnutí císaře Josefa I. veškerá cechovní statuta potvrzována výhradně panovníkem.²⁹

Pro samotnou potřebu a evidenci členů cechovního společenstva, ať již přijatých nebo vyloučených, byly zřizovány speciální knihy, které tuto evidenční funkci plnily. Knihy měly však i funkci účetních a hospodářských evidencí, protože cechy si svou účetní agendu vedly důsledně samy. Skrze své peníze uložené v cechovní pokladnici³⁰ neboli tak zvané „matce“ si mohly dovolit zabezpečení jednotlivých členů v případě nemoci, úmrtí, stáří nebo učňovského vzdělání. Mezi finanční náklady byl zahrnut i provoz dílen, jejich modernizace a nákup materiálů, nezbytného pro jejich fungování. Peníze do pokladnice přibývaly mimo jiné i pokutami, kterými cechy samostatně sankciovaly své členy za různé zejména organizační a mravnostní přestupky. Pokuty byly vyměřovány za skutky nerůznějšího charakteru, od špatného provedení díla až po nevhodné chování.³¹

---

²⁷ WINTER, Zikmund, *český průmysl a obchod v XVI. věku*, s. 90-91.

²⁸ *Tamtéž*, s. 92-95.

²⁹ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*, s. 189.

³⁰ Nazývané též „matka pokladnice“.

³¹ HÁLOVÁ – JAHODOVÁ, Cecílie, *Umění a život zapomenutých řemesel*, s. 15-19.

Důležitou úlohu hrály cechy i v kulturním životě měst, s čímž jsou samozřejmě spjaty i četné dochované cechovní památky. Při slavnostních průvodech, které se ve městech zejména od konce třicetileté války konaly velmi často, byly členové cechů svátečně oděni a jednotlivé cechy nesly v čele průvodu ozdobné praporece, korouhve a cechmistrovské ferule, vyzdobené většinou vyobrazením obecně známého znamení svého cechu anebo vyobrazením svatých patronů jednotlivých řemesel sdružených v cechovním společenství.³² S rozvojem jednotlivých měst a výrobních odvětví se charakter cechů samotných v podstatě nijak neměnil. Hlavním důvodem vzniku byla tedy nejen ochrana místního trhu, ale i jejich nasycenost a obrana před rostoucí konkurencí.³³

Do této kapitoly chci pro vysvětlení pojmů, s kterými bude pracováno, včlenit i samotnou hierarchii platnou uvnitř každého cechu. Nejvýše postavenou osobou v cechu byl tzv. cechmistr, jinak též v listinách nazývaný starší. Často bývali cechmistři dva, pokud se jednalo o „skromný“ cech, cech „hojný“ mýval cechmistry i čtyři.³⁴ Cechmistr byl hlavním administrativním orgánem. Měl na starost celkové vedení cechu, dodržování statut, hlavní pokladnici a drobné soudní a pořádkově-policejní pravomoci. Na zasedání, neboli valných hromadách, cechmistři předsedali a měli hlavní slovo, zejména při řešení problémů týkající se korporace jako celku. Voleni byli z pravidla na rok, ale stávalo se, že vlivem nedbalosti zůstávali ve funkci i několik let. Volbu v královských městech měli v rukou konšelé s císařským rychtářem. U měst poddanských to bývalo rozličné.³⁵

Pod cechmistrem pracovali mistři. Za vstup do cechu se platil povinný poplatek, tzv. příjemné, který byl uveden v artikulích a jehož výše byla předem stanovena. Výše vstupního členského vkladu do cechovní pokladnice se lišila nejen podle toho, zda byl přijímán učedník, tovaryš nebo mistr, ale zejména podle původu nově přijatého člena cechu, přičemž zvýhodnění a při přijímání upřednostňování byli vždy muži domácího původu. Aby se mohl člověk cechovním mistrem stát, musel nejprve složit zmíněný poplatek, aby byl přijat mezi čekatele na mistrovství, a následně musel úspěšně vykonat mistrovskou zkoušku, jejíž součástí bylo i předložení tzv. mistrovských kusů.

Na nižším stupni v cechovní hierarchii stál tovaryš.³⁶ Tovaryši často vandrovali po světě. Někteří z nich se neusadili nikdy, jiní „provandrovali“ pouze určitou dobu. Od přelomu

---

³² často to býval samotný patron nesoucí znaky cechu

³³ JANÁČEK, Josef, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, s. 60 – 64.

³⁴ WINTER, Zikmund, *Český průmysl a obchod v XVI. věku*, s. 93-95.

³⁵ *Tamtéž*, s. 95- 98.

³⁶ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách XIV. a XV. století věku*, s.220 – 240.

17. a 18. století byl vandr povinný a musel trvat nejméně rok až dva roky. Od vandru mohl být svým cechem tovaryš osvobozen, ale vždy jen ze závažných (na příklad rodinných nebo zdravotních) důvodů. Pokud měl tovaryš zájem o přijetí do cechu, musel i on nejprve složit poplatek do cechovní pokladnice. Pokud byl v místě „cizí“, musel doložit i svůj původ (tzv. list o čistém zplození) a listy o nějakém učení, vyučení nebo práci u jiného mistra. Teprve pak mohl být řádně přijat. Bez těchto řádně doložených věcí byl vandrující řemeslník pokládán spíše za tuláka, na něhož se nevztahovala na příklad sociální, výrobní a policejní ochrana od místního cechu, kterou pro svého vandrujícího člena obvykle žádal jeho domovský cech v tzv. fedrovním listu, jímž vandrujícího tovaryše obvykle předem vybavil. Vstupem do cechu byl tovaryš prakticky přijat do mistrový rodiny a ten k němu měl „otcovská, práva.“³⁷

Na nejnižším stupni cechovní hierarchie stáli učedníci, neboli pacholata, což byli často velmi mladí chlapci (mnohdy i pětiletí). Do učení však nesměli být od mistra přijati soukromě, nýbrž prostřednictvím cechu, který stanovil i poplatek za vyučení. Mistr tak musel učinit před celým cechem i s náležitým doprovodným rituálem. Učedník pak u cechu setrval po dobu, než se řemeslu vyučil. Poté většinou u mistra po nějaký čas pracoval za velmi nízkou mzdu jako tzv. mladší tovaryš (mládek), aby mu tímto způsobem vynahradil dobu, po kterou ho živil a šatil.³⁸

První velkou újmu utrpěla cechovní samospráva v polovině 16. století, když po tzv. prvním protihabsburském odboji císař Ferdinand I. cechům na čas odňal hlavní kus jejich samosprávy a po roce 1549 cechy na několik let dokonce zrušil. Následně sice byly obnoveny cechy i jejich samospráva, ale císař si cechy touto cestou zavázal k větší poslušnosti.

K dalším zásahům státu do cechovní oblasti pak začalo docházet od počátku 18. století, až byl císařem Karlem VI. 16. listopadu 1731 vydán tzv. Generální cechovní patent. Tato norma zásadně omezila pravomoci cechů a rozsah jejich výsad. Cechy se musely podřídit zemským a vrchnostenským úřadům.³⁹ V roce 1739 byl tento patent definitivně potvrzen vydáním Generálních cechovních artikulů, které platily pro všechny korunní země Habsburské monarchie. Byl to první výrazný pokus absolutizujícího se rakouského státu o unifikaci cechů, který se však ještě plně neprosadil.⁴⁰

---

³⁷ WINTER, Zikmund, *Zlatá doba měst českých*, s. 220 – 227.

³⁸ WINTER, Zikmund, *Zlatá doba měst českých*, s. 228 – 229.

³⁹ JANÁČEK, Josef, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, s. 69 – 70.

⁴⁰ HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 215 – 220.

V 60. až 80. letech 18. století, v důsledku zavádění a posléze i rozvoje manufakturní výroby, došlo postupně k rušení některých cechů, které se zabývaly výrobní činností určenou přednostně na export. Na příklad dvorským dekretem ze 3. srpna 1784 byly zrušeny cechy tkalcovské. Nové cechy ve druhé polovině 18. století nebyly zřizovány vůbec. K největším zásahům však došlo v době panování císaře Josefa II., který do roku 1789 postupně zrušil takřka všechny cechy provozující řemesla, jejichž rozvoj brzdila cechovní obrana před vytvořením konkurenčního a tržního prostředí. Některé cechy, jako punčochářské, kožešnické nebo kloboučnické, byly sice na přelomu 18. a 19. století Leopoldem II. nebo později také Františkem II. (I.) obnoveny, ale tyto skutečnosti již nemohly nijak zásadně ovlivnit směr hospodářského vývoje celé monarchie a zejména její západní části. První polovina 19. století se tak stala „labutí písní“ cechovní organizace.

Kolem poloviny 19. století se cechy začaly pozvolna měnit na stavovské zájmové organizace. V 60. a 70. letech 19. století, po vydání liberálně koncipovaného Živnostenského řádu z roku 1859, pozvolna ustupoval význam řemesel a řemeslné výroby do pozadí, neboť byla stále více nahrazována levnější, výhodnější a značně rychlejší výrobou v továrnách. Cechovní zřízení bylo definitivně zrušeno 20. prosince 1859 s účinností od 1. ledna 1860. Tím zanikla veškerá svébytná organizace řemeslné výroby, která dříve silně ovlivňovala jak hospodářský, tak společenský život ve městech.⁴¹

---

⁴¹ JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 281 – 283.

2. Cechovní řemesla na Havlíčkově Brodě

Pro výzkum vedený v této práci byla předběžně vytýčena oblast Havlíčkově Brodská ležící na Českomoravské vrchovině. Tato oblast je zajímavá nejen pro svou přírodní a historickou krásu, ale zejména kvůli zdejší historii obchodu a řemesel, která je pro východní Čechy typická celkově, což je pro tento výzkum stěžejní. Město Havlíčkův Brod leží na řece Sázavě, kolem které v minulosti procházela významná kupecká stezka zvaná Haberská. Brod si tak vysloužil svůj název právě proto, že byl jediným místem, kde se řeka Sázava na této stezce dala bezpečně přebrodit. Právě z důvodu čilého obchodního ruchu, byla celá oblast Havlíčkově Brodská, co se týče počtu nejrůznějších řemesel, velmi rozmanitá.⁴² Podle pramenů, uchovaných ve Státním okresním archivu v Havlíčkově Brodě, je zde prokazatelná přítomnost řemesel potravinářských (řezníci, pekaři, mlynáři), oděvních (kožešníci, ševci, kloboučníci), textilních (krejčí, soukeníci, tkalci, postřihovači, vlnaři), kožedělných (řemenáři, sedláři), řemesel zpracovávající dříví (tolaři, truhláři, postelníci), kovodělných (kováři, kotláři, zámečníci, hodináři, nožíři, mečíři), řemesel zpracovávajících hlinu (hrnčíři, sklenáři), stavebních (zedníci, kameníci, tesaři, pokrývači), uměleckých řemesel (malíři) a řemesel příslušejících do drobných výrobních skupin (svíčníci, mydláři).⁴³

2.1. hmotné památky

Zvláště vzhledem k dochovaným památkám, můžeme hovořit o silné skupině místních cechů. Jen pro zajímavost, co se týče počtu dochovaných heraldických nebo sfragistických cechovních památek, vyjma ty diplomatické, bylo jich v celé oblasti Havlíčkově Brodská dochováno zhruba 70 kusů u 56 cechovních řemesel. Jako nejstarší památka je uvedena pečeť cechu tkalcovského v Havlíčkově Brodě z roku 1544, přitíštěná pod krytem z papíru na listině z 15. května 1544.⁴⁴ Tato pečeť je uložena spolu s listinou v SOkA v Havlíčkově Brodě. Jako nejmladší je evidován praporec cechu kovářského, kolářského, bednářského a zámečnického

---

⁴² LIŠKA, Karel – MUCHA, Ludvík. *Klíč k našim městům*. Praha, Práce 1979, s. 97- 100.

⁴³ JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, s. 50 – 57.

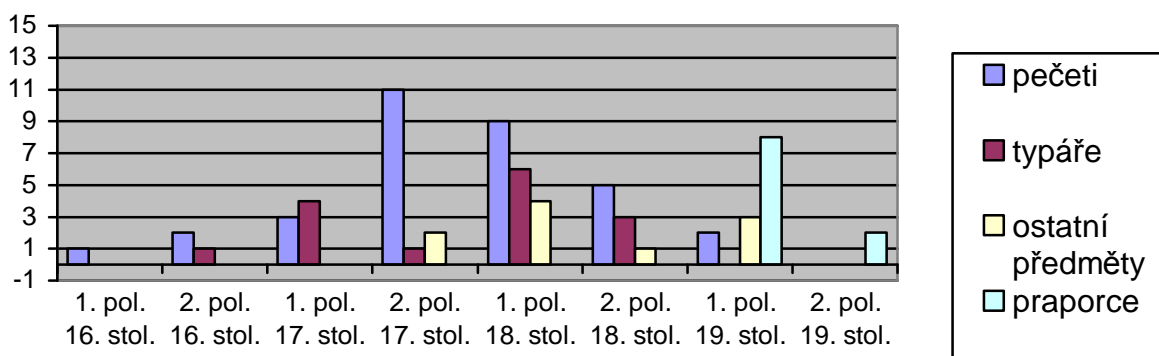
⁴⁴ pole pečeti je velice špatně čitelné, jelikož papír je značně začernalý a poškozený. Uprostřed je viditelný tkalcovský člunek a pod ním dva zkřížené hřebeny., (SOA v Havlíčkově Brodě, fond: cech tkalcovský Havlíčkův Brod)

v Chotěboři z roku 1859, který je po zrestaurování uložen v Městském muzeu v Chotěboři.⁴⁵ Mimo pečetě a praporce byla nalezena i řada ferulí,⁴⁶ truhlic, typářů,⁴⁷ džbánů nebo vývěsních štítů. Pro přesnější představu je přiložena tabulka s počty jednotlivých cechů ve městech na Havlíčkovobrodsku.⁴⁸ Situaci dokresluje graf, který znázorňuje v časových obdobích výskyt, druh a počet dochovaných hmotných památek na jednotlivé zdejší cechy.

město	počet cechovních řemesel
Havlíčkův Brod	20
Humpolec	2
Chotěboř	10
Krucemburk	2
Ledeč nad Sázavou	11
Pohled	1
Přibyslav	3
Světlá nad Sázavou	6
Vilémov	1

Graf počtu dochovaných cechovních památek v jednotlivých obdobích.⁴⁹

⁴⁵ Je na ní vyobrazena Svatá Trojice, tj.. Bůh Otec a Bůh Syn sedící na oblaku, nad nimi Duch Svätý. Uprostřed oblaku u nohou postav je ve štítě napsán v červeném poli letopočet 1859. Kolem něj znamená jednotlivých řemesel: kolo, sud, zámek s klíčem, kružidlo, hoblík, podkova a kleště. Praporec je malován barevně.

⁴⁶ Odznak cechmistrovské moci v podobě terče na dlouhé rukojeti. V terči je obvykle vypočten cechovní znak.

⁴⁷ cechovní razítka, otiskovala se do vosku a vznikaly tak pečeti.

⁴⁸ KUBÁTOVÁ, Martina, *Cechovní heraldika a sfragistika na Havlíčkovobrodsku*, s. 30- 35.

⁴⁹ KUBÁTOVÁ, Martina, *Cechovní heraldika a sfragistika na Havlíčkovobrodsku*, bakalářská práce, Pardubice 2009, s. 30- 35.

2.2. diplomatické památky

V předchozím textu byly uvedeny počty cechovních řemesel a jejich dochované heraldické a sfragistické památky. Co se týče památek diplomatických, čili především listin různých druhů a typů a různých forem, i těch byla dochována velmi široká škála. Jak jsem se jí již v úvodu zmiňovala, povinností každého cechu bylo i důsledné vedení jejich písemné agendy. Dochovaný písemný materiál bychom mohli rozdělit do několika skupin,⁵⁰ a to na listiny, knihy, spisy a ostatní písemné a jiné dokumenty. Zřídka se však u cechů na Havlíčkovobrodsku stalo, že by cech měl zachované všechny uvedené skupiny písemností. Níže jsou uvedeny v každé skupině druhy, které je na Havlíčkovobrodsku možné studovat.

2.2.1. Listiny

Listiny zpravidla představují nejhojněji dochovaný druh diplomatického materiálu, který se ve fondech cechů vyskytuje a na Havlíčkovobrodsku je tomu také tak. Jelikož jsou zároveň hlavní pramennou bází pro předkládanou práci, dovoluji si v této podkapitole o cechovních listinách pojednat podrobněji.

Listina je písemnost, která je zpravidla upravená podle určitých pravidel respektujících zvláštnosti dané dobou, osobami a místem. Od svého původu je určena k tomu, aby vydávala svědectví o skutku právní povahy, který je trvalé čili časově neomezené platnosti. Jsou proto považovány za jakýsi neotřesitelný kmen starých archivů.⁵¹ Samotný termín listina byl zaveden do českého jazyka Františkem Palackým. Dělení listin je možné provést podle obsahu, anebo podle právní autority jejich vydavatele, a to konkrétně na listiny veřejné a soukromé.

Listiny veřejné byly vydávány samostatnou právní autoritou, např. králem nebo papežem. Oproti tomu listiny soukromé byly vydávány osobami, které v dané záležitosti nebo problematice nedosáhly žádného právního postavení.⁵² Zpravidla bývají listiny vyhotovovány v otevřené formě a nikoli v uzavřené. Ve středověku byly psány obvykle na pergamentu,⁵³ papír do této oblasti pronikal pozvolněji.

---

⁵⁰ členěné podle SOA v Havlíčkově Brodě

⁵¹ ŠEBÁNEK, Jindřich - FIALA Zdeněk - HLEDÍKOVÁ Zdeňka, *Česká diplomatika do roku 1848*, s. 20 – 21.

⁵² HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, s. 206 – 208.

⁵³ zvířecí kůže upravovaná speciálně na psaní.

Každá listina se z diplomatického hlediska vnitřně člení na několik částí, které dohromady tvoří listinný formulář. Tyto části (tzv. formule) nemusí každá listina bezpodmínečně obsahovat všechny. Právě modifikací použitých a vynechaných listinných formulí byly personálem kancelářů i veřejnými notáři již od středověku vytvářeny specifické listinné formuláře, které se pak často používaly pro konkrétní druhy a typy právních pořízen; na příklad privilegia neboli diplomy, v novověku nahrazené majestáty, se užívaly k propůjčování práv, k udělování milostí a výsad, vidímusy se užívaly k ověřování listinných textů z hlediska jejich hodnověrnosti a konfirmace k potvrzování jejich trvalé právní platnosti. Erbovní listiny sloužily k udělení znaků, lenní listiny k propůjčování lén do dočasné nebo trvalé držby a tak podobně.

Dovolím si tedy použít dělení listinného formuláře uvedené v publikaci *Vademecum pomocných věd historických*, podle jejíchž autorů se takřka každá listina dělí na tři základní části, a sice protokol, který může a nemusí obsahovat níže zmíněné části.

- a) Invokace – vzývání božího jména.
- b) Intitulace s devoční formulí – titul a jméno vydavatele.
- c) Inskripce – jméno příjemce často spojováno i se salutací, tedy pozdravem.

Další částí je text, který může obsahovat následující formule, a to:

- d) Arenga – obecná motivace ke vzniku listiny.
- e) Promulgace – oznamuje rozhodnutí uvést v známost vydavatelovu myšlenku.
- f) Narace – zde jsou uvedeny konkrétní důvody vzniku dané listiny i se jmény osob, které k tomu přispěly nebo na jejichž žádost listina vznikla.
- g) Dispozice – samotné jádro listiny.
- h) Sankce – právní zajištění buď odměn nebo naopak pokut, s přesným vyměřením.
- i) Koroborace – uvedený způsob ověření listiny.

A konečně třetí částí takřka každé listiny je eschatokol též nazývaný závěrečný protokol, jehož skladba obvykle obsahuje formule jako

- j) Subskripce – podpisy nebo vyjmenování svědků. tzv. svědečná řada.
- k) Databe – doba a místo vzniku listiny.
- l) Aprekace – závěrečná motlitba.⁵⁴

---

⁵⁴ HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, s. 207– 208.

Nejčastěji zastoupeným druhem listin ve fondech cechů jsou právě *privilegia*, v pozdější době *majestáty*, jejichž prostřednictvím panovník, místní vrchnost anebo od konce 16. století i cechy v královských privilegovaných městech, které získaly tzv. celozemskou působnost, ostatním cechům v českých městech propůjčovaly a udělovaly různá práva, výsady a milosti. V některých případech se jednalo o listiny privilegiálního charakteru, které ověřovaly či potvrzovaly platnost textů starších listin, a pak hovoříme v prvním případě o *vidimusech*, v druhém případě o *konfirmacích*. Prostřednictvím tohoto typu listin mohl být cechu udělen či polepšen také cechovní erb, a v tomto speciálním případě pak hovoříme o *listinách erbovních*.

Specifickým typem ryze cechovní listiny jsou *statuta*, *řády* a cechovní *artikuly*. Prostřednictvím těchto dokumentů byl určován vnitřní řád a chod cechovní organizace, její každodenní fungování a kompetence cechovních orgánů, zejména cechmistrů. Tyto listiny mohly mít platnost pro cech jako celek, pak hovoříme o tzv. *cechovních řádech všeobecných*. V některých případech však mohly být určeny pouze pro konkrétně vycílenou část členů cechovního společenství, a pak hovoříme o *řádech tovaryšských*, *řádech učednických* a podobně. Rovněž artikuly byly vydávány v mnoha odlišných podobách a formách. Pokud se jednalo o články platné pouze pro jeden nebo několik cechů na místní úrovni, hovoříme o tzv. *partikulárních cechovních artikulech*. Pokud se jejich znění naopak odvozovalo od nějaké všeobecně platné normy, na příklad od cechovního patentu z roku 1731 nebo od Generálních cechovních artikulů z roku 1739, pak hovoříme o tzv. *artikulech všeobecných*. Většina těchto listinných dokumentů byla vnitřně složitě členěna a nejobvyklejší podobou byl číslovaný soupis jednotlivých schvalovaných a potvrzovaných článků.

K typickým cechovním druhům listinných dokumentů náleží také tzv. *fedrovní listiny*. Jednalo se o dokumenty na pomezí soukromé a veřejnoprávní sféry. Vydavatelem listiny byl domovský cech jejího držitele, na příklad vandrovního tovaryše, zatímco příjemcem byl kterýkoli hostitelský cech, ke kterému se fedrovaný řemeslník na příklad během vandru uchýlil o zaopatření a o ochranu. V pozdější době tyto listiny nahrazovaly tzv. vandrovní knížky, německy zvané též „Wander-pass“.

2.2.2. Knihy

Rovněž knihy úřední, hospodářské a účetní povahy obvykle ve fondech cechů představují podstatnou položku. Nejčastěji jsou zde dochovány knihy, které evidovaly členstvo cechu a fungování cechovní organizace. Sem patří na příklad *knihy protokolů z cechovních shromáždění*, *knihy přijatých tovaryšů a učňů*, *knihy protokolů o přijímání mistrů do cechu*, *knihy přijatých a propuštěných mistrů a učňů*, dále čistě evidenční *knihy tovaryšů*, *knihy učňů*, *knihy pomocníků* nebo *knihy vandrovních tovaryšů*. Další oblast představuje finanční a majetkově-hospodářská evidence, kam patří na příklad *knihy příjmů*, *knihy vydání*, *knihy příjmů a vydání cechmistrů*, ale také *knihy vyplacených podpor* pro vdovy a sirotky a podobně. Velmi často jsou v této skupině zastoupeny také *knihy evidující společný cechovní majetek a provozovny*, jako byly cechovní barevny, cechovní valchy, cechovní sušárny, přádelny, sklady, pily, hamry a podobně, které si cech pořizoval na společné náklady celého cechovního společenství a k výrobním činnostem je mohli využívat podle přesně daného řádu všichni členové cechu.⁵⁵

2.2.3. Spisy

Mezi spisy bývá v případě fondů cechů obvykle řazen drobný aktový materiál dochovaný obvykle v podobě jednotlivin nebo jejich větších skupin, jako na příklad *výuční listy*, *korespondence* mezi cechovními řemesly v rámci cechu ale též mezi cechem a panovníkem, případně jinou právnickou či fyzickou osobou stojící vně cechovního společenství. Dále zde můžeme nalézt časově omezené *rejstříky příjmů a vydání*, na příklad měsíční, čtvrtletní, půlroční, případně *koncepty protokolů* z cechovních shromáždění, dále různá *oznámení* o cechovních shromáždění s vloženými výkazy o příjmech a dluzích, *křestní listy* učeďníků a tovaryšů, *výkazy* kvartálních povinností členů cechu, *povolení k vyučení*, *mistrovské dekrety*, *výuční a pracovní listy*, *kvitace*, protokolární záznamy o volbách cechmistrů a podobně.

Ve spisech se však v pozdější době mohly objevit také některé velmi specifické dokumenty, jako na příklad kontrakty na dodávky výrobků cechovních řemeslníků pro císařskou armádu nebo erární sklady (bělené sukno, opasky, řemeny, sedla, hrubé plátno, popruhy, provazy, ale také pažby k puškám, chléb, uzeniny a jiné trvanlivé potraviny atp.), mezicechovní smlouvy o lepším a ekonomičtějším využívání technického zázemí a provozoven, zejména pokud byl jejich provoz energeticky náročný, záznamy o založení živnostenských škol a provozování doškolovacích kurzů, ale též korespondence s městskou

---

⁵⁵ fondy jednotlivých cechů, SOA Havlíčkův Brod

správou, a to zejména v pořádkově – policejních a také přestupkových trestních záležitostech. V nichž se pravomoc cechovních představenstev často křížila s pravomocí městské správy a tak dále.⁵⁶

2.2.4. Ostatní materiály

Mezi ostatní materiál jsou většinou řazeny drobné předměty, které se uchovávají v archivu, jako například typáře neboli pečetidla, ale také razítka, cechovní kolky, vzorníky výrobků atd. Zejména většina cechovních typářů je uložena ve Státním okresním archivu v Havlíčkově Brodě, ale druhá obsáhlá sbírka se nachází také v Městském muzeu v Chotěboři. Obě instituce však evidují i v současnosti nezvěstné exempláře pečetidel a v jejich archivech jsou k dispozici detailní popisy těchto dnes ztracených typářů, díky kterým je možné si utvořit vcelku přesnou představu o celkové situaci.

---

⁵⁶ fondy jednotlivých cechů, SOA Havlíčkův Brod

3. Vývoj textilních a oděvních řemesel na Havlíčkovsku

Pomocí archeologických nálezů můžeme doložit v českých zemích existenci textilní výroby již v druhém tisíciletí před naším letopočtem. Staří Slované dovedli za pomoci primitivních nástrojů vyrábět hrubé tkaniny ze lnu, konopí a vlny a šít z nich oděvy.⁵⁷ Za vlády knížete Václava, v 10. století, byla vyráběna roucha a světské obleky v jeho vlastní dílně, kde je ženy šily, předly a tkaly.⁵⁸ Však počátky samotné textilní výroby jsou kladeny na venkov, kde jí byla zaměstnána povětšinou celá rodina. Hlavně v době tzv. vegetačního klidu, kdy nebyly nutné venkovní zemědělské práce. Z venkova se tento fenomén začal šířit pozvolna přes kláštery do měst, kde se textilní výrobou v průběhu 13. a 14. století začali zabývat specializovaní řemeslníci. Na konci předhusitské doby pak v českých zemích vznikají i první cechy textilních a také oděvních řemesel.⁵⁹

3.1. Soukeníci

Řemeslníci sdružení v soukenickém cechu se zabývali především výrobou sukna. Z hlediska početnosti zaujímali soukeníci už od pozdního středověku nejpřednější postavení jak v městech královských tak i v poddanských. V malých městech pomocné práce ve své dílně povětšinou konal soukeník sám anebo za pomoci jediného tovaryše. Naproti tomu ve větších a významnějších městech, kde mohla být dílna rozlehlejší a výroba mohla nabýt většího objemu, si mohl mistr zpravidla dovolit najmout větší počet pracovních sil. Mohl zaměstnat také specialisty znalé modernějších nebo módních výrobních postupů, a vyrábět tak sukna složitější a náročnější.⁶⁰ Soukenické řemeslo představovalo souhrnný pojem, který zahrnoval úplný prvopočátek práce, v podobě zpracování např. vlny, až po fázi konečnou a to vyhotovení samotného sukna.⁶¹ Toto řemeslo se v českých zemích objevuje již ve 13. století společně se zakládáním měst. Značný vliv na jeho rozvoj mělo pozvání soukeníků z Flander Přemyslem Otakarem II., kteří se u nás usadili a učili domácí soukeníky novým technikám.

---

⁵⁷ PÁNEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: *Z dějin textilu studie a materiály*, díl druhý, s. 3.

⁵⁸ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906, s. 8.

⁵⁹ PÁNEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: *Z dějin textilu studie a materiály*, díl druhý, s. 9.

⁶⁰ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, s. 480–481.

⁶¹ JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel. *Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech*. Praha, Svoboda 1984, s. 129.

Vývoz sukna z českých zemí je doložen již ve 14. a 15. století, kdy v zatím ještě malém množství proniká na podunajské trhy, posléze do Slezska a dalších oblastí. Nejoblíbenější barvou sukna byla červená, která se získávala barvením pomocí šafránu, duběnky nebo rezedy, byla však velmi vzácná a tedy i drahá.⁶²

Na počátku 18. století oproti evropskému průměru bylo české soukenictví zejména co se týče technik zaostalé. Na vině byly zastaralé cechovní předpisy, které prakticky bránily užívat novější techniky. Situace se změnila vydáním vládního reskriptu v roce 1739 a soukenického předpisu na výrobu suken z roku 1758. Císařovna Marie Terezie uvolnila dva miliony zlatých na zavedení výroby kvalitnějších suken.⁶³ Pro představu, v roce 1731 bylo v Čechách zaregistrováno 2400 soukeníků. Velmi vyhlášené bylo např. sukno z Jindřichova Hradce, ale i z Jihlavy nebo z Humpolce. Kvalita sukna byla určena počtem přivěšených pečetí. Čím jich bylo více, tím bylo sukno kvalitnější.⁶⁴

V Havlíčkově Brodě tvořili soukeníci nejpočetnější skupinu mezi textilními řemesly. Podle nich byla pojmenována městská čtvrť zvaná V Rámech.⁶⁵ Oproti ostatním řemeslům soukeníci netvořili společné cechy s jinými, ale vždy se sdružovali do samostatných jednooborových cechů. Nejstarší písemná zmínka o soukenickém cechu na území Havlíčkobrodsko však pochází z Chotěboře a to konkrétně z roku 1542, kdy byly radou města Chotěboře vydány pro tento cech artikuly. Soukeníci sídlili v jižní části chotěbořského náměstí.⁶⁶ V Ledči nad Sázavou bylo soukenické řemeslo provozováno také, a podle první písemné zmínky z roku 1557, kdy jim Zdeňkem Meziříčským byly uděleny artikuly, nejpozději od počátku 16. století.⁶⁷

---

⁶² PÁNEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: *Z dějin textilu studie a materiály*, díl druhý, s. 17.

⁶³ PÁNEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: *Z dějin textilu studie a materiály*, díl druhý, s. 20.

⁶⁴ Nejvíce mohlo být přivěšeno osm pečetí, to značilo nejvyšší kvalitu.

⁶⁵ SOKA Havlíčkův Brod, NOVÁKOVÁ, D.-POSPÍCHALOVÁ, H.-SOCHR, J.: *ARCHIV MĚSTA HAVLÍČKŮV BROD - LISTINY, 1269 - 1949, SV.1.. Inventář, 1982*, s. 123, ev.č. 18.

⁶⁶ SOKA Havlíčkův Brod, f. cech soukenický Chotěboř, inv. č. 1, *cech soukenický Chotěboř*.

⁶⁷ SOKA Havlíčkův Brod, f. cech soukenický Ledec nad Sázavou, inv. č. 1, *cech soukenický Ledec nad Sázavou*.

3.2. Tkalci

V pramenech bývají někdy nazýváni „pláteníky“, ale v tomto případě se jedná o označení zavádějící. Zatímco tkalci plátno vyráběli a někdy i prodávali, pláteníci s ním pouze obchodovali. Ve svém společenském významu bylo řemeslo tkalcovské zpravidla vždy za řemeslem soukenickým.⁶⁸ Ve městech se toto řemeslo začalo ukazovat pozvolna již v době lucemburské. Nejstarší tkalcovský cech je znám z Třebenic z roku 1455.⁶⁹ Všeobecně mezi lidmi převládal názor, že tkalci prakticky dělají ženskou práci, proto se v těchto ceších vyskytují velmi často i ženy. Byly přijímány za členky a to nejen panny, ale i vdovy. Plátenictví v Čechách upadalo v období husitských válek. Situace se však zlepšila s nástupem renesance, kdy stoupala i životní úroveň obyvatel. Překážku v provozování řemesla činil dovoz cizích pláten. Tento problém byl velmi aktuální zejména v polovině 17. století.⁷⁰

Vyrobená plátna se dělila podle vazby mezi osnovou a útkem na plátna hladká a plátna tzv. písaná, která měla vytkávaný vzor v jiné barvě, než byl samotný podklad. Velmi oblíbené bylo vytkávání „šachové“ používané zejména na ubrusy. Podle použité příze se plátna dělila na celopřezná, poloviční, kanafasy, jemná tzv. švýcarská a holandská. Plátna byla dělena i podle šířky a to na papírová⁷¹, kopová⁷² a dvouloketní.⁷³ Hustota plátna byla v 16. století určena počtem nasnovaných nití. Plátno považované za nejřidší jich mělo devět, to nejhustší naopak čtyřicet pásem.⁷⁴ Pro zajímavost, začátkem 16. století byl loket obyčejného plátna prodáván po 10 až 11 denárech, a loket lepšího plátna po 2 až 3 groších.⁷⁵

K úpadku tkalcovského řemesla a výroby pláten v českých městech, stejně jako u mnohých jiných řemesel, došlo za třicetileté války a tato nepříznivá situace panovala až do poloviny 18. století, respektive do roku 1750. Tehdy byl vydán tzv. Lněný patent, který předepisoval pro každé plátno přesně stanovenou kvalitu a rozměr. O tři roky později byl

---

⁶⁸ PÁNEK, Miroslav, *Textilní výroba v historickém přehledu*, s. 12.

⁶⁹ WINTER, Zikmund, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*, s. 615.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 617.

⁷¹ šíře 5/4 loket

⁷² šíře 7/4 loket

⁷³ šíře dva lokty (loket = 59, 5 cm)

⁷⁴ PÁNEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: *Z dějin textilu studie a materiály*, díl druhý, s. 11.

⁷⁵ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, s. 874-875.

patent rozšířen o dodatek, který nařídil řádné ocejchování tkalcovského vybavení. V 18. století bylo české plátno velmi silným vývozním artiklem.⁷⁶

Jediné dochované listiny tkalcovského cechu pocházejí z Havlíčkova Brodu, kde tkalcovský cech existoval samostatně. První písemná zmínka o něm pochází z roku 1544. Je dochována v opisu cechovních artikulů pro tkalcovský cech v Humpolci.⁷⁷ Tkalcovský cech je doložen také v Pohledu, v Úsobí a v Přibyslavi, avšak jedině v Přibyslavi je v cechovním společenství s ševci a krejčími, zatímco v ostatních dvou uvedených městech figuruje sám. Bohužel se ani v jednom případě nedochovaly ve fondech těchto cechů žádné listiny.

3.3. Postřihovači

Postřihovačský cech se zabýval samotnou koncovou úpravou sukna, čili jeho vypíráním, napínáním a konečným střihem. Svou práci si ale jako samostatnou drželi jen velmi zřídka. Podle dochovaných pramenů nacházíme postřihovače nejčastěji ve společných ceších se soukeníky, mnohdy s nimi i splývali. Stejně tak se v pramenech můžeme setkat i s názvem kráječ, což však nebyl postřihovač, nýbrž obchodník se sukнем. Kráječi bývali nápomocni cechu krejčovskému, co by pomocná síla při vykonávání řemesla.⁷⁸ Pokud bychom srovnaly počty soukeníků a postřihovačů ve venkovských městech, tak postřihovačské zastoupení je velice skromné, protože postřihovačskou práci byl obvykle schopen konat sám řádně vyučený soukeník, který musel ovládat celý proces výroby sukna, včetně jeho postřihování, valchování a barvení.

Postřihovačské řemeslo se v celé oblasti Havlíčkobrodska nevyskytuje ve vlastním samostatném cechu. Vyplývá to i z jejich již výše zmíněného postavení, spíše výpomocné specializované síly, a to jak v Havlíčkově Brodě a Přibyslavi, tak i v Ledči nad Sázavou. Nejstarší písemná zmínka o nich pochází z roku 1504 z Přibyslavi, kdy tamnímu soukenickému cechu byly uděleny artikuly purkmistrem a radou města Jihlavy, v nichž se nacházejí články určené jedinému tehdejšímu přibyslavskému postřihovači Valentýnovi.⁷⁹

---

⁷⁶ PÁNEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: Z dějin textilu studie a materiály, díl druhý, s. 13.

⁷⁷ SOka Havlíčkův Brod, f. cech tkalcovský Havlíčkův Brod, inv. č. 2, *cech tkalcovský Havlíčkův Brod*.

⁷⁸ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, s. 432-433.

⁷⁹ SOka Havlíčkův Brod, f. cech krejčovský a postřihovačský Přibyslav, inv. č. 1, *cech krejčovský a postřihovačský Přibyslav*.

3.4.Krejčí

Hlavním úkolem cechu krejčovského bylo šít oděvy a jiná díla z předem připravených látek, ale mnohdy i z kožešin. Mezi krejčími, soukeníky a postříhovači docházelo velmi často ke sporům, týkajících se vzájemného zasahování si do díla. Tyto spory bývaly řešeny ve městech individuálně a to většinou městským nařízením, že krejčí musí kupovat sukna u soukeníků.⁸⁰ Krejčovské řemeslo nejsilněji podléhalo tzv. módním trendům a muselo se přizpůsobovat době. Vzhled jak dámských, tak pánských oděvů se měnil a měnila se samozřejmě i poptávka po zboží. Ceny takového zboží jsou velmi relevantní, pro příklad v roce 1520 stála pánská sukne v rozmezí několika málo grošů až po několik kop, oproti tomu za sukni dámskou se zaplatilo v rozmezí 3 až 7 kop, někdy i více.⁸¹

Cech krejčovský byl přítomný skoro v každém městě v dané oblasti Havlíčkovobrodská. Nejčastěji je nacházíme ve společném cechu s postříhovači, společně se při práci totiž doplňovali. Nejstarší zmínka o tomto cechu pochází z roku 1504 v Přibyslavi, kde společně s postříhači tvořili cech. V této listině jim byly purkmistrem a radou města Jihlavy uděleny artikuly.⁸²

3.5.Kožešníci

Kožešníci měli na starosti zpracování kůží a to nejrůznějších typů. Již od počátků řemesel patří k velmi hojným a vyhledávaným řemeslům. Nejen, že zhotovovali samotné oděvy z kůže na zimu, ale i jimi šatstvo zdobili. Různé odřezky používali jako lemy rukávů, sukni nebo šatů. Skoro každý oděv byl kožešinou i podšit, tudíž kožešníci byli neustále zaměstnáni. Okolo roku 1392 jich pouze v Praze bylo napočítáno 138 osob.⁸³ Užívalo se kožešin kuních, beránčích, vlčích, liščích, hranostajích, atd. Mezi kožešníky a krejčími docházelo k velmi častým sporům, jelikož si navzájem zasahovali do práce.⁸⁴

Kožešnické řemeslo se podle dochovaných pramenů na Havlíčkovobrodsku vyskytovalo pouze ve dvou městech a to v Chotěboři a v Havlíčkově Brodě. Jediná dochovaná listina

---

⁸⁰ WINTER, Zikmund, *Český průmysl a obchod v XVI. věku*, s. 303- 305.

⁸¹ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, s. 878-880.

⁸² SOka Havlíčkův Brod, f. cech krejčovský a postříhačský Přibyslav, inv. č. 1, *cech krejčovský a postříhačský Přibyslav*

⁸³ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, s. 138-140.

⁸⁴ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, s. 248-249.

pochází z Chotěboře, a to z roku 1731, přičemž se jedná o vydání artikulů se souhlasem magistrátu města Chotěboře.⁸⁵

---

⁸⁵ SOka Havlíčkův Brod, f. cech kožešnický Chotěboř, inv. č. 1, *cech kožešnický Chotěboř..*

4. Charakteristika listinného souboru

Tato diplomová práce je zaměřena na diplomatický materiál cechů z oblasti Havlíčkobrodská. Jak již vyplývá z předchozích kapitol, jedná se o velmi rozsáhlé a druhově bohaté odvětví, proto bylo nutné právě z důvodu obsáhlosti vymezit v menší tematický celek, kterým se práce bude zabývat. Kvůli dosavadní neprobádanosti byla zvolena cechovní řemesla textilní, která jak svým výskytem, tak dochováním jednotlivých listin, poskytují silnou pramennou základnu pro tuto práci. V následujících kapitolách bude proveden kompletní rozbor všech dochovaných listin z diplomatického hlediska, především jejich vnitřní i vnější znaky. V kapitolách úvodních byly vysvětleny pojmy, s kterými bude nyní pracováno.

Listiny zahrnuté v této práci jsou v časovém rozmezí od roku 1504 do roku 1840, tudíž obsahují široké časové období, ve kterém se cechy vyvíjely. Nejčastějším tématem v listinách jsou samotná statuta čili artikuly. Ty bývají psány buď na pergamenu nebo papíru, mnohdy i o větším počtu listů, které byly svázány do sešitové podoby. V několika případech byly tyto listy svázány do kožených zdobených desek, díky kterým se tak listina zachovala ve velmi dobrém stavu. Tyto listiny byly pečetěny pečetí vydavatele, a to buď přitištěnou anebo přivěšenou. Na pergamenových listinách je pečeť přivěšena pomocí plíky. Přivěšené pečeti jsou uchovávány v pouzdrech, aby se zabránilo jejich poškození. V případě studovaných listin se jednalo o dřevěné misky nebo misky z přírodního vosku. V případě sešitové vazby je úvaz protažen hřbetem a na něm je zavěšena pečeť. Listiny psané na papíru mají pečeti přitištěné. U výše zmíněných se jednalo o pečeti z červeného vosku nebo pod ozdobným krytem z papíru.

Příjemci těchto listin byly převážně celé cechy, mnohdy jsou ale určeny třeba pouze tovaryšům a učedníkům. Cechmistr jim tak dávali pevně stanovená pravidla chování se nejen v cechu, ale i mimo něj. Vydavatelem byla vždy osoba nadřazená příjemci a s větší pravomocí, čili panovník, purkmistr a rada daného města, případně starší cechmistr, ale mohla to být také právnická osoba na stejné výši společenského žebříčku. Cechy si také často nechávaly udělovat artikuly od představených cechu řemesel stejného druhu, sídlících však v jiném městě. Toto město však muselo být společensky na vyšší úrovni, aby mohlo artikuly předat. Ty pak musely být potvrzeny purkmistrem a radou čili konšely v příslušném městě. Za takové „převzetí“, artikulů se muselo též řádně zaplatit.⁸⁶

---

⁸⁶ WINTER, Zikmund, *český průmysl a obchod v XVI. věku*. s. 91 – 93.

Pro lepší přehlednost byla složena následující tabulka, která přináší seznam všech cechů textilních a oděvních řemesel v oblasti Havlíčkobrodsko, jejichž existenci je možno prokázat pomocí dochovaných materiálů, a to nejen těch diplomatické povahy. V tabulce je vždy uvedeno město a název cechu, ale také počet dochovaných listin, a místo jejich uložení.

Tabulka textilních řemesel v oblasti Havlíčkobrodsko.

město	název cechu	datace	dochované listiny	místo uložení
Golčův Jeníkov	cech krejčovský	1868 – 1888	0	SOkA Havlíčkův Brod
Golčův Jeníkov	společný cech (i krejčích)	1787 – 1888	0	SOkA Havlíčkův Brod
Havlíčkův Brod	cech soukenický	1607 – 1897	2	SOkA Havlíčkův Brod
Havlíčkův Brod	cech tkalcovský	1544 – 1872	4	SOkA Havlíčkův Brod
Havlíčkův Brod	cech krejčovský a postříhačský	1556 – 1860	5	SOkA Havlíčkův Brod
Havlíčkův Brod	cech kožešnický	1681	0	SOkA Havlíčkův Brod
Havlíčková Borová	cech krejčovský	1809	0	SOkA Havlíčkův Brod
Chotěboř	cech kožešnický	1731 – 1860	1	SOkA Havlíčkův Brod
Chotěboř	cech krejčovský	1677 – 1870	2	SOkA Havlíčkův Brod
Chotěboř	cech soukenický	1542 – 1877	3	SOkA Havlíčkův Brod
Ledeč n. Sázavou	cech soukenický	1557 – 1838	3	SOkA Havlíčkův Brod
Ledeč n. Sázavou	cech krejčovský a postříhačský	1577 – 1828	0	SOkA Havlíčkův Brod
Pohled	cech krejčovský, ševcovský a tkalcovský	1733 – 1857	0	SOkA Havlíčkův Brod
Přibyslav	cech tkalcovský	1559 – 1849	0	SOkA Havlíčkův Brod
Přibyslav	cech mezulánko-tkalcovský	1825 – 1848	0	SOkA Havlíčkův Brod
Přibyslav	cech krejčovský a postříhačský	1504 – 1845	2	SOkA Havlíčkův Brod
Světlá n. Sázavou	cech krejčovský a postříhačský	1725 – 1749	0	SOkA Havlíčkův Brod
Úsobí	cech krejčovský a ševcovský	1669 – 1868	0	SOkA Havlíčkův Brod
Úsobí	cech tkalců	1711	0	SOkA Havlíčkův Brod

5. Vnitřní a vnější znaky listin

1. Cech krejčovský a postřihačský Havlíčkův Brod

Regest: Bez místa, 28. září 1556, purkmistr a rada města Německého Brodu potvrzují s povolením městské vrchnosti cechovní řád přijatý cechem krejčovským a postřihovačským v témže městě.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 38 x 54,5 cm, černý inkoust, plika o šířce 6 cm s otvorem o průměru 1,5 cm, kterým byly původně vedeny provázky nebo nitě, které se však nedochovaly.

Ověřovací prostředky: podle znění koroborace měla být listina ověřena přivěšenou větší pečetí města Německého Brodu, která je však ztracena.

Vnitřní znaky dokumentu:

Vydavatelem listiny byl purkmistr a rada města Německého Brodu. Příjemcem byl cech krejčovský a postřihovačský v Německém Brodě.

Jazyk: český

Písmo: antikvovaná forma bastardy

Formulář: intitulace, promulgace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, subskripce, datace.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o listinu potvrzovací neboli tzv. insertní konfirmaci. Insertem je cechovní řád, který byl nejprve dohodnut a přijat na společné cechovní hromadě místního krejčovsko-postřihovačského cechu. Městský správní úřad potvrdil platnost obsahu cechovního řádu na žádost příjemců, podle textu listiny cechmistrů a mistrů obou řemesel, kteří touto cestou chtěli dosáhnout větší právní průkaznosti svého pořízení. Listina musela být vydána s povolením městské vrchnosti, kterou byli v roce 1556 Trčkové z Lípy.

2. Cech krejčovský a postřihovačský Havlíčkův Brod

Regest: Bez místa, 28. listopadu 1608, cechmistři a starší mistři cechu krejčovského a postřihovačského vydávají a ověřují artikuly pro tovaryše a učedníky téhož cechu.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 33,5 x 57 cm, černý inkoust, plika chybí.

Ověřovací prostředky: pečeť cechu krejčovského přitištěná pod papírovým krytem

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny byli cechmistři a starší mistři cechu krejčovského a postřihovačského v Německém Brodě, kteří ve formě cechovní listiny vydali pro tovaryše a učedníky téhož cechu, kteří jsou příjemci listiny, nové artikuly.

Jazyk: český

Písmo: novogotická kurzíva

Formulář: intitlace, promulgace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o cechovní artikuly vydané ve formě listiny představenými cechu pro konkrétně určenou část členů cechu. V případě této listiny by bylo možné uvažovat o tom, zda se jedná o pouhé udělení artikulů anebo zda jde o potvrzení v bezinsertní formě, čili o tzv. konfirmaci právního pořízení. Vzhledem k tomu, že cechovní představenstvo bylo tovaryšům i učňům nadřazeno, přicházejí v úvahu obě eventuality.

3. Cech krejčovský a postřihovačský Havlíčkův Brod

Regest: bez místa, 2. listopadu 1668, artikule cechu krejčovského z města Německého Brodu.

Forma dochování: pravděpodobně originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je papír v počtu osmi folií o rozměrech 20,5 x 31,5 cm. Papír je sešit nití. Pro zachycení textu bylo použito černého inkoustu.

Ověřovací prostředky: chybí

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem je cech krejčovský v Německém Brodě, který pro svou potřebu přijímá cechovní artikuly, jejichž znění zveřejňuje po vzájemné dohodě cechu v listinné formě.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: invokace, datace, dispozice v podobě číslovaného soupisu, sankce, aprekace.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu jde o cechovní artikuly v podobě listiny. Jde o tzv. cechovní artikuly partikulární, které platily pouze pro jediný konkrétní místní cech a neodvolávaly se na žádnou obecnější úpravu cechovního řádu, na příklad na celozemské úrovni.

4. Cech krejčovský a postřihovačský Havlíčkův Brod

Regest: Staré Město pražské, 1730, krejčovský cech na Starém Městě pražském propůjčuje cechu krejčovskému v Německém Brodě k užívání artikuly svého cechu; činí tak podle práva, které mu bylo uděleno císařem a králem Rudolfem II. jako tzv. celozemskému cechu.

Forma dochování: originál; listina je dochována ve formě vidimusu, jehož prostřednictvím cechmistrři ze Starého Města pražského vidimují listinu od Rudolfa II. ve prospěch cechu téhož řemesla v Německém Brodě.

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 23,7 x 34 cm, listina je napsána černým inkoustem. Pergamen je zpracován do formy knihy o sedmi fóliích, v hnědé kožené vazbě se zlatým zdobením. Hřbetem knihy je provlečena žlutá šňůra, na které je přivěšena pečeť.

Ověřovací prostředky: podle znění koroborace je k listině přivěšena pečeť cechu krejčovského Starého Města pražského vyrobená z červeného vosku a uložená v kovovém pouzdře s víčkem. Pečetní pole nese znak krejčovského cechu ze Starého Města pražského. Druhá pečeť je přitíštěna pod papírovým krytem na poslední straně dokumentu a jde o pečeť města Německého Brodu, která v pečetním poli nese vyobrazení městského znaku.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny je cech krejčovský ze Starého Města pražského, příjemcem je cech krejčovský a postřihovačský v Německém Brodě.

Jazyk: český

Písmo: novogotická kurzíva

Formulář: intitulace, promulgace, narace, dispozice, koroborace, datace.

Druh dokumentu:

Listina privilegiálního charakteru udělující přesně formulované právní předpisy (artikuly) závazné pro fungování cechu. V tomto případě jde o tzv. všeobecné artikuly, které byly odvozeny od artikulů udělených panovníkem cechu v královském privilegovaném městě, který tím získal status tzv. celozemského cechu s právem propůjčovat svá práva cechům z jiných královských a případně i poddanských měst.

5. Cech krejčovský a postřihačský Havlíčkův Brod

Regest: Bez místa, 21. prosince 1739, cechmistři a starší mistři cechu krejčovského z města Německého Brodu na prosbu představených menšího cechu vydávají artikuly pro tovaryše a učedníky ve znění podle Generálních cechovních artikulů.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je papír v počtu osmnácti fólií o rozměrech 21,4 x 33,2 cm. Jednotlivé dvojlisty jsou svázané v papírových deskách stejné barvy a prošity nití do sešitové podoby. Na papírové desky byly použity popsané listy ze starších cechovních účtů (záznamy v němčině). Pro zachycení písma byl použit černý inkoust. Hřbetem desek je protažena žlutočerná šňůra, na které je přivěšena pečeť.

Ověřovací prostředky: v souladu se zněním koroborace je k listině přivěšena pečeť cechu soukenického v Německém Brodě z červeného vosku, která visí na černožluté šňůře protažené hřbetem sešitu, a je uložena v hnědém dřevěném pouzdře. Pečetní pole nese vyobrazení znak krejčovského cechu v Německém Brodě.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny jsou cechmistři a starší mistři krejčovského cechu v Německém Brodě, kteří pro potřeby tovaryše a učedníků sdružených v tzv. menším cechu uvádějí ve známost nové artikuly ve znění podle panovníkem vydaných a všeobecně platných Generálních cechovních artikulů.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: intitlace, promulgace, narace, dispozice, sankce, subskripce, datace, koroborace a prekace.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o cechovní artikuly, jejichž obnovené vydání zapříčinila panovnická úprava v podobě tzv. Generálních cechovních artikulů, které sjednocovaly znění cechovních artikulů a řádů na celozemské úrovni. Vydání listiny si vyžádali mistři, kteří v cechu dohlíželi na výchovu tovaryšů a učňů, aby byla činnost tovaryšů i učňů uvedena do souladu se zákonnou celozemskou úpravou, podle které byli povinni se nadále chovat.

6. Cech soukenický Havlíčkův Brod

Regest: Německý Brod, 6. července 1607, purkmistr a rada města Německého Brodu potvrzují artikuly přijaté cechmistry a mistry soukenického cechu v Německém Brodě, a to na jejich vlastní žádost.

Forma dochování : originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 56,5 x 71,3 cm. Listina byla původně psána černým inkoustem, ale vlivem světla došlo ke značnému vyblednutí písma. Slova, která byla psána tučně a několikrát obtažena, si původní černou barvu zachovala, stejně jako barevná florální výzdoba umístěná po obou okrajích dokumentu. Oproti ostatním zmiňovaným listinám je zde úvodní intitulace psána zlatou barvou. Listina má pliku širokou 9 cm se zdobně provlečenými hnědozlatými šňůrami. Celkově je provedení této listiny velmi slavnostního rázu.

Ověřovací prostředky: Ověřovacím prostředkem je v souladu se zněním koroborace listiny městská pečeť města Německého Brodu. Pečeť je k listině přivěšena pomocí hnědozlatých šňůr protažených plikou, je vyrobena z červeného pečetního vosku a je umístěna v misce z vosku přírodního.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny byl purkmistr a rada města Německého Brodu, kteří na žádost cechmistrů a starších mistrů soukenického cechu v Německém Brodě potvrdili a vydali v listinné formě artikuly platné pro celý místní soukenický cech.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: intitulace, promulgace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace, subskripce.

Druh dokumentu:

V tomto případě se jedná o tzv. insertní confirmaci čili o listinu potvrzovací. Purkmistrem a radou města Německého Brodu je zde potvrzena platnost artikulů, které byly přijaty a schváleny nejdříve samotným soukenickým cechem v Německém Brodě, pravděpodobně při konání cechovní hromady. Inserován je nově přijatý cechovní řád. V závěrečné subskripci jsou jako svědkové vyjmenováni představitelé městské správy i cechu. Jedná se o artikuly partikulární, určené pouze pro tento konkrétní cech.

7. Cech soukenický Havlíčkův Brod

Regest: Německý Brod, 18. července 1729, císařský rychtář, purkmistr a rada města Německého Brodu potvrzují na žádost cechmistrů a starších mistrů soukenického cechu v Německém Brodě jejich artikuly.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 20,5 x 31,5 cm ve formě knihy o rozsahu čtrnácti fólií. Pergamenové listy jsou svázané v hnědé kožené vazbě se zlatými florálními motivy. Desky jsou poškozeny pouze na okrajích. Jejich hřbetem je provlečena červenomodrá šňůra s pečetí přivěšenou v dřevěném pouzdře.

Ověřovací prostředky: ověřovacím prostředkem je v souladu se zněním koroborace pečetí města Německého Brodu. Pečeť je přivěšena na červenomodré šňůře. Je vyrobena z červeného pečetního vosku a v pečetním poli nese vyobrazení znaku města Německého Brodu.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny byli císařský rychtář, purkmistr a rada města Německého Brodu. Příjemci byli cechmistři a starší mistři místního soukenického cechu, kteří si od představitelů městské správy jako od nadřazené instituce vyžádali potvrzení a ověření platnosti svých artikulů ve formě listiny pod autoritou pečeti města.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: invokace, intitulace, promulgace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace

Druh dokumentu:

V tomto případě se opět jedná o speciální druh potvrzovací listiny a sice o tzv. insertní konfirmaci. Insertem je zde cechovní řád, který byl pro cech vydán cechmistry a staršími mistry, jakožto představenými soukenického cechu v Německém Brodě, v nové formální úpravě, která lépe vyhovovala soudobým požadavkům a právním normám. Představení cechu proto požádali o potvrzení a ověření dokumentu městskou správou.

8. Cech tkalcovský Havlíčkův Brod

Regest Německý Brod, 15. května 1544, cechmistři a mistři tkalcovského cechu z poddanského městečka Humpolce žádají o vydání artikulů cechmistry a mistry tkalcovského cechu v Německém Brodě, aby se podle nich mohli řídit ve svém vlastním cechu.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Listina byla napsána na papíře o rozměrech 68 x 50 cm, který je poničen v přehybech, a na listině se tak vytvořily otvory. Použit byl černý inkoust, který však působením světla značně vybledl. Úvodní intitulace, která byla inkoustem obtažena několikrát, si původní černou barvu zachovala. Listina nemá pliku.

Ověřovací prostředky: jako ověřovací prostředek je na této listině použita pečeť cechu tkalcovského v Německém Brodě. Pečeť je přitištěna pod ozdobným papírovým krytem, ale pečetní pole pravděpodobně vlivem nevhodného uložení listiny ztmavlo, díky čemuž je téměř nečitelné. Je však pravděpodobné, že pečetní pole nese vyobrazení znaku německobrodského tkalcovského cechu. Pečeť je umístěna pod textem ve spodní části listiny uprostřed. Listina nemá koroboraci, a tak o použití jiného ověřovacího prostředku nejsme informováni.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny byli představení tkalcovského cechu z města Německého Brodu, ke kterým se dostavili cechmistři téhož cechu z Humpolce, kteří jsou příjemci dokumentu, aby si od nich vyžádali vydání artikulů pro potřeby humpoleckého cechu.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: intitulace, promulgace, arenga, dispozice, sankce, datace. Koroborace chybí.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o listinu privilegialního obsahu i formy. Představení tkalcovského cechu v Německém Brodě propůjčují své artikuly cechu z poddanského městečka čili na nižší společenské úrovni.

9. Cech tkalcovský Havlíčkův Brod

Regest: Bez místa, 26. srpna 1577, purkmistra a rada města Německého Brodu vydávají a potvrzují sepsané artikuly místního tkalcovského cechu.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Listina je napsána na pergameni o rozměrech 28 x 51,5 cm černým inkoustem. V určitých částech je však značně poškozena světlem, tudíž je písmo velmi špatně čitelné. Listina má pliku o šířce 3 cm. Pečeť chybí a nebyla nalezena. Nejsou patrné ani zbytky šňůrek nebo nití. V pravé dolní části je pergamen potřísněn červenou látkou neznámého původu.

Ověřovací prostředky: Ověřovacím prostředkem je v souladu se zněním koroborace městská pečeť města Německého Brodu, která je však v současné době ztracena.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny je purkmistr a rada města Brodu Německého, kteří listinu potvrzují na žádost příjemců, tedy cechmistrů a mistrů místního tkalcovského cechu.

Jazyk: český

Písmo: novogotická diplomatická polokurzíva čili tzv. kurent

Formulář: intitulance, promulgace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o potvrzovací listinu čili o tzv. speciální insertní konfirmaci. Insertem je cechovní řád, který byl již dříve přijat a sepsán pravděpodobně na valné hromadě místního tkalcovského cechu, jehož představení si pro větší právní průkaznost svého pořízení vyžádali jeho potvrzení od místní městské rady. Příjemci chtěli touto cestou získat nejen větší právní průkaznost svého pořízení, ale současně asi chtěli předejít případným námitkám ze strany členů cechu. Artikuly byly určeny pouze pro jeden konkrétní cech, neměly širší místní platnost, tudíž se jedná o tzv. partikulární artikuly.

10. Cech tkalcovský Havlíčkův Brod

Regest: Bez místa, 23. července 1719, cechmistři a starší mistři tkalcovského cechu v Německém Brodě obnovují a potvrzují cechovní řád pro tovaryše z téhož cechu.

Forma dochování: opis

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 15 x 21,8 cm a o rozsahu dvanácti fólií. Pergamenové listy jsou svázané v dřevěných deskách potažených hnědou kůží. Desky mají čtyři keprové úvazy zelené barvy, které sloužily k pevnému uzavření desek. Na pergamen bylo psáno černým inkoustem, který však na mnoha místech působením světla změnil barvu na světle hnědou.

Ověřovací prostředky: listina nejeví žádné známky po původním přivěšení nebo přitištění pečeti. V textu není přítomna ani koroborace, která by použití pečeti nebo jiného ověřovacího prostředku oznamovala.

Vnitřní znaky dokumentu: Za vydavatele jsou považováni v tomto případě cechmistři a mistři tkalcovského cechu v Německém Brodě, kteří obnovují řád pro tovaryše téhož cechu, kteří jim byli podřízeni.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: narace, datace, intitulace, promulpace, dispozice.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o neúplný opis listiny obnovující platnost tovaryšského cechovního řádu, který z neznámých důvodů nebyl dokončen ani opatřen žádným ověřovacím prostředkem. Pravděpodobně se mohlo jednat o tzv. makulář anebo o úřední opis, který sloužil jako pomocný dokument, který měl sloužit k běžnému nahlédnutí do textu řádu a artikulů, aniž bylo třeba manipulovat s originály listin.

11. Cech kožešnický Chotěboř

Regest: Chotěboř, 17. prosince 1734, cechmistři a mistři kožešnického cechu v Chotěboři vydávají se souhlasem magistrátu města Chotěboře cechovní artikuly v návaznosti na vydané Generální cechovní artikuly.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je papír v rozsahu jedenašedesáti listů o rozměrech 20 x 30,5 cm. Papíry jsou svázané v kožených deskách opatřených na čelní straně štítkem, který nese nadpis „Artikulové poctivého cechu a pořádku kožešnického v knížecím městě Chotěboři založené“.

Ověřovací prostředky: Ověřovacím prostředkem je v souladu se zněním koroborace pečeť kožešnického cechu v Chotěboři přitištěná pod papírovým krytem za textem. Jelikož je pečeť ukryta uvnitř listiny v deskách, je dochována i čitelná velmi dobře.

Vnitřní znaky dokumentu: Listina vznikla v souvislosti s obecně platnou zeměpanskou úpravou cechovních předpisů vydanou císařem Karlem VI. Z toho důvodu bylo nutné vydání nových artikulů, které nové normě odpovídaly. Vydavatelem jsou představení chotěbořského kožešnického cechu, kteří po vzájemné domluvě vydali pro cech, jenž je příjemcem listiny, nové cechovní artikuly, řád a statuta.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: arenga, intitulace, promulgace, dispozice, sankce, koroborace, datace, subskripce.

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o cechovní artikuly, řád a statuta přijatá chotěbořským kožešnickým cechem pravděpodobně na cechovní valné hromadě a vydána v podobě listiny, vycházející z celozemského nařízení. Jedná se tedy o artikuly všeobecné, jejichž text vycházel z obecně platné soudobé normy.

12. Cech krejčovský Chotěboř

Regest: Chrudim, 1677, cechmistři a starší mistři cechu krejčovského a krojířského v Chrudimi vidimují na žádost krejčovského cechu v Chotěboři jeho artikuly.

Forma dochování: opis

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je papír o šesti listech a o rozměrech 31 x 20 cm. Listy papíru jsou sešity hnědým provázkem. Vazba byla v minulosti silně poškozena a nemá desky.

Ověřovací prostředky: Ověřovacím prostředkem měla být podle znění koroborace pečeť krejčovského a krojířského cechu v Chrudimi. Jelikož se však jedná o opis, pečeť chybí.

Vnitřní znaky dokumentu: Listinu vydali cechmistři a starší mistři krejčovského a krojířského cechu v Chrudimi pro krejčovský cech v Chotěboři.

Jazyk: český

Písmo: novogotická kurzíva

Formulář: intitulace, promulgace, narace, dispozice, sankce, koroborace, datace.

Druh dokumentu:

Jedná se o prostý opis listiny ve formě tzv. vidimus, jehož prostřednictvím cechmistři a starší mistři krejčovského řemesla v Chrudimi ověřili artikuly krejčovského cechu z Chotěboře. Původní vidimus byl vydán na žádost pana Jiřího Kaplického, měšťana z Chotěboře, protože původní originální dokument s cechovními artikuly shořel při požáru města. Protože byla Chotěboř poddanským městem, požádal tamní cech o vydání vidimusu cech z královského města Chrudimi, jenž mu byl společensky nadřazen.

13. Cech soukenický Chotěboř

Regest: Bez místa, 1807, cechmistři a starší mistři soukenického řemesla z Chotěboře vydávají a potvrzují opis artikulů z roku 1542 určených pro tovaryše z téhož cechu.

Forma dochování originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je papír o rozsahu tří listů o rozměrech 21,5 x 35,5 cm. Text je psán černým inkoustem, který si původní barvu zachoval. Listy jsou svázané do sešitové podoby za pomoci hnědých nití. Úvodní strana dokumentu je zdobena barevnými iluminacemi v podobě rostlinných motivů a srdcí.

Ověřovací prostředky: V souladu se zněním koroborace je listina ověřena nejen pečeti soukenického cechu v Chotěboři, ale také podpisy cechovních představených. Pečeť je vyrobena z červeného pečetního vosku a v pečetní poli nese znak cechu. K listině je přitížena na poslední stránce listiny pod textem uprostřed.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny jsou cechmistři a starší mistři chotěbořského soukenického cechu a příjemcem jsou tovaryši z téhož cechu.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace, subskripce

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná se o ověřený opis starší listiny, která byla původně vydána v roce 1542. Po formální stránce jde o potvrzovací listinu neboli o tzv. speciální inzertní konfirmaci. Inzertem jsou tovaryšské artikuly z roku 1542, které toho roku soukeničtí tovaryši z chotěbořského cechu převzali od tovaryšů téhož řemesla z Bystřice. Listina byla vydána na žádost tovaryšů, kteří se v roce 1807 dostavili před cechovní představené Františka Bedřicha Brožka a Františka Sekvence.

14. Cech soukenický Chotěboř

Regest Bez místa, 1840, starší cechmířtřt řemesla soukenického v Chotěboři, vydávají a potvrzují opis artikulů z roku 1542 pro tovaryše tēhož cechu.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Listina je napsána na papíru v rozsahu dvou foliů o rozměrech 31,5 x 48 cm. Listinu tvořt dvojlist papíru, a proto nebylo třeba folia sešít. Byl použit černý inkoust, který si původní barvu velmi dobře zachoval. Listy nejsou vloženy do desek.

Ověřovací prostředky: V souladu se zněním koroborace byla listina ověřena pečeti chotěbořského soukenického cechu, která je vyrobena z červeného pečetního vosku, v pečetním poli nese vyobrazení cechovního znaku a k listině je přitřštěna. Dále je listina ověřena rovněž podpisy cechovních představených, které se nacházejt vedle pečeti pod textem listiny.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavateli listiny byli představeni soukenického cechu v Chotěboři. Příjemci byli tovaryši tēhož cechu, kteří si znovu vydání a potvrzení svých artikulů u svých nadřtzených sami vyžádali.

Jazyk: český

Písmo: kurent

Formulář arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace, subskripce

Druh dokumentu:

V případě této listiny se jedná opět o tzv. speciální inzertní konfirmaci. Inzertem je listina z roku 1542, kterou tehdy vydali cechmířtřt pro tovaryše, aby měli k dispozici pevně daný řád, jímž se řídili. Listinu potvrdili na žádost tovaryšů v roce 1840 cechmířtřt a starší mířtřt soukenického řemesla v Chotěboři znovu. Jedná se již o druhou konfirmaci této listiny, přičemž první byla vydána již v roce 1807.

15. Cech soukenický Leděč nad Sázavou

Úvodní část této listiny chybí, ale podle dalšího textu se pravděpodobně jednalo o majestáty vydané císařem Ferdinandem I. pro cech na Starém Městě pražském.

Regest: Bez místa, 1563, purkmistr a rada Starého Města pražského potvrzují platnost dvou listin císaře Ferdinanda I. vydaných roku 1545 a roku 1558, jejichž prostřednictvím pro soukeníky v Českém království upravil pravidla prodeje vlny na jarmarcích a svobodných trzích.

Forma dochování: opis ve formě vidimusu

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen, jehož však část chybí. Jedná se o část s vidimovanou listinou. Pergamen měl asi původně rozměry 41,8 x 40,5 cm. V dolní části listiny je zřetelný pozůstatek plíky široké 3,5 cm se zbytkem pergamenového proužku, na kterém byla původně přivěšena pečeť. Listina byla napsána černým inkoustem, který však vlivem světla vybledl na hnědý odstín.

Ověřovací prostředky: V souladu se zněním koroborace byla listina ověřena visící pečetí Starého Města pražského, která je však ztracena a na plíce po ní zůstaly jen zbytky pergamenových proužků.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny byli purkmistr a rada Starého Města pražského. Příjemcem byl pravděpodobně soukenický cech v Ledči nad Sázavou.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář: úvodní část listiny chybí, poté následuje intitulace, promulgace, arenga, dispozice, koroborace, datace.

Druh dokumentu:

I přes značné mechanické poškození dokumentu, díky kterému se do současnosti dochovala pouze část jeho textu, můžeme s jistotou určit, že se jedná o listinu ve formě tzv. vidimusu, jehož prostřednictvím byly staroměstskou radou vidimovány majestáty císaře Ferdinanda I.

16. Cech soukenický Leděč nad Sázavou

Regest: Bez místa, srpen 1628, cechmistři a starší mistři soukenického cechu v Kutné Hoře vidimují ledečským soukeníkům listinu vydanou 17. června 1628 císařským purkmistrem, rychtářem a radou Starého Města pražského, která ověřovala text listiny císaře Ferdinanda I. z roku 1545 o prodeji a nákupu vlny.

Forma dochování: opis ve formě tzv. vidimusu

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 73,3 x 43,2 cm. Text byl napsán černým inkoustem, který vlivem světla vybledl z původní černé do odstínu hnědé barvy. Listina má pliku širokou 4 cm, kterou jsou provlečeny žlutočerné šňůry, na kterých byla původně přivěšena pečeť, která se však nedochovala. Pod plikou je podepsán písař listiny Jakub Křižátko.

Ověřovací prostředky: Podle znění koroborace měla být k této listině původně přivěšena pečeť soukenického cechu z Kutné Hory, která se však nedochovala.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem byli cechmistři a mistři soukenického cechu v Kutné Hoře. Příjemcem listiny byl soukenický cech z Ledče nad Sázavou, který si vydání listiny vyžádal.

Jazyk: český

Písmo: novogotická kurzíva

Formulář intitulace, promulgace, arenga, dispozice, koroborace, datace

Druh dokumentu:

Tato listina byla vydána soukenickým cechem v Kutné Hoře v podobě vidimusu listiny, ve které byl císařským rychtářem, purkmistrem a radou Starého Města pražského ověřen text listiny vydané Ferdinandem I. v roce 1545 pro soukeníky v Českém království ohledně obchodování s vlnou.

17. Cech soukenický Leděč nad Sázavou

Regest: Kutná Hora, 12. října 1661, starší cechmířtři soukenického cechu města Kutné Hory vydávají opis cechovních artikulů, které potvrdil císař Leopold I. pro soukeníky na Starém a Novém Městě pražském a také v jiných královských městech v Čechách v roce 1660.

Forma dochování: opis

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen v podobě sešitu o rozsahu osmi listů a o rozměrech 23,7 x 29,2 cm. Listy jsou svázány v hnědých kožených deskách. Na psaní byl použit černý inkoust, který si však původní barvu vlivem působení světla nezachoval a vybledl do světle hnědé (pouze místy).

Ověřovací prostředky: V koroboraci je uvedena jako ověřovací prostředek pečeť soukenického cechu v Kutné Hoře, ale na dokumentu se nedochovala, neboť se jedná o opis.

Vnitřní znaky dokumentu: vydavatelem byl soukenický cech v Kutné Hoře, příjemcem cech téhož řemesla v Ledči nad Sázavou.

Jazyk: český

Písmo: novogotická polokurzíva

Formulář intitulace, promulgace, narace, dispozice, sankce, koroborace, datace

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o prostý opis vidimusu vydaného cechmistry a staršími mistry soukenického cechu v Kutné Hoře, který nebyl opatřen žádným ověřovacím prostředkem. Původní vidimus ověřoval text listiny vydané císařem Leopoldem I. v roce 1660, jehož prostřednictvím byly pro soukeníky vydány artikuly celozemského charakteru, jež byly určeny pro soukenické cechy ve všech královských městech a zejména ve Starém a Novém Městě pražském. Prostý opis pravděpodobně sloužil v ledečské městské kanceláři jako písemnost pomocného charakteru, která byla používána v případě potřeby seznámit se s obsahem textu, aniž bylo třeba manipulovat s originálem listiny.

18. Cech krejčovský a postřihačský Příbyslav

Regest: Bez místa, 1504, purkmistr a rada města Jihlavy vydávají artikuly cechmistrům a starším mistrům krejčovského a postřihovačského cechu v Příbyslavi, jimž byly původní artikuly odcizeny.

Forma dochování: originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je pergamen o rozměrech 48,5 x 42,5 cm. Text listiny byl napsán černým inkoustem, který si zachoval původní barvu. Na listině byla vytvořena plika o šíři 3,4 cm, kterou byly protaženy černožluté šňůry k upevnění pečeti.

Ověřovací prostředky: Ověřovacím prostředkem je v souladu se zněním koroborace pečet' královského města Jihlavy, která nese v pečetním poli vyobrazení jihlavského městského znaku. Pečet' je vyrobena z červeného pečetního vosku a je uschována v dřevěném pouzdře.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem listiny byl purkmistr a rada města Jihlavy. Příjemcem byl krejčovský a postřihovačský cech z poddanského města Příbyslavi, který si vydání řádu vyžádal.

Jazyk: český

Písmo: novogotická diplomatická polokurzíva

Formulář: intitulance, salutace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace

Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu se jedná o potvrzovací listinu neboli o tzv. insertní konfirmaci. Purkmistr a rada města Jihlavy konfirmují artikuly pro krejčovský a postřihačský cech v Příbyslavi. Inzertem je v listně doslovně uvedené znění artikulů. Opětovné vydání artikulů bylo nezbytné z důvodu odcizení původní originální listiny. Stejnými artikuly se řídil cech stejných řemesel v Jihlavě.

19. Cech krejčovský a postřihovačský Příbyslav

Regest: Příbyslav, 1711, mistři krejčovského cechu v Příbyslavi obnovují artikuly pro tovaryše téhož cechu, pocházející původně z roku 1504.

Forma dochování originál

Vnější znaky dokumentu: Psací látkou je papír o rozměrech 28,5 x 21,5 cm a o rozsahu šesti listů. Listy jsou svázány béžovou nití do sešitové podoby bez tvrdých desek. Text byl napsán černým inkoustem, který však působením světla změnil odstín na světle hnědou.

Ověřovací prostředky: V koroboraci je uvedena jako ověřovací prostředek přitištěná pečeť krejčovského a postřihovačského cechu v Příbyslavi. Pečeť však na listině chybí. Pravděpodobně byla ztracena, je zde pouze viditelné místo, kde se původně nacházela a kde zůstala skvrna od pečetního vosku. Zároveň jsou zde podepsáni starší cechmistr Mikoláš Rudvacký a mladší cechmistr Pavel Paumon.

Vnitřní znaky dokumentu: Vydavatelem této listiny byli představení krejčovského a postřihovačského cechu v Příbyslavi. Příjemci byli tovaryši z téhož cechu, kterým se prostřednictvím této listiny obnovoval a potvrzoval řád, podle kterého se měli spravovat.

Jazyk: český

Písmo: novogotická kurzíva

Formulář: intitulace, promulgace, arenga, dispozice, sankce, koroborace, datace, subskripce

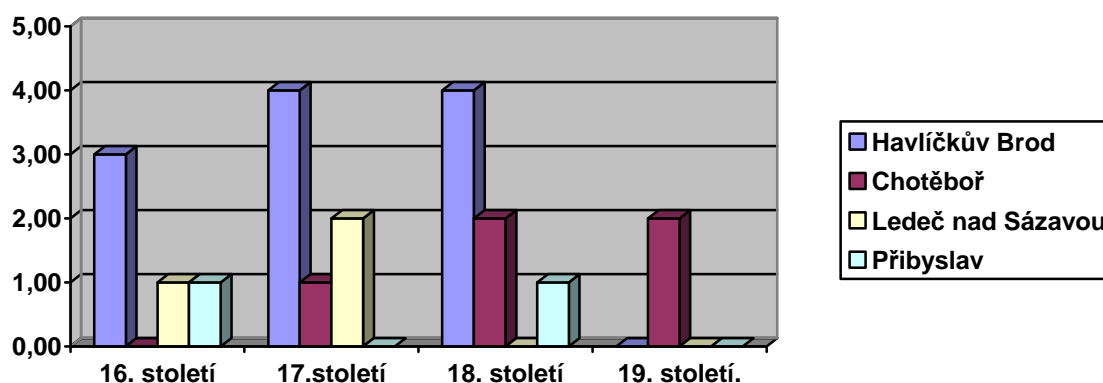
Druh dokumentu:

V případě tohoto dokumentu jde o potvrzovací listinu v podobě tzv. speciální insertní konfirmace. Insertem jsou obnovené cechovní artikuly pro tovaryše, které byly v listinné formě poprvé vydány roku 1504. Jejich text byl pro tovaryše s drobnými úpravami vydán znovu představenými krejčovského a postřihovačského cechu v Příbyslavi v roce 1711. Jedná se zde o tzv. artikuly partikulární, určené pouze pro tento konkrétní cech.

6. Celkové shrnutí získaných poznatků o cechovních listinách a diplomatické aktivitě cechů.

Poznatky získané během bádání v oblasti cechovní diplomatiky z Havlíčkobrodská nabízejí řadu zajímavých informací. Jak bylo v předchozích kapitolách zmíněno, byly do studovaného souboru vybrány listiny týkající se textilních a oděvních řemesel působících ve městech v rámci uvedeného regionu. Cechy zde po sobě za léta své existence naštěstí zanechaly dostatečné množství cenných památek včetně listin a dalších dokumentů. V případě diplomatického materiálu však největší komplikaci představuje stav dochování a s ním související čitelnost textů. V příložené edici bylo zpracováno celkem devatenáct listin uložených ve fondech cechů v brodském okresním archivu, v jejichž případě bylo možné přepis textů pořídit.

Graf počtu dochovaných listin z jednotlivých století

Příložený graf mapuje počty listin dochovaných z určitých století, vždy v rámci daného města. Jak z něj vyplývá, v oblasti Havlíčkobrodská bylo pracováno s fondy cechů pouze ze čtyř měst. Je to Havlíčkův Brod, Chotěboř, Přibyslav a Ledec nad Sázavou. V ostatních městech, ležících v této oblasti, jsme z pramenů informováni též o existenci cechovních řemesel, není tam však dochovaný žádný listinný materiál, se kterým by bylo možno dále pracovat. Početně nejsilnější skupinou tak zůstávají cechy působící v samotném Havlíčkově Brodě, v jejichž fondech byl zachován ze 16., 17. a 18. století největší počet listin, jejichž stav i čitelnost textu byly uspokojivé. V pozdější době čili v 17., 18. a 19. století je příznivá situace také v případě cechů působících v městě Chotěboři, které je zároveň jediným

městem, ve fondech jehož cechů jsou dochovány i listiny z první poloviny 19. století. V obou ostatních menších a méně významných městech byla situace poněkud jiná, co se počtu zachovaných a také čitelných listin týče.

Pozornost je třeba věnovat nejen stáří, ale také rozboru jednotlivých listin z hlediska jejich formálních znaků, vnitřních a vnějších, a z hlediska jejich obsahu.

Hlavním tématem v editovaných písemnostech jsou převážně samotná statuta jednotlivých cechů, označované obvykle jako artikuly. Jak již bylo v předchozím textu naznačeno, tak artikuly činily, dle mého názoru, nejpodstatnější součást písemně zachyceného právního podkladu, na jehož bázi se cech vnitřně organizoval. Bez jejich existence by totiž nebylo možné ani jeho řádné fungování. Jsou to prakticky pojaté normy, kterými se musel každý člen řídit, aby nenastal chaos a nepořádek.

Tyto v listinné formě zachycené artikuly se vždy skládají z několika odstavců. Ty pak v originálech zpravidla tvořily číselnou řadou označovanou „za první“, „za druhé“ atd. anebo byly nadepisovány slovy „artikul první“, „artikul druhý“, atp. Pro potřeby edice byla označení odstavců v listinách vždy převedena do slovní podoby. Co se týče rozsahu listin a počtu odstavců s jednotlivými artikuly v nich, jedná se o patnáct až sedmadvacet článků. Každý článek se zabýval konkrétními problémy a konkrétní sankcí za porušení daného nařízení. V každém z odstavců byla vyčíslena přesná výše pokuty a místo kam, má být odvedena. Většinou to byla cechovní pokladnice, kterou měl na starosti cechmistr. Hodnoty sankcí za porušení pravidel byly různé. Cech od cechu si stanovoval vlastní. Díky tomu jsou, dle mého názoru, tyto dokumenty nejen zajímavým pramenem z hlediska právního, ale také důležitým pramenem z hlediska historické metrologie a numismatiky, jelikož udávají historické hmotnostní ale i délkové jednotky a měnové kalkulace.

Artikuly vznikaly nejčastěji z vnitřní potřeby cechu, vydávány byly zpravidla na valné hromadě celého cechu a potvrzovány na žádost samotných cechmistrů nebo mistrů, kteří přestoupili před purkmistra a městskou radu daného města, s požadavkem o „konfirmování“ svých artikulů. Je zřejmé, že je přinesli na radnici s sebou již předem sepsané a v cechu schválené. Žádali tak vlastně jen o jejich právní potvrzení od společensky vyšší autority, kterou v tomto případě obvykle byli představitelé městské správy, aby měly tyto dokumenty cechu větší právní průkaznost. Tento případ je ukázkově uveden v listině z 28. září 1556 vydané pro potřeby cechu krejčovského a postřihovačského v Havlíčkově Brodě, kdy konkrétně cechmistr a mistr žádají purkmistra a radu města Německého Brodu o vydání a potvrzení. Taková listina je pak z hlediska diplomatického nazývána tzv. insertní konfirmací, kdy právě v městě vydané listině uvedeným insertem je radě k potvrzení předložený řád

daného cechu. Purkmistr a rada pak na důkaz souhlasu v koroborační formuli⁸⁷ zmiňují způsob právního potvrzení listiny. Většinou to bývalo, jako v tomto případě, městskou pečetí. Po potvrzení a ověření ze strany městské správy je listina vydána příjemci, čili cechu, a stává se závazným nařízením pro celé cechovní společenství, čímž artikuly nabyly skutečné právní moci.

Vydavateli podobné potvrzovací listiny však nemuseli být pouze purkmistři a městská rada. Pro tovaryše a učedníky jimi často byli i samotní cechmistři a mistři. Pokud cechovní představení potřebovali po vzájemné dohodě v rámci cechu vydat statuta pro tovaryše a učedníky svého cechu, mohli tak učinit zcela samostatně, jelikož byli držiteli cechovní pečeti i práva disponovat s ní. Listinu obsahující artikuly a potvrzující jejich platnost tak vydali i potvrdili oni jménem cechu. Podmínkou však bylo právě to, že museli mít vlastní cechovní pečeť a udělené právo pečeti jí listiny. Příkladem je listina z 28. listopadu 1608 vydaná pro cech krejčovský a postřihovačský v Havlíčkově Brodě, kdy cechmistři a mistři výše zmíněného cechu vydávají pro své tovaryše a pacholíky pořádky.⁸⁸ V koroboraci tak uvádějí, že jako ověřovací prostředek dávají přitisknouti vlastní cechovní pečeť.

Pokud podobné oprávnění konkrétní cech neměl, musela jim listiny s jejich statuty čili artikuly potvrdit osoba, právnická (celozemský cech, rada z královského privilegovaného města, později státní zeměpanské úřady) anebo v určitých případech i fyzická (panovník, místní vrchnost) k tomuto právnímu pořízení oprávněná. Takovým případem je listina z roku 1504 vydaná pro krejčovský a postřihovačský cech v Přibyslavi od purkmistra a rady královského privilegovaného města Jihlavy pod autoritou jihlavské městské pečeti. Jiným příkladem je v rámci editovaného souboru listin privilegium obsahující dokonce i udělení polepšeného cechovního erbu, vydané císařem a králem Leopoldem I. v roce 1660 pro cechy soukeníků v Městech pražských a dalších královských privilegovaných městech v Čechách, odkud si je přes městskou správu v královském privilegovaném městě Kutné Hoře v listině z 12. října 1661 pro sebe vyžádal soukenický cech v Ledči nad Sázavou.

Než aby cechmistři a mistři cechu byli nuceni artikuly novu sami vymýšlet, dávali mnohdy přednost jejich přejímání od cechů řemesel stejného druhu pracujících v jiném městě. Takový cech, od něhož se artikuly přejímaly, však musel stát na společensky vyšší úrovni a musel být nejen „služebně“ starší a vyspělejší, ale také oprávněný k podobným právním úkonům. Jednalo se zpravidla o královská města podkomořská, horní a věnná na regionální úrovni a o královská města privilegovaná na úrovni celozemské. Konkrétním případem je

---

⁸⁷ Nemusí být přítomna u všech listin.

⁸⁸ Tj. artikuly.

v rámci editovaného souboru listina z 15. května 1544 vydaná od tkalcovského cechu v Německém Brodě, kdy cechmistr a mistr tkalcovského cechu působícího v poddanském městečku Humpolci žádají cechmistry z Německého Brodu o vydání artikulů, aby měli pro fungování svého řemesla k dispozici pevně stanovená pravidla. Za takovýto počín však museli cechmistr podřízeného cechu také zaplatit. Listina byla pro důvěryhodnost zpečetěna pečeti vydavatele, tedy cechu tkalcovského v Německém Brodě, a dána příjemcům k užívání. Většinou bylo vydání ještě drobně upraveno o několik poznámek, týkajících se výhradně místních podmínek, zvyklostí a specifík příjemeckého cechu.

Velmi často se vyskytujícím typem v rámci souboru editovaných listin je tzv. vidimus. Toto slovo je odvozeno od tvaru latinského slovesa „videre“, znamenajícího v překladu totéž co české „viděli jsme“. Vidimus je nižším typem potvrzovací listiny, v níž je jako tzv. transumpt (v případě konfirmací tzv. insert) listina o ověření hodnověrnosti jejíhož textu se žádá. Vidimus tedy transumuje (tj. vlastně inseruje) a zároveň ověřuje znění textu, jehož platnost a další trvání tím však potvrzena není. K tomuto druhému kroku v rámci potvrzování listinných textů mohlo být přikročeno pouze v případě vydavatele na vyšším stupni společenské hierarchie než byl vydavatel původní listiny. Na rozdíl od konfirmace tedy mohl být vidimus vydáván prakticky kýmkoliv, kdo disponoval tzv. autentickou pečeti.⁸⁹

Této skutečnosti cechy využívaly zejména tehdy, jednalo-li se o listinu vydanou původně panovníkem, která měla celozemskou platnost, tudíž se právně dotýkala veškerých cechovních společenství daného řemesla či řemesel. Příkladem z edice je listina ze srpna roku 1628 vydaná pro potřeby soukenického cechu z Ledče nad Sázavou, kdy cechmistr cechu soukenického z Kutné Hory vidimují listinu, jejímž obsahem bylo potvrzení platnosti listiny z roku 1544 vydané Ferdinandem I. a potvrzené purkmistrem, rychtářem a radou Starého Města pražského, přičemž kutnohorský cech přímo uvádí, že listina byla vidimována na vlastní a výslovnou žádost soukenického cechu v Ledči nad Sázavou. Text vidimované listiny je tu vypsán slovo od slova podle znění původní listiny. Ověřovacím prostředkem, jako i v ostatních případech, je pečeť vydavatele vidimusu, v tomto případě v koroboraci uvedená pečeť soukenického cechu z královského privilegovaného města Kutné Hory.⁹⁰ Podobným způsobem byla vidimována i mnohá jiná nařízení a další cechovní listiny z editovaného souboru.

---

⁸⁹ HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, s. 218.

⁹⁰ MZA Brno – SOKA HB, cech soukenický Ledec nad Sázavou, listina z roku 1563.

Důležitým mezníkem pro veškeré cechovní diplomatické aktivity bylo vydání shora zmíněného Generálního cechovního patentu z roku 1731 a především Generálních cechovních artikulů z roku 1739. Vydání těchto obecně platných norem donutilo cechy k přepracování, doplnění, formálnímu sjednocení a obsahové revizi svých artikulů a následně i k jejich novému vydání v listinné podobě. Listiny vydané před polovinou 18. století, byly vydány převážně z tohoto důvodu, který je obvykle přímo uváděn v jejich naracích. Příkladem je listina ze 17. prosince 1734 vydaná kožešnickým cechem v Chotěboři, kdy v naraci listiny jako důvod opětovného vydání byl uveden právě výše zmiňovaný císařský patent. Naprosto shodným příkladem je listina z 21. prosince 1739 vydaná krejčovským a postřihovačským cechem v Havlíčkově Brodě, kdy musely být vydány nové artikuly pro tovaryše a učedníky (zde „pacholíky“) právě proto, aby jejich jednotlivé články odpovídaly nově vydaným normám a tovaryši i učedníci z tohoto cechu se nechovali protiprávně.

Artikuly byly vydávány s platností pro jeden určitý cech, tzv. partikulární, anebo s odvoláním se na celozemské nařízení, tedy tzv. všeobecné. Z listin je patrné, že v průběhu let byly artikuly obnovovány, tedy znovu vydávány, a jejich texty potvrzovány v platnosti, čili confirmovány. Takovým příkladem jsou v rámci editovaného souboru listin dvě listiny cechu soukenického v Chotěboři, a to jak z roku 1807, tak i z roku 1840. Obě dvě listiny jsou confirmací téže listiny z roku 1542, kterou znovu potvrzují starší cechmistři uvedeného chotěbořského cechu dvakrát v letech 1807 a 1840. O obsahu listiny z roku 1542, kterou vydali cechmistři soukenického cechu v Chotěboři pro své tovaryše a která se do současnosti ve své původní originální podobě nedochovala, se tak dozvídáme právě z výše zmíněných potvrzovacích listin, v nichž je její text doslovně inserován. Obě listiny jsou řádně ověřeny, jak pečeti příslušného cechu, tak podpisy starších cechmistrů.

V rámci editovaného souboru listin se objevily i prosté opisy listinných textů, které nejeví žádné známky jakéhokoli způsobu ověření. Takovýto opis sloužil asi ryze praktickým účelům, aby se manipulací s ním chránila před případným poškozením originální listina, neboť tento prostý opis sám o sobě neměl právní průkaznost. Takovým příkladem je listina tkalcovského cechu z Havlíčkova Brodu z 23. července 1719. Tato na pergameni psaná listina nejeví žádné známky ověření, pečeť ani podpisy zde nejsou a nemá ani koroborační formuli, kde by byly ověřovací prostředky uvedeny.

Psací látkou byl v případě listin z editovaného souboru pergamen anebo později mnohem častější papír. Pokud se jednalo o listiny psané na papíře, byly vydávány zpravidla v sešitové podobě, převážně svázané hnědými nitěmi. V některých případech byly takové listy umístěny do tvrdých desek, často potažených kůží a ozdobených různými motivy. U těchto

listin byla pečeť většinou přitížena na poslední straně pod textem a to buď v podobě z červeného pečatního vosku nebo pod ozdobným krytem z papíru. Pokud byla listina opatřena tvrdšími deskami, čili měla podobu rukopisné knihy, tak byla pečeť obvykle přivěšována na barevných šňůrkách provlečených hřbetem. V případě užití pergamenu se zde objevila jak varianta sešitová s pevnými deskami i bez nich, tak i klasická listinná formální varianta jediného archu pergamenu opatřeného plikou. V plíce byl vytvořen otvor, jímž byly provlečeny šňůry, na jejichž konci bylo zavěšeno pouzdro z přírodního vosku nebo ze dřeva a v něm se nacházela vlastní pečeť. V jednom z uvedených případů bylo pod plikou zapsáno i jméno písaře listiny.⁹¹ Jde však bohužel o zcela ojedinělý jev. Každá listina z editovaného souboru byla psána rukou jiného písaře, z nichž se téměř žádný na listině nepodepsal. Jméno cechovního písaře bylo zmíněno v textu listiny z 26. srpna 1577 vydané tkalcovským cechem v Havlíčkově Brodě. Jednalo se o písaře Jana Lorence Luxe, který byl uveden v úvodní části dokumentu.

K psaní bylo požíváno výhradně černého inkoustu, který však vlivem času, uložení listiny a vlivů z okolí často měnil barvu. Pokud písař listiny text neobtáhl několikrát, změnil časem barvu na tmavě až světle hnědou. Tento jev však není u historických inkoustů vyráběných z přírodních materiálů, jako byly na příklad duběnky, žádnou novinkou ani raritou. Jejich složení bylo na železnaté nebo železité bázi, díky čemuž v nich obsažené oxidy železa časem reagovaly s kyslíkem a dalšími prvky z okolního prostředí a de facto „zrezavěly“.

Mnohem závažnější a pro editora nešťastnější skutečností bylo, že v několika případech inkoustem zachycený text listiny zesvětlal anebo dokonce značně vybledl. V těchto případech šlo poškození listiny někdy tak daleko, že text nemohl být do této výběrové edice vložen. Naštěstí to však nebylo pravidlem.

Naopak některé jiné listiny, psané zpravidla na pergamenu, jsou bohatě zdobené a barevně iluminované. Příkladem je listina z 6. července 1607, kterou vydal soukenický cech v Havlíčkově Brodě. Úvodní intitulace této listiny je provedena inkoustem v zlaté barvě a po okrajích pergamenu byl doplněn text a též barevné florální motivy.

Veškeré dokumenty z editovaného souboru byly napsány v českém jazyce. V 17. a 18. století se pouze v některých listinách vyskytovaly pojmy, zejména dobová právní terminologie, které byly uvedeny v jazyce latinském anebo v počeštěném tvaru původně latinského slova. Pokud se podobný jev v listině vyskytl, bylo využito možností

---

⁹¹ Listina cechu soukenického z Ledče nad Sázavou ze srpna 1628, jejímž písařem byl Jakub Křížátko, jenž v té době byl přísězným písařem v Kutné Hoře.

poznámkového aparátu a termín byl v poznámce objasněn. Poměrně časté jsou ve všech textech editovaných listin germanismy. Jde o slova jako „verštat“, „ungelt“, „peisicr“ a podobně. Jejich výskyt byl dán dobovým kontextem vzniku cechů a prostředím, v němž se městská řemeslná výroba v českých městech ve svých prvopočátcích vyvíjela. V té době značnou část obyvatel ve většině českých měst tvořilo příchozí obyvatelstvo pocházející z okolních německy mluvících zemí, které si s sebou kromě právních zvyklostí, společenských organizačních forem a obyčejů samozřejmě přineslo i svůj jazyk. Z němčiny tedy pocházela velká část pojmů, které v řemeslnickém prostředí českých měst natolik zdomácněly, že o jejich obsahu ani s odstupem několika staletí nemusíme přemýšlet a roudumíme jim.

Všechny dokumenty z editovaného souboru cechovních listin představují důležitý pramen především pro rozvinuté bádání o cechovní a obecněji městské diplomacie. Kromě těchto informací se v nich však odrážejí i mnohé historické události, správní proměny a normativní akty, na které byly cechy nuceny reagovat a to zejména vydáváním nových nařízení. Patrná je zde propojenost městské správy s cechovní organizací, do jejíž činnosti městské správní orgány velmi často a významně zasahovaly. Z hlediska diplomatického tak můžeme konstatovat, že cechy byly nejenom samostatně diplomaticky aktivními právníckými osobami na korporativní bázi a tedy vydavateli listin, ale ještě mnohem častěji objektem cizích právních počinů a na jejich základě pak příjemci těchto listinných dokumentů. Naprostá většina listinného materiálu, který dnes badateli fondy těchto starobylých korporací nabízejí k prostudování, je orientovaná zejména na vydávání a potvrzování cechovních statutů a řádů neboli artikulů. Přitom však je důležitým studijním materiálem např. i pro dějiny správy, paleografii, cechovní heraldiku a sfragistiku, anebo pro historickou metrologii a také numismatiku.

Závěr

Po důkladném probádání dostupného materiálu, vztahujícího se k tématu cechovní diplomatiky do roku 1850, bylo vybráno a editováno celkem devatenáct listin v časovém rozmezí od nejstarší z roku 1504 až po nejmladší z roku 1840. Edice se tak stala hlavním studijním a pracovním materiálem pro vznik této diplomové práce nazvané *Diplomatický materiál cechů na Havlíčkovobrodsku do roku 1850*. Je zpracována podle zásad uvedených v ediční poznámce a tyto zásady jsou striktně dodržovány.

Úvodní část práce čili její druhá kapitola předkládá ve stručnosti dějiny cechovních korporací od jejich prvopočátků, až po jejich zánik. Pracuje s mnoha historickými mezníky, které v existenci cechů znamenaly převraty anebo je donutily k vnitřním organizačním změnám. Zmíněna je zde i vzájemná propletenost městské správy se správou cechovní, kterou umožňovala právě korporativní báze jedné i druhé z nich, na níž byla městská i cechovní správní organizace založena již od středověku.

Kapitola třetí nastiňuje situaci cechovních korporací právě z oblasti Havlíčkovobrodsku. S odkazem na bakalářskou práci, nesoucí název *Cechovní heraldika a sfragistika na Havlíčkovobrodsku*, se tato část zabývá situací dochovaných cechovních památek heraldických, sfragistických a nově také diplomatických. Za pomoci tabulky a grafu je znázorněn výskyt a dochování památek z jednotlivých století. Nastíněn je zde i jakýsi „úvod“ do bádání na poli cechovní diplomatiky, kdy jsou osvětleny základní diplomatické pojmy, se kterými se v následujících kapitolách práce i v edici dále pracuje. Pozornost je věnována celkovému obsahu fondů jednotlivých cechů, z hlediska dochovaných písemných i jiných dokumentů. Obsah dochovaných fondů cechů je rozčleněn do konkrétně vymezených skupin (listiny, knihy, spisy, ostatní), avšak s upozorněním, že vzhledem ke zvolenému tématu se tato práce zaměřuje pouze na skupinu tvořenou cechovními listinami.

Následující kapitola se již specificky zaměřuje pouze na oblast textilních a oděvních řemesel. Nejprve je poněkud obecněji zmíněn vývoj textilních řemesel v oblasti českých zemí, následně je pozornost zaměřena již konkrétněji na textilní cechy a to zejména ve východních oblastech Čech. Jelikož řemesel, která se věnovala právě textilní a oděvní výrobě, je široká škála, byla zde podrobněji přiblížena pouze ta z nich, u kterých jejich existenci můžeme doložit na Havlíčkovobrodsku a to právě prostřednictvím dochovaného listinného materiálu, který je pro další badatele zpřístupněn v přiložené edici. Stručný popis historie a

vývoje těchto řemesel je doplněn také o informace o výskytu cechů těchto řemesel v konkrétních městech na Havlíčkovodsku.

Pátá kapitola pojednává ve stručnosti o charakteristice editovaného souboru. Jsou zde shrnuty některé základní dosažené poznatky a přiblíženo, co si diplomová práce klade za cíl a proč. Prozatím zběžně je zde představen studovaný materiál, bez detailnějšího diplomatického rozboru, který je náplní další části práce. Pátá kapitola je doplněna tabulkou složenou z přehledu veškerých textilních a oděvních řemesel v oblasti Havlíčkovodska, jejichž existenci je možno doložit fondy cechů a v nich dochovanými prameny, které jsou dnes z velké většiny uloženy v brodském státním okresním archivu.

Následující dvě kapitoly jsou stěžejní částí diplomové práce. Šestá kapitola pojednávající o formálních znacích listin, vnitřních i vnějších, přináší detailní rozbor editovaných listin. Listiny jsou seřazeny podle jednotlivých měst, v rámci měst podle cechů a v rámci každého cechu chronologicky. Byl zvolen číslovaný tzv. strukturovaný diplomatický popis listin, který usnadňuje orientaci v textu diplomové práce, ale zejména v příloženém souboru editovaných listin, neboť čísla jednotlivých analýz odpovídají číslování listinných textů v příložené edici. Vnější a vnitřní znaky listin jako formulář, písmo, jazyk, ověřovací prostředek, atd. slouží jako podklad pro komplexní analýzu editovaného souboru. Kapitola sedmá přináší krátkou studii, ve které jsou shrnuty a zhodnoceny dosažené výsledky bádání, vyplývající jednak z edice cechovních listin a jednak z provedeného rozboru každého jednotlivého dokumentu.

Cechy textilních a oděvních řemesel působící v oblasti Havlíčkovodska poskytly dostatečně bohatou pramennou základnu pro vznik této práce. Jak jsem již v předcházejících kapitolách uváděla, jedná se z tohoto hlediska o oblast neprobádanou, a to nejen s ohledem na územní vymezení práce, ale i s ohledem na oblast novověké cechovní diplomatiky. Doufám tedy, že tato práce bude ku prospěchu nejen regionálním badatelům, pracujícím na poli místní historiografie, ale zejména badatelům, kteří se zajímají o tuto málo známou a ještě méně pěstovanou oblast diplomatiky.

Seznam zkratk

MZA Brno – Moravský zemský archiv

SOkA Havlíčkův Brod – Státní okresní archiv v Havlíčkově Brodě

Seznam použitých pramenů a literatury

A. Prameny nevydané.

Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, název fondů:

Cech krejčovský Golčův Jeníkov, 1868 – 1888.

Společný cech kovářů, zámečníků, truhlářů, ručnickářů, zedníků, tesařů, puškařů, kolářů, klempířů, nožířů, kominíků, hodinářů, bednářů, obuvníků, pekařů, holičů, sedlářů, krejčích Golčův Jeníkov, 1787 – 1888.

Cech soukenický Havlíčkův Brod, 1607 – 1897.

Cech tkalcovský Havlíčkův Brod, 1544 – 1872.

Cech krejčovský a postřihačský Havlíčkův Brod, 1556 – 1860.

Cech kožešnický Havlíčkův Brod, 1681.

Cech krejčovský Havlíčkova Borová, 1809.

Cech kožešnický Chotěboř, 1731 – 1860.

Cech krejčovský Chotěboř, 1677 - 1860.

Cech soukenický Chotěboř, 1542 – 1877.

Cech soukenický Ledeč nad Sázavou, 1557 – 1838.

Cech krejčovský a postřihačský Ledeč nad Sázavou, 1557 – 1828.

Cech krejčovský, ševcovský a tkalcovský Pohled, 1733 – 1857.

Cech tkalcovský Příbyslav, 1559 – 1849.

Cech mezulánko-tkalcovský Příbyslav, 1825 – 1848.

Cech krejčovský a postřihačský Příbyslav, 1504 – 1845.

Cech krejčovský a postřihačský Světlá nad Sázavou, 1725 – 1784.

Cech krejčovský a ševcovský Úsobí, 1669 – 1868.

Cech tkalců Úsobí, 1711.

B. Literatura.

BĚLINA, Pavel, *Státní podpora textilní výroby v českých zemích ve druhé polovině 17. a 18. století*, in: Z dějin textilu studie a materiály 8, Ústí nad Orlicí 1989.

BOUZA, Erik – VAŇKOVÁ, Věra, *Osm století textilní výroby na Broumovsku*, Hradec Králové 1972.

HOFFMANN, František. *České město ve středověku*. Praha 1992.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002.

HLADKÝ, Ladislav, *Jihlavský obchod se soukennými výrobky v 16. – 18. století*, in: Z dějin textilu studie a materiály 6, Ústí nad Orlicí 1986.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

JAHO DOVÁ – HÁLOVÁ, Cecílie, *Umění a život zapomenutých řemesel*, Praha 1955.

JANÁČEK, Josef, *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*, Praha 1963.

JANÁČEK, Josef, *Řemeslná výroba v českých městech v 16. století*, Praha 1961.

JANOTKA, Miroslav - LINHART, Karel. *Řemesla našich předků*, Praha 1987.

JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel, *Zapomenutá řemesla vyprávění o lidech a věcech*, Praha 1984.

LIŠKA, Karel - LUDVÍK, Mucha. *Klíč k našim městům*, Praha 1979.

MARTÍNEK, Zdeněk, *řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do období průmyslové společnosti*, Vývoj oborové a územní struktury řemeslné výroby v regionu, in: *Řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku...*, Pelhřimov 1999, s. 5-29.

MARTÍNKOVÁ, Lenka, *Pečeti a typáře cechů z území okresu Pelhřimov (1500) 1546 – 1796 (1859)*, Katalog pečeti a t xpářů uložených ve Státním okresním archivu Pelhřimov a v muzeích na území pelhřimovského okresu, Pelhřimov 2000.

MARTÍNKOVÁ, Lenka (Ed.), *řemesla a řemeslníci na Pelhřimovsku od středověku do poloviny 20. století*, Sborník příspěvků, katalogy výstav, Pelhřimov 1999.

PÁTKOVÁ, Hana – BASTL, Ondřej, *texty k výuce diplomatiky*, Příbram 2003.

PÁVEK, Miroslav, *Textilní výroba v historickém přehledu*, Praha 1972.

PÁVEK, Miroslav, *Počátky textilní výroby v Českých zemích do konce 18. století*, in: Z dějin textilu studie a materiály 6, Ústí nad Orlicí 1982.

ŠEBÁNEK, Jindřich – FIALA, Zdeněk – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1948.

PECELT, Antonín, *Mizející řemesla*, Praha 1958.

PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury I*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1985.

WINTER, Zikmund, *Český průmysl a obchod v XVI*. Praha 1913.

WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906.

WINTER, Zikmund, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526-1620)*, Praha 1909.

WINTER, Zikmund, *Zlatá doba měst českých*, Praha 1991

Seznam příloh

- Příloha č. 1**   **Edice**
- Příloha č. 2**   **Slovníček k edici**
- Příloha č. 3**   **Rejstřík jmenný i místní**
- Obrazová příloha**

Příloha č. 1

Ediční poznámka.

Diplomatický materiál cechovních korporací, zvláště pak textilních a oděvních řemesel vyskytujících se v oblasti Havlíčkobrodsko, byl zejména z hlediska své formy velmi různorodý. Tento materiál je pro nás důležitý pro vytvoření si obrazu o vzniku, existenci, organizaci, výskytu a poměrech v jednotlivých ceších. Editovány jsou v této práci listiny vydané v období od roku 1504 až do roku 1840. Texty těchto editovaných dokumentů nás seznamují zejména s organizačními a jinými pravidly, které si řemesla v rámci cechu buď stanovovala sama mezi sebou, nebo jim byla udělena či potvrzena vyšší instancí, anebo je přejímala od jiných cechů. Prameny byly k přepisu připraveny s maximálním respektem k jejich originální podobě. Zůstala tedy zachována barvitost dobového jazyka. Jako návodná pomůcka pro vytvoření textu edice byla použita příslušná literatura.⁹²

Při přepisu jednotlivých listin byla v první fázi použita metoda transliterace. Na jejím základě byly vytvořeny první verze textů pro ediční účely, které byly dále upravovány do finální podoby. Vzhledem k tomu, že se ve všech devatenácti případech jedná o prameny jazykově české a dobově z období od prvopočátků raného novověku až po začátek moderní epochy, bylo využito možnosti, kterou tyto moderní diplomatické prameny editorovi nabízejí. Texty byly transkribovány do novočeské podoby, pouze s ponecháním původní podoby výrazů, které byly typické pro řemeslnou, obchodní a cechovní sféru, které byly poplatné době vzniku pramene, anebo které byly typické pro zeměpisnou oblast, z níž editované prameny pocházejí.

Pro lepší přehlednost textu edice byly listiny seřazeny podle jednotlivých měst, kde se cechy těchto řemesel vyskytovaly, v rámci měst podle jednotlivých cechů a v rámci cechů chronologicky podle data svého vydání. Aby zůstalo v případě listin, vydaných ve formě rukopisného sešitu nebo knihy, zachováno původní stránkování dokumentů, jsou čísla stránek v podobě [Fol. X] uvedena vždy v hranatých závorkách a tyto značky jsou umístěny na začátku každé stránky. Pokud se jedná o listinu psanou na pergamenu a čítající pouze jediné folio, je text rozdělen do odstavců podle jednotlivých artikulů. Pokud byly artikuly v textu listiny výrazně označeny, bylo v textu edice použito jiného písma a to tučné kurzívy. V textu

---

⁹² ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie. Praha, AS MV, 2002.

užitá interpunkce byla stanovena druhotně a vychází ze současných syntaktických pravidel, z praktických nároků na přehlednost a na oddělování myšlenkových celků. Pravidla českého pravopisu⁹³ určovala rovněž psaní velkých písmen, vyjma latinské termíny, tzv. nomina sacra a stavovská označení vydavatelů i příjemců listin.

Další transkripční pravidla byla použita podle obecně uznávaných zásad pro vydávání raně novověkých, novověkých a moderních českých textů diplomatické povahy.

1. Podle významu slova byly upravovány všechny hlásky (u→v, v→u). Vkladné „v“, především na začátcích slov začínajících samohláskou, bylo až na opodstatněné výjimky odstraněno.
2. Grafémy „i/y“ ve významu samohlásky jsou v textu upraveny podle dnešní pravopisné normy, tj. podle platných pravidel českého pravopisu. Pokud vyjadřují fonetickou či jinou zvláštnost textu a jeho autora, jsou ponechány podle předlohy.
3. Koncové „ij“ je podle kontextu přepsáno jako „í“ nebo „í““. Dle potřeby a srozumitelnosti je upravena délka těchto samohlásek na „i/y“ nebo „í/ý“ podle současného úzu.
4. Diagraf „ie“ nebo „ye“, kterým je psáno vyslovované „ě“, je nahrazen grafémem „ě“ (osobnie – osobně, miesto - město).
5. Obdobně byl upraven diagraf „ia“ (ziadný – žádný, ziadost – žádost).
6. Dvouhláska „au“ se přepisuje důsledně jako „ou“ (soused – soused, rakauský – rakouský).
7. Grafém „g“ se transkribuje jako „j“ (Giřík – Jiřík), a to v případě, kdy nevyjadřuje hlásku „g“ (groš). Grafémy „g“, „k“ jsou ponechány dle předlohy (purgmistr a také purkmistr).
8. Zdvojené souhlásky byly zjednodušeny v místě, kde nebyly čteny (radda - rada, raddní – radní, letta – léta).
9. Spřežky jsou transkribovány podle výslovnosti: „ss“ jako „š“ (vssickni – všichni), „cz“ jako „č“ (czasu – času) nebo „c“ (czisarz – císař), „rz“ jako „ř“ (rzemeslo – řemeslo) ve všech případech, kdy si to žádá výslovnost.
10. Číslovky jsou v textu přepisovány do slovní podoby. Výjimkou jsou číslovky u dat, které jsou ponechány (až na opodstatněné výjimky) v původní podobě, případně číslovky u jmen panovníků. Pro převod dat do současné podoby bylo využito chronologických příruček.⁹⁴
11. Pokud se v přepisu vyskytla slova, která byla nečitelná, jsou označována několika tečkami v hranaté závorce [...]; pokud bylo nečitelné pouze jedno písmeno, je označeno jednou tečkou

---

⁹³ *Pravidla českého pravopisu*. S dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Zpracoval kolektiv autorů Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky, 1. vydání, Praha, Academia, 1998 – 2002.

⁹⁴ BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*. Praha, 2001; FRIEDRICH, Gustav, *Rukověť křesťanské chronologie*. 2. vydání, Praha-Litomyšl, Paseka, 1997.

v hranaté závorce [.]; pokud byl přepis slova nejistý, je za slovo dodána hranatá závorka s otazníkem uvnitř [?].

12. Veškeré zkratky v textu byly důsledně rozepisovány J[eho] Cí[sařská] Mi[lost].

13. V editovaných textech se častokrát vyskytly dodatečné vsuvky a vpisky, nebo různé poznámky na okrajích stránek. Všechny vpisky umístěné na bočních, horních nebo dolních okrajích dokumentů, byly vloženy jako poznámky pod čarou. Vpisky, které byly vepsané naopak přímo do textu mezi řádky, byly vloženy na příslušné místo v textu editované listiny.

14. Latinská slova, vyskytující se v textech, byla přepsána ve stejném jazyce kurzívou, a to i ve slovech, která obsahovala zčásti počeštěné latinské výrazy. Význam těchto slov, pokud by v dnešní době byl již nesrozumitelný (zejména dobové právní výrazy), byl s překladem uveden v poznámkovém aparátu edice. K překladu bylo využito platného latinsko – českého slovníku.⁹⁵

15. V případě výkladu obsahu dobového staročeského výrazu v poznámkovém aparátu bylo použito platného slovníku staré češtiny.⁹⁶ V případě výkladu počeštěné formy cizojazyčného výrazu bylo použito platného slovníku cizích slov.⁹⁷

Vzhledem k diplomatické povaze editovaných textů bylo v poznámkovém aparátu upuštěno od dělení poznámek na textové (označované v edicích zpravidla malými písmeny latinské abecedy a umístované pod textem každé listiny zvlášť) a na vysvětlující neboli kontextové (číslované zpravidla průběžně v celé edici a umístované na dolním okraji každé stránky pod čarou). V celém textu edice studovaného diplomatického materiálu bylo použito, vzhledem k relativně malé složitosti textů a k malé četnosti poznámek textového charakteru, pouze jediného systému poznámek pod čarou. Jsou v nich uvedeny nejen informace týkající se editovaných listinných textů a jejich podoby nebo specifik, ale také poznámky vysvětlující, pokud bylo třeba některé konkrétní skutečnosti objasnit anebo některé dobové výrazy (zejména latinské) přeložit do současné češtiny a přiblížit jejich dobový význam.

---

⁹⁵ *Latinsko-český slovník*. Zpracovali Josef M. Pražák, František Novotný a Josef Sedláček, přepracoval František Novotný. Díl I – II, Praha, 1955.

⁹⁶ BĚLIČ, Jaromír, a kol., *Malý staročeský slovník*. Praha, Academia, 1978.

⁹⁷ KLIMEŠ, Lumír, *Slovník cizích slov*. 3. upravené vydání, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

1. Havlíčkův Brod, cech krejčovský a postřihovačský, 28. září 1556

My purkmistr a rada města Německého Brodu oznamujem tímto listem přede všemi vůbec, kdežto čten nebo čtúcí slyšen bude, že jsou předstoupili před nás, v plné radě sedící, opatrní muži, cechmistři a mistři řemesla krejčovského a postřih[ov]ačského, spolusousedé naši, snažně nás žádajíce, abychom jim na znění pořádkův jejich, které jsou sobě všickni z jednostrajné vůle svolili, s povolením Jeho Milosti pána našeho, příložením[m] pečeti města tohoto potvrdili. Kteřížto pořádkové jejich počínají se v tato slova: | My cechmistři a mistři řemesla krejčovského a postřih[ov]ačského, města Brodu Německého obyvatelé, na tomto jsme se spolu snesli a svolili, abychom pro čest a chválu svoji a pro zvelebení města Jeho Milosti pána našeho, i také pro dobro obecní, tyto pořádky v tomto listu popsané sobě drželi a jimi se na časy budoucí spravovali. | Item předkem a nejprve: cech náš podle obyčejův a řádův starodávných aby držen byl i tak, jakž jsou předkové naši obojího toho řemesla v jednotě byli a toho uznali, i také společně jako na většinu tovaryšů záležití, se zachovali a snášeli. | Item kdož by chtěl mezi nás do cechu řemesla našeho krejčovského přistoupiti, ten nejprve aby zachování své poctivé i také řemeslo ukázal. A když to obojí ukáže, aby se také oženil. Též aby ráčil všecky rady snášeti a zachovávatí podle ustanovení řemesla našeho. A k tomu aby dal dvě libry vosku ke cti s chvále pánu Bohu a patnácte grošů cechovních, neb se přitom obojí řemeslo naše a jeden jich od starodávna tak zachovávají. | Item jestliže by pak mistrův syn, buďto krejčích anebo postřih[ov]ače, do cechu našeho chtěl přistoupiti, anebo dcera mistrova za krejčích nebo postřih[ov]ače vdána byla, a ten že by do cechu našeho žádal býti přijat, ten každý má dáti dvě libry vosku ke cti a chvále Boží a pět grošů cechovních [dáti]. | Item toho také od starodávna předkové naši zachovávali, a my též zachovávatí chceme a máme, aby žádný krejčí s postřih[ov]ačem v jednom domě nebyl, neb skrz to byla by všem tovaryšům škoda znamenitá v tom řemesle. | Item jestliže by který tovaryš, přijdouc do města, chtěl u někoho kradmo dělati, bez odpuštění mistrovým, nemajíc s námi cechu, že máme tu moc danou, abychom jemu to dílo pobrali a také nenavracovali, leč by dal pokuty půl kopy grošů českých, a více aby nedělal. A také s povolením predepsaných Jich Milostí, pánů našich předků dobré paměti, | i také Jeho Milosti pána našeho nynějšího, tu moc máme, abychom na panství Jeho Milosti v míli vzdáli nebo blíže od města Brodu Německého, téměř, kteří by s námi v cechu nebyli, hájili řemesla našeho dělati a je vyzdvihovali, jakž jsou si při tom také předkové naši zachovávali od starodávna. | Item krejčí nemají dávatí žádnému postřih[ov]ati, kdo by s nimi cechu neměl než postřih[ov]ači. Pakli by krejčí dal jinému postřih[ov]ati, aby dal pokuty do cechu půl libry vosku. | Item soukeníci nebo knapi nemají

žádných kusů sukna postřih[ov]ati ani nic, jen sobě. Pakli by na koho shledáno neb uznáno bylo, ten má bez milosti půl kopy grošů českých do cechu našeho dáti, neb jsou se tak od starodávna předkové naši zachovávali, že jsou toho zachovali. [...] tak chovati a toho nedopouštěti. | Item postřih[ov]ač žádný nemá žádnému krejčímu díla schovati pod propadením do cechu půl libry vosku. | Item žádný mistr obojího řemesla našeho nemá jinému mistru [...] celých odluzovati, ani jiného naučovati [?]. A pakli by na kterého shledáno a usvědčeno bylo, ten má dáti půl libry vosku a k tomu trestán býti má tak, pokud by se mistrům vidělo a zdálo. | Item jestliže by kdo z obojího řemesla našeho, buďto mistr nebo mistrova žena anebo některý z čeledi jeho, umřel, a dalo by se znáti skrz obeslání, tehdy jeden každý z nás má na pochování jíti a to do domu umrlého anebo k tomu domu, kdež by ležel umrlý. Jestliže by pak který z mistrů zomyslem nešel, ten má pokuty půl libry vosku dáti. | Item kdož by cechu radu tajnou vynesl, ten aby trestán byl, jak by se mistru zdálo, a k tomu aby dal půl libry vosku. | Item my krejčí i také postřih[ov]ači obojího řemesla máme míti svobodu plnou bez vší překážky sukna domácí i hostinská, zejména tato: zelený, žlutý, modrý, brunátný a černý [...] barvy, kupovati i zase každého času prodávati, jakožto od starodávna tu svobodu měli staří mistři naši. | Též také i jiná všeliká sukna drahá, než jsou hostní sukna kromě těchto vyjmenovaných, nemají se od žádného z nás prodávati u nás v městech, než toliko při jarmarcích [...] Pak na jarmarky oni jezdití mohou, kdež se jim [...] vidí. | Item když by jaká obsílka byla od cechmistra řemesla našeho a cech koho by doma zastal, jestliže by do cechu nepřišel bez hodné příčiny, ten má dáti půl libry vosku. | A pakli by k tomu jaká hodná příčina byla, opovídá se cechmistrům, jestli hodně může odjíti s povolením a bez pokuty. A přitom obojím našem řemesle vždycky máme míti cechmistrův, a ty aby k tomu spravedlivě přihlídale, aby se při řemeslech našich každému spravedlnost dala. A jestliže by z mistrů z těchto žádaný a z volení našich svrchu psaných vystoupil, ten má dáti libru vosku a trestán býti má, pokud by se mistrům a cechmistrům zdálo, podle spravedlnosti. | Item také jsme se na tom snesli a svolili, kdož by koliv kterému z nás mistrů co šíti nebo postřih[ov]ati přinesl, buďto domácí nebo přespolní, že máme to jednomu každému bez mnohých řečí udělati, i také při zaplac[en]í od díla slušná míra od nás má se zachovati. | A protož my svrchu psaní purkmistr a rada města Brodu Německého [...] i mezi sebou takovou slušnou a chvalitebnou žádost nadepsaných cechmistrů a mistrů řemesla krejčovského a postřih[ov]ačského, s povolením urozeného pána a staršího rytíře, pana [...] Trčky z Lípy a na Lipnici, Jeho Milosti pána našeho milostivého, pro dobrý pořádek mezi nimi v tom své se volný dali najíti za tím, pořádkův a svolení jejich v tom listu sepsaných, pečeť větší naši městskou s naším jistým vědomím přivěsiti jsme nakázali k tomuto listu. Kteréžto potvrzení stalo se za Jana Machova,

toho času mistra staršího, a za cechmistrů Jana Krajčího, Václava Fityřskýho, léta od narození Krista pána, tisícího pětistého padesátého šestého v pondělí.⁹⁸

---

⁹⁸ Vložen text: „Artikule poctivých řemesel krejčovského a postřihovačského, pokud ještě dodrženy nebyly, de dato 28. Septembris 1556. Milostivého j[eho] m[ilosti] cs[ísařské] slavné královské komory české nařízení revidované dne 14. Junii 1712.“

2. Havlíčkův Brod, cech krejčovský a postřihovačský, 28. listopadu 1608

My cechmistři, starší a spolu všichni mistři našeho řemesla krejčovského a postřih[ov]ačského, sousedé a obyvatelé města Brodu Německého, milovníci pokoje, podle Jejich Mi[lostí] pana purkmistra a pánův, uznavše mnohé neřády a různice mezi tovaryši řemesla našeho, tyto artikule níže psané vydali jsme k správě tovaryšům řemesla našeho. Předně aby se pána Boha bojíce na slovo rádi chodili ve dny nedělní i také v apoštolské. I také pana tatíka, paní matku i čeládku jejich v poctivosti aby měli. I také sami sebe a ve dvou nedělích po obědech na hospodu aby se scházivali, do lázní také ve dvou nedělích v sobotu v devatenácté hodině počestně aby chodívali, a to pod pokutou dva groše bílý. Item každý tovaryš aby do pokladnice dva bílý peníze položil, a pacholík bílej peníz, a to proto, jestliže by pán Bůh na kterého tovaryše neb pacholíka nemoc ráčil dopustiti, tu má bejti z pokladnice tovaryšský založen. A když ho pán Bůh ráčí pozdraviti, tehdy má starším tovaryšům i všem tovaryšům slíbiti pod řemeslem, že zase to, což jest mu zapůjčeno, do pokladnice navrátiti. Pakli by ho pán Bůh prostředkem smrti z tohoto světa ráčil pojíti, tehdy šaty, peníze a co by po něm zůstalo, měl-li by kde jaký přátele, aby jim bylo znáti dáno. A oni, složíce do pokladnice což je[st] na věci vynaloženo, budou moci sobě to, co po něm zůstalo, vyzdvihnouti. Item který by tovaryše prve nikdy zde nedělal, aby dal do pokladnice sedm peněz malých a pacholík čtyři peníze malý. Od Veliké noci až do s[vatého] Bartoloměje ve dvanáct hodin o proroka aby šla, od s[vatého] Bartoloměje až zase do Veliké noci po klekání a k tomu od devíti hodin, aby na dílo vstávali. Item který by tovaryše štoloval a potom při pořádku dělal, aby byl povinen tovaryšom do pokladnice [...] položiti pokuty. Tovyryše žádný aby z verštatu nevyvstal před hody slavnými dvě neděle a po hodech dvě neděle, před jarmarkem dvě neděle a po jarmarku též dvě neděle. Item který by tovaryš chtěl vyvstati, napřed tejden aby odpuštění vzal, a pacholík dvě neděle. Item starší tovaryši, kdyby chtěli vandrovati, aby počet pořádněj učinili, a klíček pánům cechmistrům aby odvedli. Item aby žádný tovaryš jiného tovaryše z verštatu neloudil pod pokutou pánův cechmistrův. Item když pán Bůh ráčí dopustiti smrt na mistra, mistrů dítek, čeládku a tovaryše, tehdy všickni tovaryši, pacholíci, aby se k tomu domu dali najíti pod pokutou, tovaryši starší čtyři groše bílý a jiní po dvou groších bílých. Tyto artikule a řády pořádkem starší tovaryši mají zachovati a mají dobrý příklad na sobě dávat, k tomu jiné tovaryše, pacholíky míti. Jestliže by pak který tovaryš tak protivný a [v]zporný byl a na trestání tovaryšským by míti, ten aby byl [trestán] podle zavinění šatlavou aneb peněžitou pokutou. Pakli by který tovaryš tak protivný byl a přestati nechtěl, tehdy starší tovaryši mají jeho neposlušnosti pánům cechmistrům oznámiti.

Jestliže by se který tovaryš s tovaryšem svadil a jeho před lidmi uhaněl na poctivosti neb v řemesle, ten takový aby pokutován byl svrchu psanou pokutou, neb kdo lépeji umí, lépe dělej a jiného nehaněj. Také žádný tovaryš s pacholíkem aby nehrál ani po hospodách se s ním netoulal. Item jestliže by který tovaryš se do vy[z]vracení mrzkého upil, takový aby pokutován byl svrchu psanou pokutou. Item jestliže by který tovaryš zahálel v pondělí neb jinej den kromě neděle a apoštolských dnů, trestán býti má [...] svolení pánův cechmistrův a mistrův téhož řemesla. Na potvrzení toho všeho pečeť cechu našeho dali jsme k tomuto listu přitisknouti, jenž jest psán v den svatého Václava léta páně tisícého šestnácti stého osmého počítajíce.

3. Havlíčkův Brod, cech krejčovský a postřihovačský, 2. listopadu 1668

[Fol. 1]

Artikulové poctivého řemesla krejčovského v královském městě Brodě Německém, podle kterýchžto povinni jsou spolu páni cechovní, tak a ne jináč náležitě se chovati a poctivým řemeslem svým jednomu každému, domácímú neb přespolnímu, proti [...] a slušné záplatí posluhovati, a co za potřeby koliv bude dělati. | Vepsané | ke cti a slávě pána Boha všemohoucího, blahoslavené a nejsvětější rodičky Boží panny Marie, svatého Martina biskupa a vyznavače, též všech milých Božích svatých, dne 2. *Novembris* léta 1668.

[Fol. 2]

Artikul první. | Předně aby pán Bůh všemohoucí nám všem společně naše práce požehnávatí ráčil, jest žádost naše povinná a slušná, aby jeden každý z nás, žádného nevyjímajíc, pána Boha stvořitele svého hleděl milovati, svatá přikázání jeho dle nařízení církve katolické zachovávatí, dny nedělní a jiné zasvěcené svátky světiti, žádné práce v nich se nedopustiti a ani jinému nepovolovati, v ten čas raději do chrámu Páně na mši svatou k modlitbám svatým pilně choditi a slova Božího s pobožností horlivou poslouchati. Na procesí svaté, kdy toho koliv potřeba káže, tu, kde náleží, všichni časně se scházeti a [...] vykonávatí. Přitom pak jako i jindy [...] kdokoliv všelijakého lání, hromování, přísahání a opovážlivého zlořečení, a co by k pohaně pána Boha všemohoucího bylo, se dopustiti měl a vystříhati pod uvarováním této a neprominutelné pokuty. | **Artikul druhý.** | Jest také při tomto našem poctivém cechu i ten způsob chvalitebný a [...], že se jisto[...] osoby za pořádný cechmistry lidé poctiví a cechu povědomí volí |

[Fol. 3]

a představují, a od vzácného magistrátu *confirmují*, což přitom až posavad nezměnitelné pozůstavujeme. Kterýžto cechmistry mají na svůj *juramnet* bedlivost a čest míti na paměti, dobře jej snášejíc, jinším svým cechovním na sobě dobrý příklad ukazovati, a pobožnosti svaté je předcházejíce dobré schvalovati a [...]potupovati. Pokladníci a peníze cechovní dobře opatrovatí, ničeňož nerozptylovatí, ale raději shromažďovatí, a každý rok poctivého cechu z příjmů a vydání počet pořádný náležitě činiti. A to vše pro zachování dobrého cechovního pořádku. | **Artikul třetí.** | A poněvadž mnohdykrát přichází, že mezi cechovníma skrze zášti nějaké nevole a kyselosti všelijaké vznikají a povstávají, pročez bude pánův cechmistrův povinnost taková nedorozumění, roztržitosti a zlé lži včasně přitahovati, a uznajíce toho jistou potřebu býti, aby poctivý cech do shromáždění povolán vésti měl, mají se s náležitou uctivostí při dom[ě] ce[chovním] panu rychtáři ohlásiti páni cechmistry, shromáždění oznámiti a

dostanouce povolení toho, skrze mladšího mistra spolu pány mistry své v jistej den a hodinu do společnosti cechovní obeslati, a pospolu jsouce, k lásce a svornosti sousedské napomenouti, a o tom pokojně promluvíce, tu v mír a pokoj, a na kom by vina nalezena byla, podle zasloužilosti ztrestati. |

[Fol. 4]

Artikul čtvrtý. | Kdo by pak koliv do našeho poctivého cechu za mistra přijat býti žádal, ten jednou každý má a povinnen bude listy svého na svět pořádného zplození předložiti, a že se v náboženství svatým katolickým s námi srovnává, a dvě léta pořád zběhla vyučení svého náležitě prokazovati. Však spíšeji přijat nebude, leč by manželkou svou zaopatřen byl, a příjemného dle snešení cechovního do pokladnice i na místě k provedení a ukázání [...] k našemu řemeslu patřících povinen byl dvě k[opy] mí[šeňský] a dvě li[bry] vosku složiti. |

Artikul pátý. | Pokud by pak⁹⁹ který domácí synek mistrovský do společnosti naší cechovní chtěl vstoupiti a za mistra přijat býti, jest ženatý, jak vejš doloženo, ten jeden každý bez ohledů osob bude povinen do poctivého cechu tři k[opy] mí[šeňský] a sedm l[iber] vosku bez odporosti složiti. Paklby se kdy přihodilo, že by sobě kdo mimo mistrovského synka z poctivého řemesla našeho, jsouce pořádně dvě léta vyučený, dceru neb vdovu po mistrovi k stavu svatého manželství přijal, a za mistra býti žádal, |

[Fol. 5]

ten jeden každý má polovičního práva užiti a toliko dvanáct k[op] m[íšeňských] a dvě lib[ry] vosku do poctivého cechu odvésti a složiti. | **Artikul šestý.** | Mistr jeden každý z našeho poctivého řádu, který by učedníka k řemeslu přijíti za úmysl měl, má se při páních cechmistrích v tom ohlásiti a dostanou za [.]mistr od nich povolení. Toho učedníka má pak buď [?]nza dvě neděle přijíti, a po vyjití toho času s ním do shromáždění cechovního vstoupiti, pořádné jeho zplození listovně složiti a ukázati. A to když se poukáže, na dvě léta pořád zběhlá k učení přijíti a do register k tomu z přiznaných pořádně dáti vepsati, učedník pak do poctivého cechu dvě k[opy] mí[šeňských] a dvě li[bry] vosku ihned složiti má. A co by od učení lehr-hmistru svému dáti měl, ten každý bez vůle pana cechmistra, aby neměl moc již projednávat. Pokud by se pak kterej z pánů mistrů toho dopustil a nařízení toho přetrhl, ten každý bez ušetření dvě k[opy] mí[šeňské] a dvě li[bry] vosku dáti povinen bude. | **Artikul sedmý.** | I na tom jsme se též dokonale v našem poctivém cechu snesli, aby žádný z mistrů našich v domech zde na městě pod jakýmkoliv *pretentem* u pánů sousedů nižádného |

---

⁹⁹ Vložen text: „jakž se za často potrefuje“.

[Fol. 6]

díla nedělal, nýbrž přijmouce je do svého domu [...] příbytkem, odnesl a doma zhotovil. Jestliže by se pak který z mistrů toho dopustil, a vědoucně nařízení se toho opovážil, a bez vůle a vědomí pánů cechmistrů nějaké dílo ujal, ten jeden každý, kolikrát by se toho koliv dopustil, to by od téhož díla přišlo zaplacení, to propadne a k tomu ještě dvě k[opy] mí[šeňské] pokuty bez ušetření a odpornosti do pokladnice cechovní složiti má. | **Artikul osmý.** | Co se pak všelijakých štolířův, buď mistrům neb tovaryšův, dotejče, kterýž by k našemu poctivému cechu nepatřili a s námi obtížností cechovních i jiných těžkostí obecních nesnášeli, a tu zde v městě pokoutně v díle u kohokoliv popadeni aneb nejvíce dostání byli, a to že již v řemesle našem překážku činili se [...]lo a doložilo, ten každý od jedné rozličné barvy, co by se jich koliv vynacházelo a vynašlo, po dvou k[opách] mí[šeňských] pokuty složiti povinnen bude. Pakli by ihned ten pokuty nesložil, tehdy to všechno dílo, kterékoliv dělal, do složení též pokuty pobráno býti má. | **Artikul devátý.** | Poněvadž i na to bedlivost sluší mýti a na paměti snášeti, aby tajnost všelijaká, která by se v shromáždění i společnosti buď celého poctivého cechu aneb toliko některých osob *a parte*,¹⁰⁰ k dobrému vydělání cechovnímu ačkoliv řídila, aby jeden každý s p[ánů] mistrů |

[Fol. 7]

tajnosti cechovní na paměti měl a je nepronášel. Bylo-li by pak na komkoliv to shledáno a uznáno, též jeden každý bez ušetření osoby, buď on, kdo buď z starších neb mladších mistrů, poctivého řemesla svého do roka pořád zběhlého zbaven býti má. | **Artikul desátý.** | A poněvadž se jižto také vyšetřilo, že někteří z pánů mistrů bez všelikého pobízení sami u pánů sousedů i jinde do díla a práce se nabízeli a vtírali, nejsouce k tomu povolání a požádání, aby se tehdy takovému neřádu nejní v přič vkročilo, i na tom jsme společně zůstali, který by se toho koliv z pánů mistrů dopustil, ten každý má podle uznání poctivého cechu buď peněžitou pokutou aneb vězením ztrestán býti. | **Artikul jedenáctý.** | Co se pak dotejče celé by naši buď tovaryšův neb učedníkův, kteří z učení vycházejí, i ten nechvalitebný obyčej se vyskytoval, když se některému z pánů mistrů uvidělo, a čeledína žádostiv a potřeba byl,¹⁰¹ jej z jinšího z verštatů, od mistra, kde v díle zůstával, loudil, a sobě k práci dle libosti své posadil, aby i tomu způsobu zabráněno bylo. Tomu aby jeden každý, který by se toho a kolikrát koliv dopustil, povinen byl pokaždé dvě li[bry] vosku bez reptání a všelijakých vejmluv do pokladnice cechovní složiti. |

¹⁰⁰ Lat., zde ve významu „od stran“.

¹⁰¹ Vložen text: „nešetříce bližního a bratra cechovního svého“.

[Fol. 8]

Artikul dvanáctý. | Item který by koliv z pánův mistrův našich, jsa pořádně skrze mladšího mistra do společnosti cechovní obeslán, se časně, kde náleží, nepostavil, anebo postaviv se, pokladnice naše, již na stole otevřená byla, ten každý má a povinen bude jednu li[bru] vosku bez vejmluvy odvésti. Pakli by chtěl za svou platnou příčinu někam přes pole po své práci tehdáž odjít, jest a bude povinnost jeho při páních cechmistřích se potom ohlásiti a za *veniam*¹⁰² žádati. | **Artikul třináctý.** | Poněvadž se též již mnohonásobněkrát, co ta velká nedbalost a neposlušnost při některých p[ánech] mistřích se vynašla, když pán Bůh všemohoucí prostředkem časné smrti někoho z našeho poctivého cechu obojího pohlaví z tohoto bídného světa povolávati ráčí, že se dosti na málo k případům těl mrtvých postavují. Pročež se i to při pánech cechovních nařizuje, aby jeden každý s čeledí svou v takové příčině, když se jednomu každému skrze mladšího mistra znáti dá, tu, kde náleží, bez meškání hleděl se postaviti, a ten milosrdný skutek a poslední službu křesťanskou prokázati, i tolikéž se přitom nyní, kdyby kdokoliv našeho poctivého cechu v tom požádal, aby i v tom, jakž vejš doloženo, byl povinen sloužiti. Pakliby toho nevykonal a zoumyslně obmeškal, bude povinen jednu lib[ru] vosku pokuty do pokladnice složiti. |

[Fol. 9]

Artikul čtrnáctý. | Item majíce my též mezi našimi jinými artikuly od starodávna to udělené privilegium, že tu moc a právo máme ve všelijakých suknech handlovati, je krájeti a po barvení vozíce, jednomu každému prodávati bez všelijaké překážky. Pročež téhož přitom zcela a zaúplna pozůstavujeme a za další confirmaci poslušně žádáme. | **Artikul patnáctý.** | Jest nám též až doposavad dobře povědomo, kterak na onen čas sem do této poctivé obce na naši záhubu a ztenčení řemesla někteří štolíři rozličné dílo zhotovené nosili, a to pokoutně kradmo prodávali. I aby i témuž neřádu v cestu se vkročilo, na tom jest naše společné snesení. Pokud by se kdy co takového přihodilo, a sem jakékoliv dílo přinášeli a je prodávali, nejsouce s námi v poctivém cechu srovnání a přivtělení, abychom tu moc měli,¹⁰³ tomu jednomu každému, co by koliv toho díla měl, všechno pobrati a k dobrému cechovnímu obrátiti. | **Artikul šestnáctý.** | Jakož jsou na onen čas před několika léty naši předkové, za časů panování pána ,nebo pana hraběte Trčky jsouce město tehdáž pod ochranou, pro některý |

¹⁰² Lat. „venia“, zj. „milost“, zde ve významu „omilostnění“.

¹⁰³ Vložen text: „mimo jarmarku, který se vymínjuje“.

[Fol. 10]

špatnej peníz krejčím bělským¹⁰⁴ povolili, aby sobě ten cech vyzdvihli, což se i stalo. Poněvadž ale nyní toto město z milosti Boží mezi jiná císařská a královská města připojeno a přijato jest, aby i tomu zase k napravení a předešlých způsobů mohlo přijíti, vztahující se to k velké urážce našeho poctivého cechu, Vaší Milosti poníženě žádáme, aby též cech v městě Bělý¹⁰⁵ *cassirován*¹⁰⁶ byl, a budoucně námi, jako se při jinších poctivých řemeslech zde zachovává, se řídili. Poněvadž jest v našem obdarování patrnej artikul, kdo by s námi v cechu srovnání neměl, aby žádný na půl i celou míli srovnání neměl a trpěn nebyl, čehož pro budoucí paměť za potvrzení až posavad žádáme. | **Artikul sedmnáctý.** | A poněvadž jsme také od starodávna tu svobodu a právo měli a při našem poctivém cechu užívali, všelijaké svršky drahé a laciné rozličným sukny podšívati. [...] Vejpověď od vzácného úřadů tohoto města Brodu Německého vyšla pod [...] v pondělí před svatým Jiřím v létu 1587, opětně dotvrzuje. Pročež i na časy budoucí při tom zachování býti žádáme, aby nám žádný z pánů kožešníků nejmenší překážky, dle též vejpovědi, nečinil. |

[Fol. 11]

Podle kterýchžto artikulů aby se jeden každý z pánů mistrů našich spravovati hleděl, a pána Boha všemohoucího každého času na bedlivé paměti měl. Bližního pak svýho podle přikázání Božího miloval upřímně [...], k čemuž nám rač dopomoci Nejsvětější Trojice Svata, blahoslavená panna Maria matka Boží, též všichni svatí a patron náš svatý Martin vyznavač, na věky věků. Amen. |

---

¹⁰⁴ Myšlen cech z Bělé nad Sázavou, toho času poddanského městečka Trčků z Lípy.

¹⁰⁵ Vložen text: „nejsouce, nežli dva“.

¹⁰⁶ Něm. „kassieren“, zde ve významu „zrušen“.

4. Havlíčkův Brod, cech krejčovský a postříhovačský, 11. prosince 1730

[Fol. 1]

My přísežní starší cechmistři celého poctivého pořádku řemesla krejčovského z královského Města pražského, v známost uvozujeme a vysvědčujeme vůbec všem, zvláště tu, kde by toho potřeba byla, že před náš předstoupili slovutní a opatrní muži pan Karel František Cakl a pan Jan František Naimann, oba měšťané a spolu starší cechmistři poctivého pořádku krejčovského královského města Brodu Německého, a nás snažně o to žádali, abychom jim našich privilegií, s kterými my velké milosti od slavné paměti nejmilostivějšího římského císaře a krále českého Rudolfa druhého obdařeni jsme, hodnověrně nejvýš vydali, kteréžto žádosti nám také od Jeho Královské Milosti císařského rychtáře a celého slavného magistra tu prosebný i

[Fol. 2]

dovolení nám jsou proukázali. Pročež my na jejich slušnou žádost odepřítí nemohouce, moci od slavné paměti nejmilostivějšího řemesla cechovního a království Českého nám udělené, jakž artikule poslední ukazuje, určenému poctivému pořádku naše privilegia a artikule slovo od slova udělujeme. Na potvrzení toho, že tak v pravdě a ne jináče jest, nejenom s našema vlastníma rukama jsme [se] podepsali, ale i pečetí naší cechovní stvrdili a k tomuto listu přivěsiti dali. Stalo se v královském Starém Městě pražském na den Všech Svatých léta od narození syna Božího [v] tisícím sedmým stým třicátým [roce]. | [Následují nečitelné podpisy]

[Fol. 3]

My, Rudolf druhý, z Boží milosti zvolený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, a uherský, český, dalmatský, chorvatský král, kníže rakouské, markrabě moravský, lucemburský, slezský kníže a lužický markrabě. |

[Fol. 4]

Oznamujeme tímto listem všem, že jsme od opatrných starších přísežných cechmistrů i jiných všech mistrů řemesla a pořádku krejčovského Starého Města pražského, věrných našich milých, poníženě prošení, abychom jim, poněvadž se při témž řemesle mnoho neřádův skrze některé v řádu dobrém nestojící lidi a poběhlíce nacházejí a působí, z milosti naší císařské, jakožto král český, pořádky a dobré zvyklosti jejich, o kteréž jsouce spolu s novoměstskými staršími přísežnými cechmistry a jinými všemi mistry téhož řemesla v Novém Městě pražském, byvše spolu prve v některých artikulích na rozdíl, jednomyslně snesli a srovnali, milostivě stvrdili a znovu vyzdvihnouti ráčili. Kterýchžto takové ponížené prosbě milostivě

naklonění jouce a podobný řád při témž řemesle s dobrým rozmyšlením naším, jistým vědomím, s radou věrných našich milých, |

[Fol. 5]

mocí královskou v Čechách i před dotčenými krejčími staroměstskými takové pořádky a dobré zvyklosti jejich, jakožto král český, mocně, jakž nížeji položeny jsou, schvalovati ve všech punktích, klausulech, artikulích a jejich znění, slovo od slova obnovovati a potvrzovati ráčíme. Předem a nejdříve: kdož by koliv v pořádek a spolek téhož cechu a řemesla za spolumistra přijat a tímž řemeslem mezi nimi živnost provozovati chtěl, ten se má mistrem z téhož spolku jich opatřiti, a podle starobylého pořádku u téhož mistra nebo u jiných mistrů pořádných, u kterého by mu se líbilo, však v témž Starém Městě pražském, dobře [a] chvalitebně se chovajíc, tři léta pořád zběhlá dělati, a po vyjití těch tří let, při času suchých dní kterýchžkoliv, do plného pořádku nebo cechu vstoupit, za to starších i jiných spolumistrů, aby jemu mezi sebou živnosti za spolu mistra a bratra přijmouce přáli, žádati povinen bude. A kdyby jemu od starších na místě všeho pořádku a cechu odpověď přátelská dána byla, tehdy on v tom čase právo městské sobě zjednati, jistotu svého zplození |

[Fol. 6]

i řemeslu tomu vyučení s dobrým chováním ukázati má. Při druhých suchých dnech hned potom příšlých, kdyby mu povoleno bylo, s přáteli dále do téhož pořádku vstoupiti a před staršími přísežními i jinými mistry k tomu nařízenými řemeslo své na kusech mistrovských od starodávna k tomu navržených pořádně ukázati, a po dokonání a ukázání těch kusů do téhož pořádku [...] neb kopy a dvě libry vosku ke cti a ke chvále pánu Bohu všemohoucímu položit. A dále i jiné všecky věci, jakž se od starodávna zachovávají, vykonati povinen bude. A tu jemu dále, kterak se při témž pořádku chovati, od jednoho z starších přísežných na místě všeho pořádku oznámiti se má. A tu hned také aby za sebe rukojmě postavil pod propadením desíti kop grošů českých do tří let pořád zběhlých, a to pro tu příčinu, jestliže by někdo, tomu od téhož vnově přijatého mistra od šatstva a jiných věcí jeho dílo zkaženo bylo, aby to od těch rukojmí zapraveno býti mohlo, však tak, kdyby ta která věc i za zkaženou od starších přísežných spravedlivě rozeznána a sloučena byla. Ten pak vnově přijatý mistr povinen bude manželkou poctivou |

[Fol. 7]

dobře a řádně zplozenou v roce pořád zběhlém se opatřiti a oženiti. Potom sebe, manželku, dítky i čeládku ke cti a chvále pánu Bohu vésti a spravovati pod skutečným trestáním. Pakli by se kdy přihodilo, že by některý osobu lehkomyšlnou, podezřelou anebo zlopověstnou za ženu sobě pojal, ten a takový do téhož pořádku netoliko přijat, ale v něm ani trzím a ničímž

fedrován aby nebyl. Item který by koliv do téhož pořádku a cechu tak pořádně, jak se vypisuje, přijat nebyl, ten žádný aby na škodu a ublížení jiných mistrů tabule, jakž ten způsob oni zachovati obyčej mají, nevyvěšoval. I ta vdova pozůstalá, jestliže by téhož řemesla v tom pořádku přece požívati chtěla, ta se staršími přísežnými spravovati a řídití povinna bude, a oč by kdy kterýmž starším v svých potřebách, což by k řemeslu náležitého bylo, stýkala, v tom jsou a budou titíž starší podle náležitosti povinni opatřiti. Item každý mistr a vdova dvou čeledínů může chovati, a víceji nic, pod pokutou jedny kopy grošů českých. Item manželka, pozůstalá též dcera po otci a spolu mistru pořádném, polovici řemesla i všech spravedlivostí, k témuž řemeslu náležitého požívati moci budou. Syn pak celé právo |

[Fol. 8]

po otci míti má, však tak, který by se dobře choval a v řemeslu dobře vyučil se díla. Item kdyby se přihodilo, že by pořádný mistr, domu svého nemaje, pokoj a příbytek sobě najal, toho jinej mistr téhož řemesla vynajímati nemá pod skutečným trestáním a při nejmenším do půl léta, aby ho též nenajímal, žádný krejčí pod pokutou jedny kopy grošů českých. Též jest proti dobrému pořádku, aby dva mistři v jednom domu bydleti měli. Protož, kterýž by se toho dopustil, a u jiného spolumistra sobě pokoj najímal, ten aby podle uznání starších mistrů trestán byl. Item aby žádný mistr, tovaryš ani učedník žádného šatu rozličných barev sobě nedělali, a nad to pak v nich nechodili, jakž jest to vždycky od starodávna zachováno bývalo. Item žádný mistr nebo vdova mistrova druhému mistru nemá tovaryšů z verštatu jeho pod ni žádným vymyšleným způsobem vyluzovati a do svého verštatu přijímati bez pořádného odpuštění vzatého anebo od mistra jemu daného. Jestliže by se pak kdo z nich toho dopustil a druhému tovaryše vyloudil anebo nemajícího odpuštění k sobě přijal, ten podle snešení a uznání starších mistrů trestán býti má. A tovaryš, který by tak svévolně od mistra |

[Fol. 9]

vyvstal, anebo některé jiné neslušné věci se dopustil, nemá od žádného mistra žádným dílem nikdy fedrován býti, dokudž by toho z sebe nezvedl, čehož by se tak toho neslušného dopustil. Item žádný tovaryš od mistra svého, aby nejméně čtyři neděle, a po každém hodu tři neděle, poněvadž těch časů nejpilnější díla jich a řemesla bývají [?]. Item který by mládenec anebo pacholík na učení téhož řemesla krejčovského dáti se chtěl, ten předkem list zplození svého, že jest z rodičů řádných a z lože dobrého a pořádného zplození, ukázati povinen bude. A potom dva rukojmí u přítomnosti jednoho staršího a mistra obecného druhého anebo obou starších, kterýmiž řemeslu k učení aby se zjednal, a rukojmí zas býti a věrnost a za sumu[?], na čemž a dokud zjednán a smluven bude. Tomu všemu, že tak zouplna se zadosti stane, připověděti povinni býti mají dvě kopy peněz a jednu libru vosku tu hned při jednání, a

druhou, když čas jeho vyučení a smlouvě vyjde, dáti a vyplniti povinen býti má. Item který by koliv štolíři, řemesla jejich krejčovského užívaje, a v řádu dobrém, jakž napřed oznámeno, s nimi krejčímí nestoje, pokoutně též řemeslo, buďto sám |

[Fol. 10]

anebo s čeledí, dělal a v tom by postižen byl, ten má hned do kázně a vězení, a s tím, což by takového díla při něm postiženo bylo, však jíti. A pokuty za sebe i za každého čeledína do pokladnice jednu kopu grošů českých dáti povinen bude. Však při tom vymíňující všechny ty, kteříž by při osobách z vyšších stavů, totiž z stavu panského, rytířského a duchovního zjednání jsouce a služby na to majíce, dělali. Ti pánům svým a čeládkám jejich svobodně bez překážky dělati a svým řemeslem posluhovati mohou a moci budou. Ale mimo to víceji, aby žádných obmyslů a fortelů v tom ke škodě a ublížení jim krejčím, kteří se tímž řemeslem živí a moci jiné žádné živnosti nemajíce, z toho všelijaké daně a poplatky a živnosti městské náležitě vykonávají, nicméně také i ti, kteříž sobě pokoje nebo bytí v domích týchž vyšších stavů najímají a jednají, tím se zastírajíce, jako by při týchž osobách, jichž domy jsou, služby míti měli, a tudy na velikou překážku a zásluhu jim krejčím též řemeslo dělajíce, šaty všechněm vůbec provozující, víceji toho se dopouštěti nemají. Kéž k takovému každému způsobem svrchu jmenovaným jako k štolíři příkráčené a toho |

[Fol. 11]

od nichž krejčích bráněno bylo. Item, [...] kterýž by prve od pořádku jich krejčích odstoupil, buď štolíři anebo jiného města, sem do Prahy že by se obrátil a přibral, a mezi nimi živnosti řemeslem tím provozovati by chtěl, povinnen bude se staršími mistry spokojiti, a potom jako i jiní, pořádek všeckno podstoupiti. Item když by který z tovaryšů řemesla jejich krejčovského sem do Měst pražských přivandroval, ten na hospodu jich krejčích vysazenou jíti a jiným se v známost zvésti povinen jest. Než jinde pokoutně po domích a horumentích ledakde, což proti dobrému řádu a jejich starobylému pořádku jest, se přechovávati nemá. A dále se v tom nadepsaný tovaryši podle vyměření a nařízení od starších mistrů chovati povinni budou. A jakž mnozí jichž, jakž křesťané tak i židé, neučivše témuž řemeslu krejčovskému, šaty nové na jarmarce prodávají, což týmž krejčím a jich řemesla k posměchu jest, protož se toho žádný z křesťanů aniž z židů, téhož řemesla neumějící a s nima v pořádku jejich nejsoucí, mimo ně krejčí dopouštěti a nových šatů nechozených na témž jarmarce ani jinde prodávati nemá, než toliko staré a otřelé šaty, ty jeden každý vůbec na jarmarce [at'] prodává. |

[Fol. 12]

Aby se týž krejčí, nynější i budoucí, k nám a budoucím našim králům českým všelijak, jakž o nich nepochybujeme, věrně, poddaně a poslušně k rozkazům našim chovali, a z toho nad vším

ani dílem nevykročovali, pod uvarováním hněvu a nemilosti naší císařské i skutečného trestání, tomu na svědomí pečeť naší císařskou k tomuto listu přivěsit jsme rozkázati ráčili. Dán na hradě našem pražském v středu na den svatého Václava, léta od narození syna Božího tisícého pětistého osmdesátého, a království našich římského pátého, uherského devátého a českého šestého. | Rudolf II. |

[Fol. 13]

Jakož jsou před nás J[eho] Mi[losti] cí[sařské] rychtáře, purkmistra a radu královského města Brodu Německého, do plnosti rady, s předcházejícím dovolením páni starší cechmistrů poctivého pořádku krejčovského předstoupili a na místě celého cechu přednesli, kterak totižto na *interpositi*¹⁰⁷ a připsání naše od hlavního pořádku a cechu krejčovského v královském Starém Městě pražském hodnověrný *in forma autentica*¹⁰⁸ vejpis všelikých od J[eho] C[í]s[ar]ské a Král[ovské] Milosti slavné paměti Rudolfa, toho jména druhého, římského císaře a krále českého, témuž pořádku nejmilostivěji udělených artikulů a privilegií nadání a obdarování jsou obdrželi, a k kterémuž přivtělení byli, nám takové pod visutou pečeti vyhotovené poukázali, šetrně žádajíce, by při tom hájení a přichránění byli. | Jejichžto slušné žádosti *deferírujice*,¹⁰⁹ pro jejich a budoucnost jich toho bezpečnost a jistotu, že k nejposlušnějšímu žádosti činění a vyplnění J[eho] C[í]s[ar]ské a Kr[álovské] Mi[losti] nejmilostivějšího poručení a potvrzení, dosažení, pořádek krejčovský zdejší při těch sebe současná učiněných privilegiích, artikulích právních, dobrých řádech a chvalitebných zvyklostech, od nás, mocí úřadu na sobě majícího, vše |

[Fol. 14]

i kterak hájený a obráněný býti mají, toho k poslušné žádosti jejich *in vim resolutionis* se uděluje. | Pro lepší toho důvěření dali jsme pečeť naši městskou teď nížeji přitisknouti vědomě. Jenž se stalo v nad*mentionirovaném*¹¹⁰ královském městě Brodě Německém dne 11. měsíce decembris léta 1730. |

---

¹⁰⁷ Z lat. „interponere“, tj. „vkládat, zde ve významu „předložení“.

¹⁰⁸ Z lat., zde ve významu „v původním vzhledu“.

¹⁰⁹ Z lat. „deferre“, tj. „donášet, obžalovat“, zde ve významu „předkládat k rozhodnutí“.

¹¹⁰ Z lat. „mentio“, tj. „zmínka“, zde ve významu „výše připomínaném“.

5. Havlíčkův Brod, cech krejčovský a postřihovačský, 21. prosince 1739

[Fol. 1]

My starší cechmířtři a spolu všichni mířtři poctivého řemesla krejčovského královského města Brodu Německého vyznáváme, kterak jsou před náš poctivý cech předstoupili po ten čas při menším pořádku páni paisiczrové,¹¹¹ pan Leopold Vávrův a pan Josef Klement, spolumířtři naši, majíce o tom dobru povědomost, že od J[eho] M[ilosti] Císařské generální artikule pro pořádky i také cechovní do těchto královských dědičných zemích českých [lěta] 1739 přišli, žádajíce nás, [zda]li bychom jim toho odporni nebyli, a těch artikulí generálních náležitě [...], aby též tovaryři a pacholíci podle čeho se chovati měli. Vidíce my slušnou žádost a nařízení J[eho] M[ilosti] Císařské, tomu jsme odporný bejtí nemohli, anobřž pro uvarování všelikého neřádu a nepočestností, a zachování všeho dobrého, a podle přikázání pána Boha našeho, a dle vejš jmenovaného J[eho] M[ilosti] Císařského nařízení, tyto artikule, jakž nížeji položené v této podobě jeden po druhém stojí, a v originálu našem slovo od slova se vynachází, představili. [...]

[Fol. 2]

Artikul první. | Prvně si nejprve čest a chálu Boží my shledávati, slovo Boží rádi poslouchati, mši svatou nábožně slyšeti, jak ve dni nedělním tak Marie panny, apoštolských a jiné všechny svátky od církve však zasvěcený, obzvláště pak patronův našich svatého Martina a svatého Jiří světiti a od vši práce se zdržeti povinni zachovati budou. | **Artikul druhý.** | Za druhé pány otce, paní mateře a všechny domácí, i také pány starší cechmistry a spolu všechny pány mistry, s náležitou uctivostí zdvořile předcházeti. |

[Fol. 3]

Artikul třetí. | Item v tomto artikulu se pilně napomínají, aby jeden každý tovaryš, též pacholík k vysazeným procesím ke korouhvi dali se s pilností najíti, jakž následujou, ty procesí: předně na velikonoční Boží hod, též v pondělí velikonoční, též na provodní neděli, na den s[vatého] Vojtěcha a slavnost s[vatého] Floriána, našeho milého patrona, na seslání Ducha S[vatého] a na den Svatý Trojice a na den Božího těla a v ochtábu těla Božího v neděli konaný procesí. A to pro čest a chválu Boží se má s pilností vykonávati, a tak jeden každý ať t[o] v paměti mají, a to pod pokoutou skutečnou, který by to nevyplnil. |

---

¹¹¹ Zkomolenina z něm. slova „Beisitzer“, tj. přísedčící.

[Fol. 4]

Artikul čtvrtý. | Považující smrtelnost, když pán Bůh ráčí vzpomenouti prostředkem smrti na mistra neb mistrovy dítky, čeládku aneb tovaryše, tehdy všeckny tovaryši a pacholíci by se k tomu domu dali s pilností najíti, a to pod pokutou tovaryš půl obolu a pacholíkove tím podobně. | **Artikul pátý.** | Za páté, jakž J[eho] M[ilosti] Císařský artikul, z dvanácti tři dny jeden každý tovaryš a pacholík povinnen jest na pořádnou hospodu jíti, a hned ten neb nejdéle druhý den o dílo se ohlásiti. Kdyby se ale jemu dílo vynašlo, ihned bez prodlévání do díla jíti, a panu otci náležitěji [...] proukázati, a na hospodě u pana otce jej složiti. |

[Fol. 5]

Artikul šestý. | Stalo-li by se, že by přivandrujícímu tovaryši v tom našem městě žádné dílo se nedostalo, tehdy mají starší páni cechmířtři našeho [pořádku] v sebou přineseném vysvědčení bez všeho úplatku toto zaznamenati, že sice on o dílo se ptal, však žádný mistr, který by jeho byl potřeboval, se nevynašel, a on proto dále vandrovati přinucen byl. A to tak se má vyrozuměti, že do jeho [...] se má to poznamenati. | **Artikul sedmý.** | Všichni tovaryši též pacholíci mají jenom pod mocí starších cechmířtřů státi a jim povolní býti, jim pak s čímkoliv svévolně se neprotiviti, |

[Fol. 6]

nýbrž, co se profesí a poznatků tejká, povinnou volnost, poslušnost neodporně prokázati, alebrž i taky z nich mistrův zisk a užitek vyhledávati, u nich věrně a pilně se chovati, a sice při všech shromážděních na cechovní hospodě, a doma u svého mistra poctivě, pokojně a bohabojně sobě vésti. Všech pohoršlivých, hanebných řečí neb písniček, obzvláště pak zlořečeních a proklínání se zdržeti, jeden druhému přezdívající jména nikoliv sobě dávati, a na nic jiného, co by roztržitost, nevěli, hádku a zlé dorozumění působiti mohlo, tím méněji ale pútky neb pranice, úkladně předsebrati, aniž také při veřejných jarmarcích neb jinde do nepřislušejících se pouštěti. A toho všeho pod příčinou od požadavku neb dle povahy a věci od téhož města vrchnosti neb ale magistrátu čekati mající pokutu, konečně se varovati. |

[Fol. 7]

Artikul osmý. | Aby žádný tovaryš aneb pacholík neopovažoval se u žádného nepořádného mistra aneb štolíře a fušera, si tak sám pro sebe nižádným způsobem by neštoloval. A pokud ale by se toho dopustil, a v tom prozrazen byl, ten a takový na ten čas od představených pánů pajsicra a staršího tovaryše trestán býti má, totiž dva oboly. A pacholík tím podobně v pokutě jest. | **Artikul devátý.** | Item jeden každý tovaryš aneb pacholík povinen jest v každých dní nedělních na hospodu k představenému panu otci přijíti a se ohlásiti, a dozadu přijíti, a to nejdéle v tu hodinu z poledne, a čtvrt na druhou jest pokuta. |

[Fol. 8]

A dle řádovního způsobu stříbrný peníz jest povinen po hlášení složiti. Tovaryš šest [...] pacholík tři, přitom ale, mají-li se tovaryšský ohlon [?], pacholík povinen jest sobě koupiti jméno tovaryšské. při společenství řádovním se má státi. | **Artikul desátý.** | Přitom jeden každý tovaryš aby hleděl doma [...] pokladnice za jeden tejdén, a povinen jest složiti druhý den krejcar. A pacholík též tolik denár, a to na takový způsob, kdyby pán Bůh všemohoucí ráčil na kterého tovaryše neb pacholíky dopustiti nemoc neb smrt, tu má bejti z tovaryšský matky pokladnice založen. Ale když ho pán Bůh ráčí pozdraviti, tehdy má pánům pajsicrovi a staršímu tovaryšovi slíbíti, že zase to, což jest mu zapůjčeno, do pokladnice navrátiti. Pakli by ho pán Bůh ráčil provolati |

[Fol. 9]

smrtí z toho světa pojíti, tehdy šaty, peníze, co by po něm zůstalo, a měl-li by kde jaký přátele, aby jim byla povědomost dána. A oni, složíc do pokladnice, což jest na něj vynaloženo, potom dobře to, což po něm zůstalo, vyzdvihnouti budou moci.¹¹² | **Artikul jedenáctý.** | Při témž, jakž jeden každý tovaryš a pacholík povinen jest věděti, pokud on v díle u mistra jest, pilněji v svý práci do deseti hodin německých na dvě neděle před svatým Václavem a na dvě neděle po Veliké noci při svíci dělati, a ráno o pěti hodinách též německých vstávati. A svému mistru věrnost zachovati a zbytečných zahálek nikdy se nedopouštěti. |

[Fol. 10]

I jakož mnohdykrát se stávalo [...] pondělků nížádným způsobem, tím méněji jinde, přesnost pod vyměřenou pokutou, *n. b.*,¹¹³ dle sedmnáctého a osmnáctého artikulu J[eho] M[ilosti] Císařské generálního vysazuje a vyměřuje. | **Artikul dvanáctý.** | Jakož taky se napomínají tovaryši a pacholíci, by se žádný neopovažoval z verštatů nevyvstávati před hody slavnými na dvě neděle ve čtyřech kvartálech v roce, to jest před vejročními svátky, a po hodech Božích též na dvě neděle, též před jarmarkem každým na dvě neděle, a po jarmarce též na dvě neděle. A to jest povinnost, by to v bedlivosti zachovati měli, jak při řemesle obyčej starodávný zachovaný bejvával a až posaváde má se zachovávat. |

[Fol. 11]

Artikul třináctý. | Přitom k bedlivému pozorování patří i přísluší, jestliže by který tovaryš neb pacholík se do vyzvracení mrzkého opil. Ten a takový aby pokutován byl svrchu psanou pokutou tak, jak následuje, neb vysazuje, neb jest to proti přikázání Božímu a Božské

---

¹¹² Následuje nečitelný vpisek rukou jiného písaře.

¹¹³ Lat. „nota bene“, tj. „s dobrým poznamenáním“.

velebnosti. | **Artikul čtrnáctý.** | Item jednomyslně at' v paměti mají, jestliže by který tovaryš s tovaryšem se svadil, a ježž před lidmi zhaněl na poctivosti neb v řemesle, ten takový aby pokutován byl podle zasloužení svrchu psanou pokutou, |

[Fol. 12]

neb kdo lépeji činí, lépe dělej, a jiného nehaněj. Item také žádný tovaryš s pacholíkem aby se do žádný hry, nikoliv byt' i jakákolivěk byla, se nedopouštěl, ani do hospody a z hospody by se s nim netoulal a nevytloukal jakž takž. Jest to neslušná a nepatřící věc proti řádu a záповědi. | **Artikul patnáctý.** | Jakož taky se napomínají tovaryši též pacholíci, aby žádný tovaryš jiného tovaryš, tím méněji pacholíka, a pacholík tím způsobem tovaryše aneb pacholíka, z verštatú od mistra nevytluzoval, a to vykazují císařský generální artikule pod citelnou pokutou, a to pánům cechmistrům dle jejich uznání, by se toho nikdy neopovážil. |

[Fol. 13]

Artikul šestnáctý. | Přičemž tyto artikule a rady, jakž tovaryši, tak pacholíci mají zachovati a dobrý příklad na sobě dávatí a všechnu čest a zdvořilost na sobě, jakž na řemeslníka sluší a patří, sobě k ctnostně vésti. | Jestliže by pak ale tovaryš nebo pacholík tak se zachoval o své vůli, a poctiví přijmatí chtěli, ten takový, aby byl trestán podle zasloužení šatlavním trestem aneb peněžitou pokutou. Pakli by nechtěl takovou pokutu přijítí a [v]zpuřně odpírati, tehdy pánům starším cechmistrům mají starší tovaryši jeho neposlušnost oznámiti a přednysti. |

[Fol. 14]

Artikul sedmnáctý. | Přitom a posledně se zřetel a pozorovati má, [zda]li by jeden každý tovaryš a pacholík ty všechny v artikulích punkta c[ech]ovních obsahuje a vysazuje, jest povinen pilně věděti, bedlivě a pilně je zachovati, konečně tak, jak vejš obšírně předeřsané jsou, jakž jeden po druhým ar[ti]kul zní. A tak, když to všechno plniti a šetřiti budou, tak z toho bude se množiti a zvelebovati chvála Boží, a od pána Boha všemohoucího budou očekávati požehnání Boží, a všechnu čest z toho míti budou, a tak všudy ve šech místech budou moci obstáti a řád řádem bude vždycky ostávati. |

[Fol. 15]

Stalo se podle nařízení J[eho] M[ilosti] Císařské Karla toho jména šestého, nově vydaných artikulů, jak pro cechy tak pro pořádky. A usnešením celého cechu v přítomnosti po ten čas urozeného pana inspektora Jiřího Hoffmona, spoluradního, a starších cechmistrů Jana Najmona a Jana Hulakovského, při pořádku představených [...] pana Leopolda Vávrového a pana Josefa Klementa, v létu Páně 1739, dne 21. Decembris, t[o] j[est] v den svatého Tomáše apoštola Páně. Na potvrzení toho tuto cechovní pečeť naši k těmto artikulům jsme zavěsili. Jenž se stalo vše ke cti a chvále pánu Bohu všemohoucímu a paně Marii, matce Boží, milým

patronům našim, svatému Martinovi biskupu a svatému Jiřímu mučedníku Božímu a všem
Božím svatým. Amen. †

6. Havlíčkův Brod, cech soukenický, 6. července 1607

My purkmistr a rada města Brodu Německého | oznamujem tímto listem vůbec přede všemi a zvláště, kdež jej č[ou]cí slyšeti náleží, že jsou před nás a do plné rady naší předtoupili opatrní cechmístři, místři poctivého řemesla soukenického, spolusousedé, s pilností nás žádající, abychom jim některých artikulů potřebných k cechu jich, kteréž jsou se společně snesli a svolili, pro budoucí zachování dobrého pořádku mezi nimi pečetí naší čestnou potvrdili, o čemž, poznávaje žádost jejich slušnou býti, to vše přehledně a bedlivě uváživše, tak činěné artikule a snesení jich stvrzujeme, kteréž slovo od slova takto zní: My cechmístři a místři poctivého řemesla soukenického v městě Brodě Německém, poznavše toho hodnou a spravedlivou potřebu býti, pro zachování mezi námi dobrého řádu, všichni společně přiznávajíce se k tomu dobrovolnému s dobrým mezi námi povážením svolení, což sobě držeti a podle níž psaných artikulů zouplna se chovati připovídáme pod skutečným trestáním a pokutami vyměřenými nyní i na časy budoucí a věčné. | **První artikul:** | aby všelijaká rozšafnost a spravedlnost v tom se chovala, dílo hodné, kteréž by lidem k užitku sloužití mohlo, děláno bylo cechmistry. U jiné osoby k přihlídnutí k postavám od plného cechu volené, jsouc takovým osobám od pana purkmistra a plné rady závazek k tomu aby dán byl tak, aby pamatujíc na hrozné závazky, dle povinností své, bez všelijakého smyslu, nešetříc chudého ani bohatého, v tom se spravedlivě chovali. | **Druhé.** | Poněvadž v témž cechu soukenickém nemálo osob se nachází, takže mnozí jazyku českému a někteří německému nerozumějí, pro zachování dobrého porozumění a svornosti společné, aby jeden z cechu a druhý z učenců za cechmistry voleni byli, a ti každého roku před plným cechem počty pořádně aby činili. | **Třetí.** | Kdo by z soukeníků, prve mistrem jsouc, z jiné obce se přistěhoval, do cechu našeho soukenického vstoupiti a připojiti mínil, ten předně čest zachovací o svém zplození a dítku manželském, též o řádném řemeslu vyučení a při něm náležitém chování ukázati a půl léta u jiných mistrů za tovaryše dělati povinen bude. Také knap kdyby [...] jemu, oženíce se, připojen býti chtěl, ten a takový u jiných mistrů, ač nedělal by prvý dvě léta pořád zběhlý, za tovaryše dělati má, kteréžto dílem jiní místři fedrovati povini budou. Kdyžby pak od nich, jak mistrů tak knapů, to vykonáno bylo, tehdy za přijetí do cechu, což by bez nezkušeného a nenáležitého obtížení jim rozkázáno bylo, složití povini budou. A kterýmžby tak, od jinud se přistěhujíce, do cechu přijatí byli, prve dítky, toho řemesla majíce, chtějíce je s jinými syny soukenickými srovnati, jeden každý z nich deset kop míšeňských do cechu na rok skládati povinen bude. | **Čtvrté.** | Mistrovských synů, kteříž by toho řemesla byli, do cechu přijatí býti žádajíce, na jich uctívou žádost od cechmistrů, aby jim plného cechu oblesání přáno bylo,

při takovém obelání dvě libry vosku složíc, do cechu aby přijati byli. | **Páté.** | Který by soukeník mistrovskou dceru za manželku sobě pojal, tolikéž soukeníkovu [...] [...] zase sem dala a takový do cechu složiti povinni budou po čtyřech¹¹⁴ osmi kopách míš[eňských] a dvě libry vosku. | **Šesté.** | Kdož by se chtěl poctivému řemeslu soukenickému učiti, ten a takový bez listu zachovacího od spolucechovních pod žádným obmyslem přijat býti nemá, leč by domácí [...] a na své cti dobře zachovalý byl. A měl-li by kdo prve z mistrův učedníka jiného, k učení přijíti nemůže, též kdož by se první doučoval. | **Sedmé.** | A kdož by z čeládky a tovaryšů řemesla soukenického tomu řemeslu pořádně se vyučil, anebo odjinud přivandroval, i z domácích soukenických synů u mistrů dělati ani jinam vandrovati nechtěl, toliko v hospodě aneb jiných domích zahálel, takový zaháleč, když by po [...] cechmistrů napraviti a k dílu se obrátiti nechtěl, vyzdvižen, vězením opatřen, a tak k dílu nebo k vandru s lepším jeho přidržení býti má. | **Osmé.** | Kdož by z cechu [...] cechmistrů zbytečně příčinu k zaneprázdnění pak sami sobě i poctivému cechu dával bez hodné a slušné příčiny, t[ehd]y takoví ztrestání býti mají podle uznání zbylých cechů. | **Deváté.** | Kterýž by z soukeníků anebo [...] prvé[.] | **Desáté.** | Na funus obelání jsouc, kdož by svévolně nešel, pokuty šest grošů míš[eňských] aby do cechu dáti povinen byl. | **Jedenácté.** | Co se trhů na vlnu dotýče, pan purkmistr a rada nad tím ruku ochranou držeti, aby poddaní k obci přináležející, kteří by ovce chovali, vlnu zimní i letní všecknu na den, kterýž by jim časně podle příhodnosti časů vyhlášen byl, do města Brodu Německého na plac před rathaus k váze obecní přinášeli. | **Dvanácté.** | Žádný soukeník nebo kdož z sousedů a obyvatelů v tomto městě Brodu Německém sukna z cizích obcí, kromě broumovských žlutých a zelených na podšívky, vlašských a anglických, mimo jarmarky a trhy, kteří jsou svobodni, krájeti nemají pod ztracením toho sukna. | **Třinácté.** | Co se dotýče cizích postavů pro ušetření domácích suken, jichž se širší a lepší dílo v svobodě pozůstává, ty aby v této obci skládány ani do balíků vázány nebyly. Kdož by i pak, tak se nezachoval, takovému každému má se v cechu s uvážením vkročiti, jemu dostatečně zajíti pod ztracením takových suken. | **Čtrnácté.** | Co se dotýče díla hodného při témž řemesle soukenickém, takto jsem se mezi sebou snesli a svolili, aby kmentová osnova snována byla, třicet tři chodů nad kmentovou, třicet čtyři chodů prostřední, třicet pět chodů [...] chodů. Kdož by pak zomyslu méně snoval, než se svrchu píše, pokuty dáti povinen bude jednu k[opy] míš[eňskou], aby [...] osnova kratší, než-li vyměřeno jest. Kdož by v tom shledán byl, pokuty dáti má dvě k[opy] míš[eňské]. Byl-li by pak v tom podvkrát neb potříkrát shledán, aby řemesla prázden byl, dělaný až dokola. |

---

¹¹⁴ Číslovka „čtyřech“ v textu škrtnuta.

Patnácté. | Osnov žádný aby nebarvil načerno, neb jakkoliv jináč, pod pokutou jedné k[opy] míš[eňské]. | **Šestnácté.** | Polouvází osnovní byla-li by větší o potáč, pokuty by dal dvě k[opy] míš[eňské]. | **Sedmnácté.** | Kdož by převažoval váhu neb polouvází šesti pladry více anebo méně, z každé váhy neb polouvází pokuty aby dal dvě k[opy] míš[eňské]. | **Osmnácté.** | Který by soukeník neb soukeníková v tom shledání byli, že by předlkám velebí skládati cizí polouvází neb páteční váhy a své nakládati rozkázali, pokuty mají dáti patnáct k[op] míš[eňských]. | **Devatenácté.** | Postavů pruhatých aby nedělali, dobře natkávali, kdož by pak dělal postav pruhatý, ten aby barvil načerno, jestliže by pak neodbarvil, pokuty aby dal jednu k[op] míš[eňskou]. | **Dvacáté.** | Kdož by z mistrů soukenických udělal postav zlý a nehodný, toho postavu aby uřezáno bylo. Pakliby ucha řezati zbraňoval, pokuty aby dal třicet k[op] míš[eňských] a libru vosku, nadto aby toho postavu při tomto městě nekrájel ani vzdáli od města ve třech mílich, a dopustil-li by se toho a takový postav nehodně udělaný krájel, aby do cechu vzat byl. Cechmistři povinni budou takový postav na právo složití, kterýž aby chudým lidem rozdán byl. | **Dvacátý první.** | Kdož by koliv nabil postav na rám, neodpovědně sňal by jej, pokuty složití povinen bude třicet k[op] míš[eňských]. Také všechny postavy aby se proráželi. Z neproraženého žádný z rámu aby nepřijímal pod touž pokutou. | **Dvacátý druhý.** | Všechny kolky a pečeti s prorážkami i se vším nádobím, což k ocejchování postavů přináleží, pro uvarování podezření při starším cechmistru aby zůstávaly, a u žádného jiného. Od těch, když by toho potřeba nastala, aby s vědomím jeho vydány byly. Kdo by takové nádobí za sebou zadržoval, zase ho hned do cechu nedonesl, pokuty dáti bude povinen jednu libru vosku. Též tak při každém pečetění postavů aby byli přítomni nejméně dva z Čechů a jeden z Němců anebo dva z Němců a jeden z Čechů pod pokutou jedné libry vosku, a to pro uvarování zlého domnění, a aby spravedlnost lepší průchod míti mohla. | **Dvacátý třetí.** | Kdyby cechmistři k rámu šli postavů ohledávati, který soukeník neb soukeníková lání aneb zlořečení by se dopustili [...], povinen třicet k[op] míš[eňských]. | **Dvacátý čtvrtý.** | Který by soukeník druhého haněl anebo se sním pral, pokuty dáva dvacet pět k[op] míš[eňských] podle uznání a zasloužení trestán býti [má]. | **Dvacátý pátý.** | Kdož by koliv, svaleje postav jeho na [...], jej nenařezal, ten aby pokuty libru vosku, a potom nařezati povinen bude. | **Dvacátý šestý.** | Pokuty pak všechny cechovní nemají na zbytečné věci nebo útraty obrácené býti, než pro užitek a dobré cechu schvalované. Také by svým časem na barvy aneb na jinou potřebu cechu užitečnou k vzdělání sloužití mohlo. | A tak ty svrchu psané artikule máme sobě věrně držeti, pod těmi všemi pokutami napřed vyměřenými, pokut žádnému, bohatému ani chudému, neodpouštěti, nýbrž k jednomu každému spravedlivě se chovati. Cechmistři pak pod dvojnásobnou pokutou k těmž ke všemu bedlivě dohlídati podle

závazků na to od vrchnosti přijatých. My zpočátku psaný purkmistr a rada m[ěsta] Br[odu] N[ěmeckého] nad tím nade vším, co v tomto listu zapsáno jest, ruku ochranou držeti a též cechmistry a mistry poctivého řemesla soukenického při tom zachovávat, nyní i na časy budoucí a věčné. Tomu na svědomí a pro lepší jistotu pečeť naši městskou větší k tomuto listu přivěsiti a přitisknouti jsme poručili. | Jenž jest dán a psán v městě Brodu Německém v pátek den památky svatých Božích mučedníků mistra Jana z Husince a mistra Jeronýma Pražského pro pravdu Boží upálených v Kostnici, léta od narození syna Božího šestnáctého sedmého počítajíc, za purkmistra toho času a primasa pana Ondřeje [...], cechmistrů toho času Martina Hájka, Honzu Fraňka, Buryana Nosila, Jakuba Hradeckého, Honza Šimona, Melichara Naimona. | Jan Chotěbořský, toho času mistr radní, *m.p.*¹¹⁵

---

¹¹⁵ Lat. „manu proprio“, tj. „vlastní rukou“.

7. Havlíčkův Brod, cech soukenický, 18. července 1729

[Fol. 1]

Artikulové poctivého řemesla soukenického v Jeho Milosti císařské a královské městě Brodě Německém, podle kterýchžto neproměnitelně pokračující povinni jsou tak a nejinače, páni cechovní, jak starší tolikéž i mladší, a my s nima všichni společně se chovati. Sepsané pro rozmnožení jména pána Boha všemohoucího, blahoslavené a přečisté panny Marie, matky Boží, svatého Vojtěcha, svatého Severina a všech milých svatých, také k obecnímu dobrému prospěchu a zachování téhož poctivého cechu soukenického v témže městě Brodě Německém. Léta páně 1729. |

[Fol. 2]

My, Jeho Milosti císařské rychtář, purkmistr a rada královského města Brodu Německého známo činíme vůbec především, a zvláště, kde by toho potřeba ukazovala, že jsou před nás do plné rady předstoupili slovutné poctivosti páni starší cechmistři a mistři poctivého řemesla soukenického, měšťané a obyvatelé nadepsaného města Brodu Německého, nás za to, jak ústně tak i skrze spis, abychom artikule jejich v starobylém smyslu v novou formu uvedené ku právu přijali, té[ž] *revidírovali*,¹¹⁶ *stabilizovali*,¹¹⁷ a *confirmírovali*¹¹⁸ čestně žádající, kterýžto artikulové slovo od slova takto se vynacházejí, jakž následuje. |

[Fol. 3]

Všechno k místní cti a slávě pána Boha všemohoucího a blahoslavené a přečisté panny Marie, matky Boží, svatého Vojtěcha, svatého Severina, patronův našich a všech Božích milých svatých. | Item cechmistři a starší poctivého řemesla soukenického, považující při sobě, kterak toto město J[eho] M[ilosti] c[ísařské] a královské Brod Německý, jsouce na onen čas od Jeho Milosti císaře a krále a pána, pána nás všech nejmilostivějšího Ferdinanda, toho jména třetího, slavné a svaté paměti, a obzvláště Jeho Císařské a Královské Milosti, mezi jiná královská svobodná města pojato k stavu čtvrtému v tomto dědičném J[eho] M[ilosti] C[ísaře] království Českém přivlastněno tak, i přitom mnohými a rozličnými privilegii štědře obdařeno. A chtějíce my, jakožto již svobodní J[eho] M[ilosti] C[ísaře] měšťané, k dobrému a užitečnému obci této a obyvatelům jejím, řemeslem svým tak, jak na poctivé lidi a řemeslníky

---

¹¹⁶ Z lat. „revidere“, tj. „přehlédnout“.

¹¹⁷ Z lat. „stabilisare“, tj. „upevňovat“.

¹¹⁸ Z lat. „confirmare“, tj. „potvrzovat“.

náleží, těšiti, tak bychom dále v tomto poctivém cechu zůstávající sebe sami řídití a bližním svým domácím i přespólním se chovati měli, toto sobě nynějším [...].¹¹⁹ |

[Fol. 4]

Artikul první. | Předně, aby všemohoucí a dobrotivý pán Bůh budoucně práci naši nám požehnávatí a našim opatrovníkem na všech cestách z doma býti ráčil, od jeho velebnosti božské,¹²⁰ začátek ctíti jest věc slušná a náležitá. A tak i pravá povinnost jest jednoho každého z nás obzvláště z všech společně pána Boha, stvořitele svého, především milovati, přikázání jeho svatá a nařízení církve svaté katolické zachovávatí, dny nedělní a jiné zasvěcené svátky slaviti, do chrámu Páně k motlitbám svatým pilně choditi, mši svatou a kázání slova Božího s horlivou a vroucnou pobožností poslouchati, procesí svatých a jiných katolicko křesťanských a pánu Bohu milých obyčejův se přidržeti, všelijakého pak lání, zlořečení a úmyslného přísahání a zbytečného,¹²¹ v valše, v barevně a při ramích, jakožto místech vejsadních, mluvení a z toho všeho, co by k urážce velebnosti Boží a z J[eho] M[ilosti] C[ísaře] záповědi a právům odporno bylo, že toho se varujete. | **Artic[ul] druhý.** | Čest zkušným shledáno a mnohými příklady dostatečně *approbírováno*,¹²² že skrze křesťanskou svornost, malé věci k největšímu zrostu |

[Fol. 5]

příhození, a naproti [tomu] ty největší v niveč uvedeny bývají. Za to pak i ta zkáza a dokonalá *ruina*¹²³ na tom poctivém cechu našem soukenickém patrně se spatřuje. Pročež k napravení toho zlého a skrz děláni dobrého povinnost naše jest a bude, abysme, milující pána Boha a stvořitele svého, na bližního a souseda našeho nezapomínali, ale v tom poctivém cechu a dobrém řádu zůstavených sebe upřímně vespolek milovali, v lásce a svornosti s sebou přebývali, v řemesle pak a obzvláště v překupování vlny překážky jeden druhému nečiníce, tudý drahoty na sebe a poctivý cech uvozovali a *in summa*¹²⁴ zlého se vystříhají, dobrého se přidrželi. Pakli by kdo z prostředků cechovních vůli Boží a vyšší vrchnosti při tom nařízení cechovní svévolně [...] pánu Bohu svého hněval, a bližnímu ublížiti *presumíroval*,¹²⁵ podle zasloužilosti a spravedlivého uznání souzen a ztrestán býti má. | **Artikul třetí.** | A poněvadž pro zachování dobrého řádu a rozmnožení chvalitebného nařízení při každém poctivém cechu

¹¹⁹ Zbytek textu je nečitelný kvůli na tomto místě rozlitému inkoustu.

¹²⁰ Vložen text: „jenž bez božského požehnání bývá darem každého člověka pracování“.

¹²¹ Vložen text: „odkady *scandala publica* pocházejí“, tj. odkud veřejné pohoršení pochází.

¹²² Z lat. „*approbare*“, tj. „utvrdit“.

¹²³ Lat. „*troska*“.

¹²⁴ Lat. „v celku“.

¹²⁵ Z lat. „*praesumere*“, tj. „brát v potaz, předpokládat“, zde ve významu „umiňovat si“.

jisté osoby za přední cechmistry, lidé dobří, poctiví a cechu dobře povědomí bývají, i to přitom zůstávají v tomto poctivém cechu našem soukenickém |

[Fol. 6]

k oblažování téhož dobrého řádu, dvě osoby za přední správce neb cechmistry a čtyři k spatřování postavův každoročně voleni a od J[eho] M[ilosti] C[ísaře] magistrátu *confirmované*¹²⁶ a cechu představené býti mají. Těchžto povinnost jest *sacrament*¹²⁷ anebo přísahů svou sobě často před se představovati, též *observovati*,¹²⁸ při spatřování pak suken na rámech dle povinnosti své bez všelijakého ohledu, nešetříce v tom bohatého ani chudého, jednomu každému spravedlivě za dosti činiti. Příklad dobrý v pobožnosti svaté a v křesťanských obyčejích spolu cechovním svým na sobě ukazovati, dobré schvalovati, zlé tupiti, pokladnici cechovní a peníze sobě svěřené dobře opatrovati, jich nerozptylovati, ale raději shromažďovati, každoročně z příjmů a vydání pořádný počet poctivému cechu činiti. | Artikul čtvrtý, | že však jeden každý poctivý cech nic jiného není, nežli nějaká společnost a shromáždění lidí, kteří se jistými pořádky řídí se spravují, a též¹²⁹ za častý mezi spolucechovníma skrze závist, nesvornost, nevole a mnohé roztržitosti pocházeti mohou, |

[Fol. 7]

pročež povinnost správců aneb pánů cechmistrů na tom nejvíce záleží, aby s lidmi sobě svěřenými v dobré svornosti a lásce živi jsouce, taková nedorozumění, roztržitosti a zlé vůle časně přetrhovali. A kdyby toho slušnou a potřebnou věc uznali, ohlásíce se s povinným respektem při J[eho] M[ilosti] C[ísaře] též pánu rychtáři, též panu inspektoru, jemu příčinu shromáždění cechovního oznámili. A tu s povolením téhož J[eho] M[ilosti] c[ísařské] pana rychtáře, skrze mladšího mistra spolu s pány mistry své v jistý¹³⁰ den a hodinu do společnosti cechovní obeslali, kdež jsouce všichni přítomni, náleží a slušné jest, sebe ve spolek k milování pána Boha všemohoucího, k lásce a svornosti křesťanské napomínati, přítomné věci ty, které užitečné a cechů potřebné jsou, zříditi, a tak každý dáleji z pánův mistrů doslejchajíc toho, co se přednáší, bude moci v tom podle slušnosti respektující se přimlouvati a tajnosti cechovní zachovati majíc toho, co přitémž shromáždění konáno a zřízeno bylo, pod skutečným trestáním nikde nevynášeti. | **Artikul pátý.** | A jakož jedné každé obci na to velmi mnoho patrně záleží a samo v sobě náležité |

¹²⁶ Lat. „confirmare“, tj. „potvrzovat“.

¹²⁷ Lat. „sacramentum“, „tj. svátost“, zde ve významu „posvátná přísaha“.

¹²⁸ Lat. „observare“, tj. „posluhovat, přísluhovat, sloužit“.

¹²⁹ Vložen text: „každý člověk pádům a pokliskám poddán jest“.

¹³⁰ Slovo vepsáno inkoustem modré barvy.

[Fol. 8]

jest, aby lidmi poctivými, dobře zachovalými, a osobami hodnými budoucně a k pracem obecním *qualificírovanými*¹³¹ obsazené byly, pročez kdo by koliv nyní i budoucně za jednoho mistra přijat býti žádal, povinen jest, že z manželství svatého pořádně pochází i náboženstvím svatým katolickým se srovnává a řemeslu našemu s pořádných mistrův a spolucechovních čtyři léta pořád zběhlá se učil, vyučil i doučil, *in forma probante*¹³² prokázati, což když k *producírování*¹³³ přijde, má předně šetrně zastoupení a obeslání [do] cechu sobě vyžádati, a za to dobrodiní ihned jednu kopu míšenskou složiti. Však takoví noví mistři toliko v *quatember*¹³⁴ do společnosti cechovní přijímání býti mají, Leda že by v tom dostečná příčina *versirovala*,¹³⁵ což na uznání pánů starších cechmistrů při pokladnici pozůstává. | **Artikul šestý.** | Kdož by z soukeníkův, prve mistrem jsouce, z jiné obce se přistěhoval, a do cechu našeho soukenického vstoupiti a připojiti mínil, ten předně list zachovací |

[Fol. 9]

o svém zplození a dítěti manželském, též o řádném čtyři léta řemeslu vyučení a při něm náležitém chování ukázati, a půl léta u jiných mistrův za tovaryše dělati povinen bude. Také svobodný člověk, chtěje se zde usaditi a za jednoho spolucechovního našeho připojen býti, aby nejprve dvě léta pořád zběhlá u spolucechovních pracoval. A maje takové prácky, přistoupiti předně před poctivým cechem se opověděl, že chce to vše vystáti. A poněvadž při řemesle soukenickém od předků našich valchy a také barevna i velkou těžkostí a nákladem oboustraně obsahané jsou, kterýžto předkové mnoho k tomu ze svého vlastního *consumírovati*¹³⁶ museli, a tak na správu téhož obzvláště přítěž každoroční náklad bezelstně vedeni býti museli, ty zvlášť, který do téhož pořádku přistupují a za mistry přijatí jsou, toho všeho, jako své vlastní věci požívají, ano a také kterýmž právu svým budoucím zakoupením činí. Neb ti noví po otci svém již takové právo dědí, a ti, kteří sobě mistrovskou vdovu neb dceru za manželku řádně pojmu, vždy polovičného práva užívají a užívat mají, aby budoucně za to dobrodiní a přijetí jednoho za spolumistra, přihlížeje k těmto strastným časům, šestnácté kop míšenských a dvě libry vosku složiti povinen byl. Ten však, který by mistrovskou vdovu neb dceru |

---

¹³¹ Lat. „quali facere“, tj. „cokoli dělat, čemukoli se věnovat“, zde ve významu „dobře ovládat“.

¹³² Lat. „v podobě ověřené“.

¹³³ Lat. „producere“, tj. „předvést“.

¹³⁴ Lat. „qatember“, tj. „čtvrtletí“. Za výrazem vložen text „a jindy ne“.

¹³⁵ Lat. „versare“, tj. „otáčet, působit“.

¹³⁶ Lat. „consumare“, tj. „spotřebovávat, stravovat“, zde ve významu „vynakládat, utrácet“.

[Fol. 10]

řádně za manželku pojal, toliko osm kop míšenských, též dvě lib[ry] vosku ihned v hotovosti oba odvést a zaplatiti mají, jináče žádným vymyšleným způsobem, dokud by v hotovosti peníze nesložili, ani přízeň, přátelstvo, neb jakoukoliv jinou věc za mistry přijímání býti nemají. Také žádný jiný za mistrovského syna počítán k nim a držen býti a téhož *beneficium*¹³⁷ užítí nemá, kteréžto otec by skutečně všeho, co do cechu povinen jest, nevyplatil. Co se toliko o těch, který prve ještě *restírují*,¹³⁸ a ne o těch, kteří přistoupiti míní, srozumívá, též těmito artikuli řídití, pánům cechmistrům a mistrům náležitý respekt prokazovati, a co při něm nařízeno bude, poslušně vykonati. A dotud dokavad by jinší mistr k poctivému cechu nepřistoupil, za mladšího zůstává, jich poctivý cech obcházeti a to vše poslušně vykonávati. A kteříž by, odjinud přistěhující se, do cechu přijatí byli, prve dítky toho řemesla, jež majíce, chtějí je, pak s jinými mistrovskými syny a dcerami srovnati, za jednoho každého syna a dceru deset kop míšenských na *termini*¹³⁹ do cechu skládati povinni budou. | **Artikul sedmý,** | že pak až posavad v tomto J[eho] M[ilosti] c[ísařské] královském městě na zkázu cechovní |

[Fol. 11]

ten nepořádný obyčej a zvyk se jest zachovával, připojíce se jak domácí, tak přespolní k poctivému cechu, řemeslo své po mnoha letech v pokoji bez nejmenší obtížnosti, tak jako sousedé usedlí, a právo městské mající svobodně provozovali, a ni žádné obtížnosti při této obci nevystávaly, těm aby tehdy v tom rovnost zachována byla. Každý ten, kdož by od *actum*¹⁴⁰ obnovení těchto artikulův našich za jednoho spolucechovního žádal přijat býti, aby povinen byl manželkou poctivou co nejdříve se zaopatřiti, především pak právo městské sobě vyžádati a *juramentum fidelitatis*¹⁴¹ při vzácném magistrátu složiti. Tak žádnýmu z pánův mistrův, který by práva městského neměl a přísahu věrnosti byl nesložil, řemeslem těšiti se nepovoluje, však proto, aby pro uvarování všelikého nedorozumění, handlův a roztržitosti nikdy dva mistři v jednom domě bydleti a řemeslo provozovati nemají a moci míti nebudou. | **Artikul osmý.** | Co se kupců neb kupeckých mládencův, kteříž se řemeslu soukenickému náležitě u pořádných mistrův čtyři léta pořádně zběhlá vyučili, za tovaryše nedělali a téhož řemesla rukama provozovati neumějí, |

¹³⁷ Lat. „obročí, zajištění“, , zde ve významu „dobrodiní“.

¹³⁸ Lat. „restare“, tj. „nedostávat se, chybět“.

¹³⁹ Lat. „terminus“, zde ve významu „lhůta“.

¹⁴⁰ Z lat. „agere – actum“, zde ve významu „čin“.

¹⁴¹ Z lat., zde ve významu „vyznání víry“.

[Fol. 12]

žádný takový nyní i na časy budoucí do společnosti cechovní za mistra pod žádným obmyslem přijat býti nemá. Kteří pak již prve kupci neb handlěři suken do poctivého cechu našeho a společnosti přijati jsou, jednoho každého povinnost jest a bude¹⁴² každý quaterember do pokladnice naší, suchých dní, po třiceti skládati, však aby řemeslo soukenické provozovati a knapy neb tovaryše dílem fedrovati měli,¹⁴³ toho při poctivém cechu míti nemají. | **Artikul devátý.** | Měl-li by kdo úmysl řemeslu poctivému našemu soukenickému se učiti a v tom učení sobě zůstaven setrvati, ten každý z lože poctivého manželského zplozen a též náboženství katolického býti má. To když prokáže, jednoho z pánů cechovních, který prve učedníka nemá, sobě za lehr-mistra zvolíce, u něho dvě neděle *in probum*¹⁴⁴ zůstati, potom pak toho, aby přijat byl, při pánech starších cechmistřích náležitě vyhledávati, a do register učednických zapsán jsouc, co náleží. Jednu kopu míšeňsk[ou] a jednu libru vosku složiti při tomtéž |

[Fol. 13]

učedník má a povinen jest dva rukojmí, lidí dobré a poctivé, pod deset kop míšenských za sebe, že se témuž řemeslu učiti, vyučiti a doučiti míní, zavěsti, jakož pak v tom učení čtyři léta pořád zběhlá zůstávajíc, povinnost jeho jest pána Boha se báti, pány starší cechmistry, p[ana] cechmistra a pány mistry, též jiné poctivé lidi povinným respektem a náležitou poctivostí předcházeti, věrně a poslušně se chovati, zlého tovaryšstva, hry a po hospodách toulání se vystříhati. | **Artikul desátý.** | Mezi svými jinými starobylými a chvalitebnými zvyklostmi, a na tom mnoho záleží, a právy císařskými dostatečně se nařizuje, aby poctivé vdovy a zůstalí sirotci pospolu bližních našich opatrování bývali. Pročež přihodilo-li by se kdy, že by některý spolumistr náš z toho světa od živých k mrtvým se odebral a po sobě manželky a dítek zanechal, má táž vdova po něm zůstalá do proměnění stavu řemesla našeho užívati, jako i zůstalí synové a dcery po týchž spolucechovních našich, na ty poněvadž jakéž takéž přednosti patří. Pokud by syn, jsa zletilý, řemesla našeho užívati žádal, má do poctivého cechu přijat býti s toliko, co za obyčej jest, jednu kopu mí[šeňskou] a dvě libry vosku do pokladnice složiti. |

[Fol. 14]

Artikul jedenáctý. | Jeden každý po vyučení svém kdyby budoucně mínil do cechu našeho vstoupiti, bude povinen vandr svůj vystáti a se provandrovati. Z mistrovských synův plný

---

¹⁴² Vložen text: „nevystávajíc oni toho, co jinší cechovní mistři vystáti musejí“.

¹⁴³ Vložen text: „majíce oni prve svá jiná řemesla a obchody“.

¹⁴⁴ Z lat., zde ve významu „na zkoušku“.

jeden rok, mimo mistrovského syna z jinších jeden každý dvě léta. A pakli by se to od kterého nestalo, nemá do poctivého cechu přijat býti dotud, dokud by svůj čas nevyplnil a nevystál. | **Artikul dvanáctý.** | Kdož by z čeládky a tovaryšův řemesla soukenického tomu řemeslu pořádně se vyučil, aneb od jinud přivandroval, i z domácích soukenických synův z mistrův dělali, ani jinam vandrovati v úmyslu neměl, toliko v hospodě aneb v jiných domech zahálel, takový zaháleč, když by po napomenutí pánů cechmistrů napraviti a v klidu se obrátit nechtěl, |

[Fol. 15]

vyzdvižen, vězením opatřen, a tak k klidu nebo k vandru s užitkem jeho přidžen býti má. | **Artikul třináctý.** | Žádný z mistrův, buď on kdo buď, čtyři tovaryše najednou v díle míti nemá. Kdyby však učedníků měl, tomu toliko tři tovaryši se povolují. Jakož rovně, jestliže by spolucehovných našich jeden druhému zbytečně příčiny k zaneprázdnění nevhodné a slušné příčiny podával, ti a takoví ku příkladu jiným trestání býti mají podle uvážení plného cechu. | **Artikul čtrnáctý.** | Kdožby koliv z rozkazu pánů starších cechmistrů jíti nechtěl, byla-li by jaká |

[Fol. 16]

potřeba opravy barevny, valchy neb cechovních věcí, aby dal pokuty deset kop. Pakli by se přihodilo, že by někdo z pánův cechovních a jeho přináležejících, jakož lidé smrtelní, jsme z toho světa od živých k mrtvým prostředkem smrti této časné se odebrali, jest a bude povinnost každého z pánův mistrův tomu mrtvému tělu tu poslední službu prokázati, a je počestným způsobem ke dveřím hrobovním doprovoditi a za duši jeho pánu Bohu se pomodliti, pamatující, že i toho sami potřebovati budeme. Kdož by pak na objití mladšího mistra toho učiniti se přičoval a takový funus svévolně zanedbal, jednou librou vosku ztrestán býti má. Pokudž by pak zoumyslně nechtěl jíti a doma zůstal, aby do domu rázně dán, pokůtu svrchupsanou podstoupiti a tolikrát, kolikrát by se toho dopustil, po jedný libře vosku složití povinen byl. | **Artikul patnáctý.** | Žádný soukeník, kupec aneb krojář v tomto městě J[eho] M[ilosti] C[ísaře] královském Brodě Německém, jakýchkoliv suken z cizích |

[Fol. 17]

obcí mimo jarmarky, které jsou svobodné, krájeti a prodávati nemá. Též cizí postavy pro ušetření domácích suken, aby v této obci skládány ani do balíků vázány nebyly. Kdož by se tak nezachoval, takovému každému, buď on kdo buď, má se v cestu s bedlivým uvážením vkročiti jemu a dostatečně zkaziti prostřížením takových suken. | **Artikul šestnáctý.** | Aby tehdy v díle našem a řemesle soukenickém dobrý řád zachován byl, takto jsme se mezi sebou snesli a svolili, aby fodrová osnova snována byla čtyřiceti chodům, prostřední aneb

poloufodrová šestatřiceti chodům, jadrná čtyřatřiceti, kmentová třiatřiceti chodům při jedné každé osnově, buď fodrové aneb jakékoliv dýlky aneb dlouhosti, kolik chodův drží, též tolik dlouhých loket dýlky. A jeden každý chod třiceti nití přízi má. Kdož by pak zoumysla méně snoval, než se svrchu píše, za pokutu povinnen dáti bude jednu kopu míš[ěnskou]. A byla-li by osnova kratší, nežli vyměřeno |

[Fol. 18]

jest, dvě kopy míš[ěnské] do cechu složiti má. Pakli by v tom podvokrát neb potřikrát shledán, aby řemesla děláním prázdnen byl až do roka. | **Artikul sedmnáctý.** | Každý mistr a spolucechovní náš povinen jest řemeslem svým spravedlivě [se] těšiti, fortelův všelijakých pod vyměřenými pokutama se vystříhati. Pakli by kdo chtěl na pochvalu sukna široká dělati a řemeslo zvelebovati, v tom se každému povoluje osnova fodrová padesátní, dýlky držeti má čtyřiatřiceti, loket široká, čtyřčetní aby snována byla, i v zákraji šedesáte chodův. Zákrajů neb [...] z každé strany po čtyřadvaceti, dýlky čtyřiatřiceti loket. Osnov pak žádný, jak širokých tak úzkých, aby načerno nebarvil, ani jakkoliv jinak, pod pokutou jedné kopy míšenský. Též který mistr by vlnu neb sukna fortelně obarvil, v tu pokutu padá. | **Artikul osmnáctý.** | Váhy neb polouváží kteréhokoliv |

[Fol. 19]

cehovního našeho byla-li by větší, a pokuty aby byl povinen složiti sedm kop míšenských. A kdož by převažoval váhu šesti plandry více neb nedovažoval, z každé váhy neb polouváží vejš jmenovanou pokutou ztrestán býti má. | **Artikul devatenáctý.** | Který by soukeník neb soukeníkova čeládka jich v tom shledání byli, že by předlkám veleli cizí polouváží neb viklíky skládati a své nakládati rozkázali, pokuty povinen bude do cechu složiti třiceti pět krejcarů. Nadto vejše kdyby mistr neb mistrová od viklíkův předlkám víceji, nežli by v plném cechu snešeno, jest přeplácel, touž pokutou nadepsanou ztrestán býti má. Však ale taková pokuta na ty se nikoliv nevztahuje, kterýž by, chtěje k pochvale města a své nějaké čisté sukno udělati, přízi tenkou potřebovali a o to se přičinili, J[e]ho M[i]losti c[ísařské] a královské m[i]losti v děláním čistých zemských suken nejmilostivější mínění, jak nejmožněji poslušně vyplniti, ale tolikto, kterýž by z oumysla a na zkázu bližního svého předky odluzovali, jim buď penězi, moukou, |

[Fol. 20]

chlebem neb jinými věcmi takové upláceli a k sobě táhli, též přitom on by z pánů mistrů čeládku nepořádnou v kramplování dílem fedroval, již oznámenou pokutu podstoupiti povinen bude. | **Artikul dvacátý.** | Postavův pruhovitých, kovovitých a štreichovitých páni spolucechovní aby nedělali, dobře natkávali. Kdo by pak udělal postav štreichovitý neb

napovítý, ten aby obarvil načerno, a jinače ne. Jestliže by neobarvil takového postavu načerno, pokuty složití povinen bude jednu kopu míš[enškou]. Také znamení aneb Merkswug na odtkaném postavu dřívěji, nežli by do valchy přijít měl, má vyložití. A kdyby kdo z mistrův neb čeládky takové znamení svévolně a všetečně z postavů vytáhl a s obmyslem nějakým zase jiné přeložil, fortele se dopustil, a tak, že by to na něj uznáno a prokázáno bylo, aby pokuty složil deset kop míš[eňských]. | **Artikul dvacátý první.** | Kdo by [z] pánův cechovních |

[Fol. 21]

udělal postav nehodný, takový postav pro rozervání od jiných jistým znamením ztrestán býti má. Nadto aby toho postavu při tomto městě ani v dále od města ve třech mílích nekrájel. A dopustil-li by se toho a takový postav nehodně udělaný by krájel, aby do cechu vzat a vedle uvážení celého cechu týž soukeník ztrestán byl. | **Artikul dvacátý druhý.** | Jestliže by vedle obyčeje a způsobu starobylého kdokoliv z pánův cechovních nabil postav na rám takový, neopověděl pánům starším cechmistrům, sňal by jej, pokuty složití povinen bude třicet pět krej[carů]. Přitom také všecky postavy z páje aby se prorážely, neproráženého žádný aby z rámu nesnímal, pod touž pokutou. | **Artikul dvacátý třetí.** | Též postavy všechny anebo buď to páje se pečeti, a nepečetěné, buď on kdo buď, žádný aby nakrájel ani z města |

[Fol. 22]

nevyvážel pod pokutou třiceti pěti krej[carů] tolikrát, kolikrát by se toho dopustil. Fodrový postav též z páj čtyři pečetě, poloufodrový tři, jadrný dvě, kmentový jednu. Pakli by kdo z pánův mistrů z té nejlepší vlny, jenž se vejmětní jmenuje, svému bližnímu aneb příteli dobrému postav udělal, ten a takový postav od cechmistrů k spatřování postavů zřízených. A jestliže za hodný jest uznán, provodil jinších postavů fodrových, pátou pečeť velkou přivěšenou mítí má. | **Artikul dvacátý čtvrtý.** | A kdo by koliv z pánův cechovních k valše sám postav nebo valcháři zváletí dal, takový postav povinen jest na rabuši nařezati dáti a od rabušmistra cejch neb znamení vyzdvihnouti a valcháři odnést. Pakli by se toho který z pánův cechovních dopustil, a od valcháře by sukna zváleného bez cejchu požádal, bude povinnost valcháře pánům starš[ím] cechmistrům tu věc přednésti. A ten jistý soukeník jednu libru vosku, a valchář, pokudž by to zamlčel, dle spravedlivého uznání ztrestán býti má. |

[Fol. 23]

Artikul dvacátý pátý. | Kdyby páni starší cechmistři k rámu šli postavu spatřovati, některý soukeník neb soukeníkova lání a zlořečení se dopustili, pokuty dáti povinen bude třicet pět krejcarů. A pakli by který soukeník svévolností druhého haněl anebo se s ním pral, nadjmenovanou pokutou ztrestán bude. | **Artikul dvacátý šestý.** | Co se vln šerkařských,

kožešnických a koželužských dělání dotýče, žádný z pánů mistrů a cechovních našich se o to pokoušeti a z takových vln dělání nemá. Pakli by se o to pokoušeti a z takových dělání dopustil a na něj to prokázáno bylo, ten každý aby složil do cechu pokuty dvě kopy míš[ěňské] a čtvrt léta řemesla prázden byl. A jestli by se toho podruhý neb nejvíce potřetí dopustil, má rok řemesla dělání prázden býti. | **Artikel dvacátý sedmý.** | Pokuty pak všechny cechovní |

[Fol. 24]

nemají na žádné postraní útraty a zbytečné koláče obrácené býti, nýbrž pro užitek a dobré cechu schraňované tak, aby svým časem na barevnu neb na jinou potřebu cechu užitečnou k vzdělání sloužiti mohlo. | Naposledy těchto artikulův našich, nyní v novou formu uvedených, konec tento jest. Předně pána Boha, stvořitele svého, se báti, za druhé ctně, poctivě a šlechetně živu býti, [za] třetí bližního svého jako sebe samého milující, řemeslem naším podle spravedlnosti Boží a práva obce této a jednomu každému posluhovati, k čemuž ráč nám dopomáhati pán Bůh všemohoucí, blahoslavená panna Maria, matka Boží, svatý Vojtěch, s[vatý] Severin, patronové naši, i všichni svatí. Amen. |

A protož my, napřed psaný Jeho Milosti císařské rychtář, purkmistr a rada královského města Brodu Německého, znajíce slušnou žádost jejich býti, a obzvláště, že tuto cti a slávy Boží, obecného dobrého a prospěšného cechovního se vyhledává, považující, tak činíme a příslušejíce nám nad dobrým úřadem ruku ochrannou držeti, takové artikule společně a jeden každý zvlášť, ve všech svých *requisitech*,¹⁴⁵ náležitostech, punktech a klausulích bez újmy a *praejudicio*¹⁴⁶ těch, které cech [...] soukenický nyní již skutečně má, aneb ještě od Jeho Císařské a Královské Milosti dosáhnouti by mohl, schvalujeme, stvrzujeme a aby podle nich neproměnitelně pokračováno a řízeno bylo mocí úřadu dostatečně nařízené. Čehož pro lepší důvěření a jistotu pečeť naši městskou větší k těmto |

[Fol. 25]

artikulům přitisknouti a přivěsiti jsme dali vědomě. | Jenž se stalo v nadepsaném královském městě Brodě Německém 18. den měsíce Julii, léta Páně sedmnáctistého dvacátého devátého. |

---

¹⁴⁵ Lat. „requisitium“, tj. „žádost o právní podporu“.

¹⁴⁶ Lat. „praeiudicium“, tj. „předběžný úsudek, rozhodnutí, předsudek“, zde v právním významu „odsouzení, rozsouzení, ale také zamítnutí“.

8. Havlíčkův Brod, cech tkalcovský, 15. května 1544

My cechmířtřtř a mířtřtř poctivého řemesla tkalcovského, souseď a obyvatelé města Brodu Německého, známost činíme všem vřbec a obzvlářtně tu, kdeř by toho potřeba ukazovala, ře jsou předstoupili do plného cechu našeho souseď z města Humpolce pod Orlíkem, řemesla tkalcovského, páni bratřtř naši věřní aj milí, nás za to řádajíce, abychom jim artikule majestátu našeho vydali, podle kterýchřto by oni [v] městys Humpolci mohli se říďiti, a pro velebení dobrých ctností a pobořností řemeslo také tkalcovské provozovati. Uznávajíce my řádosti jejich za sluřnou býti, tak činíme, a níže psané artikule vydáváme, jakořto pánřm bratřtřm a synřm milřm našim, jich v ničem sluřném se oslyřeti, nřbrř jim pomoci a radou a ochranou nápomocni býti. **Předně** svolil se tento poctivý cech, aby se přede všemi všichni pána Boha báli, vůli jeho plnili, a místo jeden druhého v uctivosti měli. Pakli by se jeden s druhým potrhli, z cechu nemají vycházeti obecnřm uvedením. | **Druhý**. | Mistr, který se chce do cechu přijíti, má ukázati list od řemesla i od rodičř svřch, potom do cechu má slořiti peněř osm k[op] mířeňských a sedm l[iber] vosku a mistrřm [...]. A pakli by mistrovský syn byl, půl cechu napřed míti má. A který by cechu nepřijal, a těchto, ře neřlo dělati, tomu a takovému řáďnému to nemá dopuřřeno býti. | **Třetí**. | Těř ti kteřtř mířtřtř mají kařďý suchý dny brďa měřiti a loket také. A který by mistr měl ostrvř [...] a loket kratřtř, tomu a takovému, aby to pobráno bylo, a pokuty dáti má [...] vosku. | **Čtvřtý**. | [...] do pokladnice mířtřtř mají sbířati poctivejch peněřích. | **Pátý**. | Mistr mladřtř má svíce cechovní rozsvěcovati, pokud by se jiný nedosadil, i tam, kdyby potřeba bylo, cech obeřel. | **řestý**. | Kdo by chtěł řemeslo dělati a ženatý nebyl, takovému řáďnému to nemá dopuřřeno býti, ale slořiti má k poctivému cechu dvě kopy [...]. | **Sedmý**. | Žena toho řemesla řáďná dělati nemá, která neměla mistra toho řemesla. | **Osmý**. | Mistr řáďný nemá dělati víc než na [...]. | **Devátý**. | Učedníka má míti kařďý jen jednoho. | **Desátý**. | Trestání toho posluřenství cechmistrř těř i mistrř [...] vosku má dáti a nech celý toho podniknouti [...] závázku naň řáďati, odtud nemá vyjřti bez vůle cechmistrř. Pokuty kterémuř na něj vlořtř, aby podstoupil. | **Jedenáctý**. | [...] jeden druhému aby čeledi neodluzoval pod pokutou dvou kop mířeňských. | **Dvanáctý**. | Učedník, který by se chtěł učiti, mistr řáďný bez vůle cechmistra aby [jeho] nejednal, toho učedníka má sobě do neděle hostovati, a jestli by pořáďný nebyl, nemá učen býti při cechu. A tu, kdyř se pojedná, má dáti při jednáni na dvě konve piva a mistr jeho načřti, do cechu povinen bude slořiti sedm kop míř[eňských] a vosku sedm [...] a mistrřm [...] od učení mistru. | **Třináctý**. | Děveček řáďných nemá učeno býti tomu řemeslu. | **Čtrnáctý**. | Mistrová, která by ovdověla, [...] než užřti nemá řáďného. | **Patnáctý**. | Mistr řáďná sobě díla zaprořovati ani do domu nositi ani se

za dílo dlužiti dříve, než k němu přinesou, pod pokutou dvou liber vosku. Ale než kdo komu [...]. | **Šestnáctý.** | Který by mistr na funus nešel, a mládek by jej postihl se vzkazem doma, takový pokuty dáti má tři li[bry] [vosku] do pokladnice. | **Sedmnáctý.** | Kdo by na [...] grunty, ten aby pokuty milostivé vrchnosti do důchodu dáti povinen byl na pět pytlů plátna a do cechu peněz jednu kopu. | **Osmnáctý.** | Na gruntech Jejich M[ilostí] c[ísařských] [...] žádný mistr, buď městě anebo ve vsi, který by cechu neujal a to řemeslo dělati chtěl, tomu žádnému dopuštěno nemá býti, nýbrž od starších cechmistrů má jemu tři li[bry] dle uznání skrze rozkaz Jeho M[ilosti] c[ísařské] [.]. Proti té záповědi nemá žádný dělati na překážku cechu tomuto. Jenž jest datum v městě našem Německém Brodě, dne 15. máje, léta Páně tisícího pětistého čtyřicátého čtvrtého. |

9. Havlíčkův Brod, cech tkalcovský, 26. srpna 1577

My purkmistr a rada města Brodu Německého oznamujem tímto listem přede všemi vůbec, kdežto čten nebo čtúcí slyšen bude, že jsou předstoupili před nás v plným úřadu sedící opatrní muži, cechmistři a mistři řemesla tkalcovského, spolusousedi naši, nás žádajíce, abychom jim napsaným pořádkům jejich, které jsou sobě všichni z jednostranné vůle svolili, s povolením Jeho Milosti pána našeho, přiložením pečeti města toho potvrdili. Kterýchžto pořádků jejich poznají se v tato slova. | My cechmistři a mistři řemesla tkalcovského, města Brodu Německého obyvatelé, jsme si spolu snesli a svolili, abychom pro čest a chválu Boží a pro zvelebení města Jeho Milosti pána, pána našeho, i také pro dobré obecní, tyto pořádky v tomto listu sepsaný sobě drželi a jimi se na časy budoucí spravovali. | Item předtím a nejprve, abychom se pána Boha báli a na slovo boží v dny sváteční i s čeládkou chodili. A jeden k druhému v cechu lásku si uchovali, jakož tím pořádkem křesťani se spravovali, a jeden druhého miluj. Neb tak má býti, abychom nejprve milovali pána Boha svého a potom bližního svého jako sebe samého, a tak se sebou bratrsky abychom jimi byli jedni s druhými. Po šenkovních domech, aby se nehádali. A pakli by jeden druhému co ublížil, v cechu aby [...] oznámil a to pod trestáním. | Item kdyby který žádal o mistrovství aneb do cechu přidán býti, má žádati cechmistrů za cechu obeslání. A tu byl-li by odněkud jinud, aniž domácí, má jistotu ukázati zachování svého řemesla, jak se vyučil. A tu ani dělati nemá mu býti odpuštěno, ač by jistotu [...] A kdyby se již do cechu připověděl, má dáti dvě libry vosku a jednu kopu grošů do cechu. Syn cechmistrovský týž aby jednu libru vosku dal. A kdyby tovaryš našeho řemesla dceru mistrovskou anebo vdovu mistrovou, má půl kopy grošů a jednu libru vosku složiti do cechu. V suchý dny z každého stavu do roka jeden groš aby dáváno bylo. A žádný [...] strany aby sobě ustanovil. | Item cechmistři mají každý druhý dni brdo měřiti i lokty. Pakli by loket kratší [byl], má dáti pokuty libru vosku. A měl-li by brda vyšší aneb starší cechmistři aneb tři [.], má dáti libru vosku, a to brdo má zlámáno býti. | Item trestaný může sobě pro neposlušení nejprve brda zamknouti, pakli by se mínil kořiti, za vazbu žádati, a odtud odejiti bez vůle cechmistrů, a pokutu tu, která mu bude uložena, podstoupiti bude povinen. | Item tovaryše jeden druhému aby neloudil pod pokutou jedné libry vosku. A ten tovaryš nemá dělati ani u toho ani u jiného, ale má vandrovati. | Item mistr žádný nemá sobě díla zhoršovati, ani z nití ani z klubek doma nešíti, ani mistr ani mistrová, se na dílo dlužiti pod pokutou jedné libry vosku. | Item [...] který sedlák aneb kdokoliv povinovat mistru kterému od díla, a tak donesl jinýmu, a o tom ten mistr [...] měl, že by druhému dlužnej byl. Má jemu nevydávati díla, a jemu zaplatit, aneb s ním se umluvit. A který by nebyl ženatý,

žádnému aby dopuštěno nebylo mistrem býti. | Item učedník, který by se chtěl učiti řemeslu, má sobě hostován [...]. A tu se má vyptati [...] řemesla. A líbilo-li by se jemu předsevzítí, tehdy ten mistr má s tím ujednati, jíti k cechmistru [...], již má i jednati a od učení [...] časem dáti. A do cechu půl kopy grošů a libru vosku. | Item mistrová, která by ovdověla, nemá učiti žádný. | Item jestli by kdo z mistrový čeledi a ten mistr žádal [...], všichni mistři mají [...]. A nepřišel-li by který, pokuty má dáti dvě libry vosku. | Item který by mistr do cechu nepřišel, jsa obeslán, svévole pokuty má dáti [...]a žádným se [...] A jakož [...] my, kteří na všech k městu Brodu Německému řemesla našeho učívají a je dělají, v tom my se pánu [...]. Mistři řádu tkalcovského [...] budou díti, a jiný po všech a u řemesla tkalcovského. A protož my svrchupsaný purkmistr a rada města Brodu Německého, uváživši tuto slušnou a chvalitebnou žádost nadepsaných cechmistrů a mistrů řemesla tkalcovského, pro dobrý pořádek míti v pořádku [...], pečeť naší městskou přivěsili jsme. Kterýmžto [...] povážení stalo se za mladší toho času purkmistra města Brodu Německého [...] tisícého pětistého sedmdesátého sedmého. [...]

10. Havlíčkův Brod, cech tkalcovský, 11. května 1620¹⁴⁷

My purkmistr a rada města Brodu Německého nynější i budoucí, I oznamujem tímto listem obecně přede všemi vůbec, kdežkoliv čten anebo čtoucí slyšen bude, že jsou předstoupili před nás do rady opatrní cechmistři a mistři řemesla tkalcovského, spolusousedé a obyvatelé naši, snažně nás žádajíce, abychom jim nařízení pořádků jejich, kteréž jsou dobře, dobrovolně a jednomyslně svolili, s přivěšenými pečetěmi města tohoto potvrdili. Kteřížto pořádkové počínají se v tato slova: I My cechmistři a mistři řemesla tkalcovského [...]. I Na tom jsme se spolu snesli a svolili, abychom pro čest a chválu Boží a pro vzdělání města, tak pro obecní dobré, pořádky v tomto listu vepsané, sobě držeti stále a neproměně řemeslníky i žáky budoucí řídit i spravovati. I **Předně nejprvé:** I abychom se všichni pána Boha báli, cti a chválili jeho [...] zdávány [...], slovu Božímu v dni nedělní a památky apoštolů a svatých, když se slovo boží káže, s čeládkou naší rádi chodili a nezanedbávali [...]. Kdo by se toho dopustil, ve dni nedělním i jiném svátečním s prací při řemesle se obíraje, na slovo Boží nešel, pokuty dáti bude povinen tři zlaté, přitom pana purkmistra, pány radní, jakož povini se býti uznáváme, s náležitou uctivostí předcházeti. I **Druhé:** I Pro obhájce dobrého cechovního, cechmistry dvě osoby vhodné voliti, a ty k povinnosti od pana purkmistra, pánů radních závazkem utvrzené býti mají. Kdež [...] k znalé [...] cechmistrů přísězných do společnosti [...] se scházeti a k nim poslušně se chovati máme. I **Třetí:** I Lidi na své cti [...] zachovalo do [...], ale zlopověstných přijímati nemáme. Kdo by pak do společnosti cechovní přistoupil, má napřed za obeslání cechu [...] pořádku zběhlém potřebných pět kop míš[eňských], dále jednu libru vosku složití povinen bude. I **Čtvrté:** I Mistrovský syn [...] cechu přistoupiti má, obeslání [...], prve, nežli by řemeslo provozovati [...] povinen se opatřiti. I **Páté:** I [...] řemesla přistoupiti a úmysl měl, předně rodičův náležité spolu [...] svému řádnému [...] splození a dobrému chování přednésti a ukázati. [...] přijali, jedině kopu míš[eňskou] a libru vosku zbylí příze rukojmě postavě za vyučenou dání [...] kopu míš[eňskou] a též libru vosku složití povinen bude. I **Šesté:** I Z řemesla manželku, která by ovdověla, do proměnění stavu svého, to řemeslo provozovati bude možný. Však zůstal-li by učedník po smrti manžela jejího, ten u jiného mistra, kteréhož cechmistři opatřili, řemeslu doučiti se má. I **Sedmé:** I Tovaryš řemesla našeho [...]manželství vdovu anebo dceru, pannu po mistru zůstalou, do cechu bude povinen dáti pět kop míš[eňských] a libru vosku. I **Osmé:** I Jestliže by který mistr

---

¹⁴⁷ Přepis této listiny je velmi obtížný a na některých místech neproveditelný, protože listina byla vlivem nevhodného uložení velmi silně poškozena. Díky tomu je čitelná, avšak velmi špatně, pouze její úvodní část.

řemesla našeho odjinud do města se přistěhoval, maje dítky, řemesla by našeho používati chtěly, ten žádný řemesla provozovati nemá [...], dokud by jako otec jeho pořádně do cechu přijat nebyl a nebyli. | **Deváté:** | Pro vzdělání dobré cechovní stížnost kdo by pronesl, ten každý s vědomím p[ánův] radních podle zásloužení trestán býti má. | **Desáté:** | Z každého stavu suchých dnů do roka povinnost jeden g[ro]š [...] dáti jsme svolili. Stavů pod [...], žádný přes [...]stavěti nemá a nemají. | **Jedenácté:** | Kdo by proti nařízení cechovnímu se provinil, podle nelibosti a málo se při [...] [...] [...].¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Zbytek textu je zcela nečitelný.

11. Havlíčkův Brod, cech tkalcovský, 23. července 1719

[Fol. 1]

Artikule a pořádek | poctivého řádu řemesla tkalcovského a mezulánského královského města Brodu Německého, jak se tovaryši na hospodě při pořádku, též také jinde chovati mají, obnoveny od starších cechmistrů pana Jana Kotláře a Matěje Čmucha, ten čas tovaryše staršího Josefa Jeřábka, a přísedícího Václava Veselého, jináče Kutnohorského, *confirmování*¹⁴⁹ dne dvacátého třetího měsíce července léta Páně tisícého sedmistého devatenáctého [...] vypsany od Jana Lorentze Luxe, v ten čas písaře cechovního. |

[Fol. 2]

My cechmistři a mistři poctivého cechu řemesla tkalcovského na tom jsme se snesli, abychom tovaryšům artikule neb pořádky obnovili, jak se na hospodě při pořádku chovati mají, a to vědouce, aby se tak zachovali. A který by se tak nezachoval, pokuty má šest krejcarů položit. **Předně a nejprve.** Čest a chválu pána Boha všemohoucího abyste vyhledávali a do chrámu Páně den nedělní i sváteční k slovu Božímu, kdež se káže, abyste rádi chodili a nezanedbávali, |

[Fol. 3]

ním se řídili a spravovali. Kdo by se tak nezachoval, pokuty devět krejcarů má složit. Taková pokuta do pokladnice aby přicházela. Jakož za | **druhé,** | co se slavnosti vejroční a procesí dotejče, to se vám tolikéž poroučí, aby jeden každý beze vší vejmluvy na procesí najíti se dal. Kdyby který na procesí nebyl, čtvrt libry vosku položí. Takový vosk do chrámu Páně odveden býti má. | **Za třetí** | pana otce, paní mámu v náležitě uctivosti abyste měli, i všecknu čeládku jejich, pod pokutou šesti krej[carů]. | **Za čtvrté,** | kdo by při pořádku lál nekřesťanským jazykem, trestán býti má tovaryš starší šesti krejcarů a mladší třema krejcarů. Též spolubratři pokoj, svornost, lásku bratrskou aby zachovali. |

[Fol. 4]

Za páté, | kdyby se [...], že by některý pan mistr anebo jinej soused spolu na hospodu přišli a neměli by kde sednouti, tehdy mladší tovaryš, aby vyvstal, a místa popřál. Neb neučiní jemu uctivost, nýbrž sám sobě pochvalu způsobí. | **Za šesté,** | na hospodě všelijak uctivě a náležitě abyste se chovali, tolikéž i v verštatě aby tak činili, pod pokutou šesti krejcarů. | **Za sedmé,** | při pořádku připíjení zbytečného vo půl ani v plnou aby nebylo, toho zanechejte, než aby

---

¹⁴⁹ Z lat., „potvrzeny“.

jeden každý pil, jak na to sluší a náleží. Však když jest po pořádku, aby se napil, jak se komu líbí, kdyby se ale co podobného [...], a na takového tovaryše se věc pronesla a |

[Fol. 5]

k poctivému řádu z práva dosazen, a takový tovaryš pokuty složití tři krejcary má. | **Za osmé,** | pana mistra, paní mistrovou abyste ctili a v uctivosti měli. A před nimi i také před dětmi nic zlého a oplzlého mluvení a lání, též světských písniček zpívání aby nebylo, toho abyste hleděli zanechat. Pakli by nám mistr oznámil, trestán býti má třemi krejcary. | **Za deváté,** | odpuštění kterak mají bráti, každý tovaryš aby o tom věděl. Navije vojnovu udělaje, půl lokte plátna, povolej k tomu pána mistra, a rci: pane mistře, dobře by se dělá, pod'te, podívejte, já nemíním dělati, a dodělaje to, [..]stanouce, aby šel na hospodu, postál sobě. |

[Fol. 6]

Pro starší tovaryše, jestli by chtěl kde jinde dělati, zjednají ti dílo, pakli by neměl díla, provodí, že jak na dobré se sluší. Kdyby se tak nezachoval a odešel, pokuty šest krejcarů položití povinen bude. | **Za desáté,** | díla sobě žádný tovaryš sám jednat ani do díla bez opovědi tovaryše starších nemají, nýbrž když do díla vstupuje, opovědných jeden krejcar, a když z díla vystupuje, zase jeden krejcar dáti má. Kdyby ale bez vůle a opovědi tovaryšů starších, buď on kde buď, do kteréhokoliv verštatů býti, pak i třeba k napomáhání dožádaný byl, do díla se dal, má se taky tak jeden každý tovaryš zachovati. Přece se pokaždé u všech tovaryšů ohlásiti má, jestli by se [...]. A neohlásil-li by se ten a takový tovaryš, nechť je on kdokoli, v pokutu šest krejcarů bez vyměření padá. |

[Fol. 7]

Jedenácté, | co se slavností vejročních dotýče, to se vám tolikéž poroučí: jestliže by který tovaryš chtěl vandrovati, má na dvě neděle před slavností mistru oznámiti. Pakli by se který tak nezachoval a neopověděl se tovaryšům starším a svý opovědní nesložil, budou se po něm šenky psáti. | **Dvanácté,** | abyste na hospodě dlužni nic nezůstali. Přitom také v jiných hospodách, kdyby se tovaryši trefili, aby se vo řady nehádali, nemá-li jeden, dej za něj druhej, nebo od toho jest schůzka, aby jeden druhému napravil, pod pokutou šesti krejcarů. | **Třinácté,** | když jdou na procházku, žertů a strkání mezi sebou aby nebyli, nebo skrze ty svody pochází, pod pokutou třech krejcarů. |

[Fol. 8]

Čtrnácté, | jestliže by který tovaryš zahálel v neděli anebo v kterejkoliv jinej den svévolně, ten a takový tovaryš má dvanácte krejcarů pokuty složití. Taková pokuta aby do cechu přicházela, nebo na tom mistru škoda přichází. | **Patnácté,** | tolikéž i to jim přikazují, obzvláště kdyby který tovaryš sobě peněz z pokladnice vypůjčiti chtěl, tehdy aby jemu přes

osmnácte krejcarů více půjčeno nebylo, leda by kdo za něj z mistrů slíbil, sice jináče nic. | **Šestnácté**, | kdyby na rozkázání cechovní který z tovaryšů, buď on kterýkoliv buď, na funus se nepostavil, pokutu bez ustanovení osoby tři krejcarey položí. |

[fol. 9]

Sedmnácté, | starší tovaryši, kteří by byli od cechmistrů voleni, mají býti o slavnostech vánočních, totiž na den svatého Štěpána, dosazeni. Potom pak měl-li by který vandrovati, aby jinému na svém místě poručil. | **Osmnácté**, | a také tovaryš mladší aby měl staršího v uctivosti a starší mladšího. A jestliže by jaká nevole mezi nimi vznikla, pokuty má složití tovaryš starší šest krejcarů a mladší tři krej[cary]. Pakli by se sami vo to urovnati nemohli, aby vedeni byli před pány cechmistry tak, aby jednomu ani druhému neublížení nebylo. | **Devatenácté**, | který by tovaryš mýnil vandrovati, složíce svý opovědní dva krejcarey |

[Fol. 10]

tovaryšům starším, nejsouce žádnému závadný, může s pánem Bohem poodejítí a dále vandrovati. | **Dvacáté**, | co se pak ale šenků tovaryšských dotýče, to jim cechmistry a mistři v moci zanechávají, by přišlo tovaryšů pět nebo šest, tehdy jeden krejcar šenku a vejše šenku též jeden krejcar, a nic více tolikéž by jeden nebo dva přišli. | **Dvacáté první**, | když máme lejtí při řádě na hospodě, t[o] [j]e ve dvě hodiny po poledni, tehdy abyste se co nejspíše sešli, a kdyby který zmeškal, a po oznámení řádu by bylo, ten a takový tovaryš tři krejcarey pokuty složí. Leda by v tom příčina vina mistra anebo tovaryše důležitá byla. |

[Fol. 11]

Dvacáté druhé, | co se všelijaké hry dotýče, to se vám poroučí a zapovídá, abyste mezi sebou zanechali, nebo hra dobré tovaryše ruší. S učedníky anebo jinšíma nepořádnějma do konce nehráli, nýbrž kdyby se trefilo, sobě s rovnejme tovaryši hru provozovali, však bez hádky, křiku a vadění. Kdo by tento artikul přestoupil, pod pokutou třech krejcarů. | **Dvacáté třetí**, | když se trefí kterémukoliv tovaryši, buďto daleko anebo blízko vandrovati, a našel-li by na svém dobrém jménu chybu, měl, aby jej na soudní lavici nesoudili, a nýbrž má tovaryšům starším o tom vědomost dáti a oznámiti. Který by se tak nezachoval, beze všeho vyměření pokuty povinen bude šest krejcarů položití. Taková pokuta aby mezi všechny vyšla. |

[Fol. 12]

Dvacáté čtvrté, | každý tovaryš aby o tom věděl, po čem z kterého brda dělati má, jakž následuje. V devět a deset pájem po troníku, od lokte jedenáct, a ve dvanáct po jedný grešli. Třináct a ve čtrnáct po jedný grešli též, patnáct a v šestnáct po jednom krejcaru, sedmnáct a osmnáct po krejcaru též. Ve dvacet po jedný grešli a jednom troníku a ve dvacet dva má po dvou grešlích. Ve čtyři a ve dvacet po dvou krejcarech, v šest a ve dvacet po půl třetím

krejcaru. V osm a ve dvacet po půl třetím krejcaru. Ve tři a deset po třech krejcarech. V dvě a ve tři deset po třech krejcarech. |

[Fol. 13]

Brzo se na tuto ctnou a chvalitebnou hospodu scházíme a scházeti se máme, pro čest a zvelebení pána Boha všemohoucího. Zlých věcí k umrtvení, dobrým vzhůru pomáhání, ale však v tom ve všem dobrém, poněvadž páni bratři mlčíte, já se důvěřuji teď s pánem bratrem svým vedle mě přisedícím, že spolu dobrou vůlí, svornost, bratrskou lásku, též jako bratr bratru máte a míti budete. Nebo kdo v lásce přebývá a Bůh v něm. Nebo na tom též záleží, pána Boha se báti, přikázání jeho zachovati jako věrní křesťané, v den nedělní, též sváteční, abyste do chrámu Páně rádi chodili, poslouchání slova Božího pilni byli, správcem církevním se řídili a spravovali, nebo páni tovaryši a spolu bratři zajisto |

[Fol. 14]

když tak učiníte, pána Boha se báti budete, pán Bůh vás neráčí v vaší nejdelší potřebě opouštěti. Když se vaše duše s tělem děliti bude, ráčí vaši milou duši na milost k sobě vzíti a do věčné slávy přijíti a korunou slavnou ji korunovati. | **Dáleji**, | páni tovaryši a spolubratři: čeho byste při tom Jeho Milosti císařské a královské městě v poctivosti a vážnosti míti měli, jakožto Jeho Milost velebného pana děkana, otce duchovního, kterýž vede naše duše k spasení; | **jako i také** | Jeho Milost císařského a královského pana rychtáře, pana purkmistra, pana primátora, *in summam*¹⁵⁰ všechna pány radní, |

[Fol. 15]

item pány rychtáře, jakožto první stupeň práva. Na ty a takové osoby abyste hleděli obzvláštní pozor dáti. Klobouku ze svý hlavy nelenovali posmeknouti, pozdravení uctivé náležitě učiniti, jim tu počestnost, kteráž na ně náleží a patří, učinili. | **Dáleji**, | páni tovaryši a spolubratři. kdež pak ještě jedna vrchnost pozůstává, totiž Jich Opatrnost pánů cechmistrů, pánů mistrů *in summam*⁵³ všechny jinší poctivé lidi. | Pročež páni tovaryši a spolubratři, koho byste na této ctné chvalitebné hospodě v příbytku pana otce našeho nejmilejšího v uctivosti a vážnosti měli míti, jakožto předně pana otce, paní mámu, syny, dcery, |

[Fol. 16]

všechnu čeládku jejich, kterouž oni projednanou, buďto do roka anebo do půl léta, mají. Ne tak posloužení k jejichmu, jako časem k posloužení tovaryšskému, jestliže by se vám od pana otce, jeho čeládky jaké zkrácení stalo, žádný sám sobě náhrady nečiní, nýbrž vznes to na nás, tovaryše starší. My pak tovaryši starší připovídáme tě k napravení přivést, tu a takovou osobu

---

¹⁵⁰ Lat., „v celku, celkově, všichni ve spolek“.

potrestati lépe, nežli by taková osoba na to pomyslíti mohla, avšak budeme-li moci. Nebudeme-li moci, vznesem to na pana otce. Pan otec připovídá to jedním slovem k napravení přivésti, nežli my desíti, ale však těmi nepatrnými. | **Dáleji**, | páni tovaryši a spolubratři, kdybyste se na trunk vína anebo piva |

[Fol. 17]

do jiných šenkovních domů, mimo této naší čestné a chvalitebné hodpody, zachodili, tu abyste se pána Boha báli a jeho nespouštěli, s šenkýřkami se o řádu nehádali, nýbrž zaplatili. Nemá-li jeden, dej za něj druhej, nebo od toho jest schůzka a pořádek, aby jeden druhému napravil, sice mnohá šenkýřka brala by více, nežli by nalila. A poněvadž ona smí vzíti, hleďte jí dáti. Nebo páni tovaryši a spolubratři vaše peníze, její pak duše, nebo kdyby možná věc byla v její poslední hodině, ona by trojnásobně ráda vynahradila, ve smrti pak ale času nebývá. | **Dáleji pak**, | páni tovaryši a spolubratři, kdyby se tam kdo z radních pánů zachodil anebo soused, a neměl-li by místa, mladší tovaryš, aby povstal a místa jim popřál, nebo učiní jim počestnost, sobě pak pochvalu. |

[Fol. 18]

Dají o něm dobrou chválu, že jsou tovaryši nebo mládenci mladí rozumní, spravují se a učí dobrým a poctivým řádem, kterýžto od Jich Opatrností pánů cechmistrů a mistrů vydaný mají. | **Dáleji pak**, | páni tovaryši a spolubratři, kdežpak tam děláte u mistrů svých, pana mistra a paní mistrovou v uctivosti a vážnosti míti máte, čehož by oni v svém příbytku míti nechtěli, toho abyste jim na příkoř nečinili. Těch světských písniček anebo lání zlého a oplzlého mluvení, toho abyste hleděli zanechat. Obzvláště kteří při dítkách malých v díle zůstáváte a děláte, nebo dítky malý jsou v těch letech třikrát schopnější ke zlému, nežli jednou k dobrému, co uhlídají, chtějí míti, co uslyšejí, chtějí uměti, od tovaryše nějakou oplzlou písničku zpívati anebo láti. Šel-li by |

[Fol. 19]

tady některý dobrý poctivý člověk, zeptal by se toho dítěte, od koho by se to bylo naučilo, ono by pak nemohlo než pravdu pověditi a řícti, náš tovaryš tak zpívá. Ten a takový tovaryš nemohl by než v pokutu upadnouti, ne tak, jak by se jemu zdálo, ale podle artikulů vysazenou. | **Dáleji pak**, | páni tovaryši a spolubratři, kdež pak tam u mistrů svých v díle po jednom, po dvou, po třech zůstáváte a děláte, po třech pak nic, po dvou málo, zřídka kde po jednom, do slunce vejchodu abyste nelíhali, mladší tovaryš staršímu aby poddán byl, ne pro jeho umělost, jako pro jeho starost. A on, vida jeho poddanost, jemu křivdy ať činiti nedá, sám také ať mu jí nečiní. Jestli by pak činil, obžalujíc jeden druhého při pořádku, který by byl viný, nemohl by než v pokutu upadnouti. Kdyby pak ale jeden neuměl |

[Fol. 20]

něco v řemesle pochopiti, druhej proti tomu aby nebyl, a aby mu neměl ukázati a pověditi. Neb se nejni hanba učiti, větší jest hanba nic neuměti. A tak pomáhejte v řemesle jeden druhému, jak kdo v čem se zná a rozumí. Zajisté, páni tovaryši a spolubratři, když budete jeden druhého milovati a spolu v svornosti, lásce bratrské zůstávati, v dobrém napravovati, pán Bůh ráčí s vámi přebývati a vás opatrovati. | Daleji pak, | páni tovaryši a spolubratři, kdybyste se pobídlí na procházku jíti okolo toho Jeho Milosti císařské a královské města, buďto dva nebo tři, čím víc, tím poctivěji žertů a strkání, křiku, jeden s druhým abyste sobě pokoj dali, v šatech pak nehaněli a sebou nepostrkovali, ani blátem po sobě nestříkali. Toho abyste hleděli zanechatí a zanechejte, nebo od toho svár a různice |

[Fol. 21]

pochází a některému na šatech škoda se děje a činí. Však nicméně který by tak chatrný šaty měl, z něhož byste [...] míti chtěli. Však ale páni tovaryši a spolubratři ne tak sice ten v těch chatrných šatech jest na své poctivosti tak dobře zachovalý, třebaš jako ten v těch nejpěknějších. Nebo někdo miluje šaty a někdo peníze, někdo taky dobré pivo, a tak se dvoje nebo troje díti nemůže. Ale však šaty za peníze mohou bejti, za šaty ale peníze můžou se dostatí. | A tak dáleji, | páni tovaryši a spolubratři, měl bych já vám těch a takových artikulů aneb totižto pořádkův mnoho oznamovati a přednášeti, však vy jich málo plníte. Oznamuji vám jich tím méněji, a vy jich hledte tím více plniti, též chvalitebně zachovávati, jak jste při poctivém řádě učeni, |

[Fol. 22]

učení při něm děláte, často artikule a pořádky čísti slejcháte, víte, jak se chovati máte. Tak čiňte. Když se tak chovati uctivě budete, ujdete všelijakejch vejstupků a nesnází. Protož pan otec tak praví, že mají šenkýřky dobré víno a pivo a on nám dobré vůle přeje, abychom sobě sebrali, s bázní Boží pili, dobrou vůli jakožto bratr k bratru, mezi sebou lásku, přízeň měli, jedna každá osoba pamatující na pána Boha. |

[Fol. 23]

*Soli deo Gloria*¹⁵¹

Artikulové poctivého řádu a pořádku řemesla tkalcovského J[eho] M[ilosti] dittrichštejnského města [...] | léta Páně 1719. |

---

¹⁵¹ Lat. „samému (jedinému) Bohu sláva“.

12. Chotěboř, cech kožešnický, 17. prosince 1734

[Fol. 1]

Jakož Jeho Císařská a Královská Milost, Karel toho jména šestý, pán nás všech nejmilostivější, podle těch *de dato*¹⁵² ve Vídni dne 16. měsíce *Novembris* neb listopadu léta 1731 *emanírovaných*¹⁵³ a veřejně *publicírovaných*¹⁵⁴ generálních patentů neb universálních řemeslnických artikulů *in vim legis*¹⁵⁵ ustanoviti a povoliti jest řáčila, aby si všelijací řemeslníci, jenž |

[Fol. 2]

jinde *incorporování*¹⁵⁶ a přivtělení jsou, sami mezi sebou vlastní pokladnici vyzdvihnouti a se tam odtud *separírovati*¹⁵⁷ a oddělití mohou, aniž jaký rozdíl mezi hlavní a bývalou filiální pokladnicí na potom býti nemá, nýbrž [se] tak dobře jedna jako druhá srovnala, a žádné *dependenci*¹⁵⁸ jedna od druhé míti nemá, což vše z paragrafu šest těchž patentů tím hodněji vyplývá. | Pročež s předcházejícím J[eho] vysoce osvícené knížecí Milosti, dědičné milostivé vrchnosti naší *plenis titulis*,¹⁵⁹ s vědomím vysoce slavného královského úřadu krajského *plenis titulis*,⁶² též počestného hlavy státu města Chotěboře, my nížeji podepsaní |

[Fol. 3]

sousedí a mistři poctivého řemesla kožešnického v teď jmenovaném městě Chotěboři, s dobrým rozvážením a sjednocelou myslí pro uvarování zbytečných útrat a obtížných pojížděk i pocházení, k rozmnožení cti a slávy Boží, k zvelebení a spomožení našemu, sami mezi sebou, oddělíce se od matky pokladnice v královském městě Brodě Německém, s uctivým předcházejícím vzatým odpuštěním a poděkováním, jsme následující pokladnici a řád, vedle *tenoru* a znění nejmilostivějších J[eho] Milosti císařské veřejných generálních artikulů, zřídili a způsobili, a podle nich i také obzvláště při tomto obchodu a pro |

[Fol. 4]

[...] chvalitebných užívajících zvyklostí se řídití a spravovati chceme a se podvolujeme. | **Artikul první.** | Předně v samospasitelné římskokatolické víře až do své smrti pevně setrvajíc, božské i církevní příkázání plniti a sobě svěřené domácí i čeládku též k tomu vésti, sami příkladným životem předcházeti, milostivé vrchnosti a představenému počestnému

¹⁵² Z lat., zde v přeneseném významu „ze dne“.

¹⁵³ Lat. „emanare“, tj. „vydat“.

¹⁵⁴ Lat. „publicare“, tj. „veřejně oznámit, uvést ve známost“.

¹⁵⁵ Lat. právní termín „silou (mocí) zákona“.

¹⁵⁶ Lat. „incorporare“, tj. „vtělovat, přivtělovat“.

¹⁵⁷ Z lat. „separare“, tj. „oddělovat, odlučovat“.

¹⁵⁸ Lat. „dependentia“, tj. „závislost, odvislost“.

¹⁵⁹ Lat. „plnými tituly“.

úřadu povinnou čest a poslušnost v náležitých věcech prokazovati, a jak na dobré a poctivé lidi přísluší a přináleží, se vždy chovati povinnost víže a poukazuje. |

[Fol. 5]

Artikul druhý. | A jakož pána Boha všemohoucího nadevšecko a z celého srdce se vší myslí a síly své milovati náleží, tak také lásku, přívětivost a náchylnost k bližnímu svému jako k sobě samému prokazovati jest věc spasitelná. Protož povinnost naše jest, abychom po pánu Bohu se všichni ve spolek milovali, v lásce a svornosti křesťanské s sebou zůstávající, jeden druhému nic na příkoří nečinili, v řemesle a obchodě sobě nepřekáželi, živnůstku svou vedli spravedlivě, požehnání Božího získati mohli, co k dílu komu nepatří, jiní se neujímalí, a téhož díla nezadlužovali, a naposledy jeden za všechny a |

[Fol. 6]

všichni za jednoho v bratrské lásce přebývající spolu upřímně jednali a obcovali. | **Artikul třetí.** | Pro zachování pak a zdržení toho všeho, co těmito artikuly obsazeno jest, v tomto poctivém cechu dva přední mistři anebo cechmistři zvolení, povinnost neb *juramentum*¹⁶⁰ v domě radním vykonavše, podle prozřetelnosti pokračovati a takovou přísahu *observirovati*,¹⁶¹ na věci cechovní pozor dávati, k tomu, aby při řemesle našem dílem náležitým a hodným každému posluhováno bylo, dohlížeti, obzvláště pak dobrý příklad jiným |

[Fol. 7]

spolumistrům a cechovním svým na sobě ukazující. Pokladníci a peníze cechovní dobře opatrovati, jich nerozmrhati a bez vůle a povolení předně jim představeného pana inspektora a celého poctivého cechu, ani sobě, méněji pak komu jinému, nepůjčovati. Kdyby pak oni páni cechmistři slušnou a podstatnou příčinu toho uznali, a poctivý cech shromážditi chtěli, mají předně pana inspektora pozdraviti, a o dovolení žádati a příčiny oznámiti. Následovně skrze mladšího mistra poctivý cech k jistému dni a určité hodině obeslati a také všichni, jsouce shromážděni, společně sebe k pobožnosti svaté, lásce a svornosti křesťanské napomenouti a co by koliv slušného bylo přednáseti, to vše pokojně |

[Fol. 8]

s náležitým respektem, bez křiku a mnohého zbytečného mluvení říditi. Jeden každý z přítomných mistrů podle pořádku bude moci přímluvu svou a vážností dáti, v čem žádný jeden druhému překážeti a řeči jeho *turbirovati*¹⁶² nemá. | **Artikul čtvrtý.** | Lidi dobře na své

¹⁶⁰ Lat. „rozsudek, rozhodnutí soudu“.

¹⁶¹ Lat. „observare“, tj. „pozorovat, počítat, dbát, ctít, šetřit“.

¹⁶² Lat. „turbare“, tj. „mařit, ničit, škodit, pobuřovat“.

cti zachovalé do cechu se přijímati mají. A kdo by do společnosti cechovní přistoupiti mínil, má napřed za obeslání cechu žádati, svého poctivého na svět zplození a kde jest se řemeslu učil, vyučil i náležitě doučil, hodnověrně doložiti a prokázati. A na to ihned při přijetí patnáct kop míš[eňských] a dvě libry vosku a následovně ostatní sumu¹⁶³ dle cechovního uvážení složiti a odvésti. |

[Fol. 9]

Artikul pátý. | Mistrovský syn dobře se zchovalý, chtěje k cechu přistoupiti, má za obeslání požádati a polovici co jiní jak na penězích tak na vosku odvésti. | **Artikul šestý.** | Který by k učení poctivého řemesla tohoto přistoupiti a úmysl měl, ten svého poctivého na svět zplození aneb dle generálních patentů paragraf čtyři a jedenáct nějakým jinším způsobem, kdyby ale poddaný byl, povolení od své vrchnosti k učení dokázati má, na to při přijetí sedm [kop] mí[šeňských] a tři l[ibry] vosku složiti a čtyři léta v učení vystáti. A v tom |

[Fol. 10]

učení zůstáváje, náleží a přísluší témuž učedníkovi, aby se pána Boha bál, pány cechmistry i jiné mistry a poctivé lidi s náležitou uctivostí, předcházeti zlého tovaryšstva, hry a všelikých oplzlostí a hříchům se vystříhati hleděl. Pánu cechmistru a všem jeho domácím, poslušnost a věrnost na sobě okazoval, svého učení a poctivé práce pilen byl tak, aby při vyučení a doučení jeho o něm slušná chvála a správa činěna býti mohla. | **Artikul sedmý.** | Ovdovělá z řemesla našeho do proměnění stavu svého řemeslo provozovati a dobrým tovaryšem, kde by koliv v díle stál, fedrována býti má a může. Jako i zůstal-li by učedník po smrti manžela jejího, ten u ní, vdovy, až do vyjití let učednických zůstati, a toliko |

[Fol. 11]

před za vyučenou dáním na čtrnáct dní k jinému mistru dle zaopatření starších cechmistrů daný, od téhož za vyučenou dostati, lehrgelt ale neb peníze od učení toho vdově samotné přináležeti má. | **Artikul osmý.** | Tovaryš, oblíbice a poj mouce sobě za manželku pozůstalou vdovu neb dceru mistrovskou po našem některým v pánu zesnulým spolucechovním mistru, polovičně do cechu, co jiný, jak na paněžích tak na vosku, když by podle předepsaného řádu a způsobu cechovního přijatý byl, odvésti a zapraviti povinen bude. Mistrovský kus takový provésti a ukázati |

[Fol. 12]

má, který by jak jemu, tak celému pořádku ku pochvale a k brzkému zpeněžení byl. | **Artikul devátý.** | Při jarmarce má jeden každý mistr, buď domácí neb přespolní, dobré dílo vyložiti,

---

¹⁶³ Vložen text: „druhých patnácte kop“.

keré by lidem kupujícím ke škodě nebylo. Pročež před vejkladem, a to časně, páni starší a nyníjší, leda by k tomu povolání od nich byli, přehlížeti mají. Jestli by pak který nehodné dílo vyložiti se dopustil, to jemu do cechu pobrané a tam obrácené býti má, kam by páni cechmistrři téhož pořádku za dobré uznali. | **Artikul desátý.** | Díla louzení neb vábení jeden druhému |

[Fol. 13]

jeho [...] zlehčení na zkázu a zkrácení druhému pod uzalou cechovní pokutou se přísně zapovídá. Jako i tovaryše neb učedníka jeden druhému pod jakýmkoliv vymyšleným způsobem se zamezuje, a na kterým by to shledáno bylo, jak mistr tak tovaryš zpokutován buď. | **Artikul jedenáctý.** | Jakož i také mistr tovaryši aspoň na osm dní as zase nápodobně tovaryš, když by chtěl z díla vystoupiti, nezmění osm dní napřed vypověditi, a oznámiti má. A který by o své újmě z díla vystoupiti se opovážil, ani kundšoftem ani taky dílem u jiného mistra fedrován býti nemá. |

[Fol. 14]

Při čemž taky dle starobylého způsobu v potřebným čase, jako před svátky neb jarmarkem, tovaryši mistra opouštěti i zanechávati nemají. | **Artikul dvanáctý.** | Kdo by z mistrů bez povolení pana inspektora a pánů cechmistrřů v společnosti cechovní v zbytečnou řeč neb mluvení se vydal a něčeho pohoršlivého se dopustil, neb bez opovědi a povolení z cechu by odešel, tři groše má položiti jako i kdyby se do cechu bez slušné příčiny najíti nedal, to podnikne. | **Artikul třináctý.** | K nemalému prospěchu a užitku i vandrovní

[Fol. 15]

čas a léta se poskytují, aby tovaryšové něco v světě zkusili a k svému budoucímu vlastnímu užitku v řemesle svém se utvrdili a dobrých mravů a způsobů nabyli, pročež taky povinni budou jistý čas vandr podstoupiti, by totiž dokonalejší mistři sloužiti mohli. | **Artikul čtrnáctý.** | Kdo by proti nařízení cechovnímu v čem kdy se provinil, podle velikosti a malosti příčinění, v plnosti cechu u přítomnosti pana inspektora peněžitou pokutou neb trestáním obecním, to jest arestem, stížen býti má. |

[Fol. 16]

Artikul patnáctý. | Však li by pán Bůh z tohoto světa kterého z mistrů manželku neb z dítek jeho a čeledi, a dalo by se časně věděti čas k průvodu znáti mrtvého těla, povinni budou všickni tu poslední křesťanskou lásku učiniti a tělo mrtvé k hrobu doprovoditi, pamatujícíe, že toho sami potřebovati budeme. Kteří by ale svévolně bez hodné příčiny se nepostavili, mistr tři groše a tovaryš dva groše složiti povinni budou. A taková pokuta k pohřbu a průvodu na světlo obrácena býti má. |

[Fol. 17]

Artikul šestnáctý. | I na tom nám všechněm cechovním, kterak by čeládka a tovaryši naši v dobrém řádu zůstávati měli, mnoho záležití, a starati se přísluší, protož, kdo by koliv z tovaryšů vandrovních do tohoto města přivandroval, v něm u některého spolucechovního mistra z peněz pracovati chtěl, ten prokážíce náležitý kundtšaft, ctně a šlechetně živu býti, pána Boha se báti, modliteb svatých a díla svého pilen býti, věrnost a poslušnost při všem zachovati, |

[Fol. 18]

a tak, jakž artikule tovaryšské a dobrý chvalitebný způsob poukazují, se řídití, jináče nic nečiníce, sice takový tovaryš, dobrému řádu protivný a odporný, se s dalším dílem ani také kundšaftem fedrován býti nemá. | **Artikul sedmnáctý.** | Při těchto pak našich artikulích všechno podle Jeho Císařské a Královské Milosti nejmilostivěji vydaných generálních patentů a pravidel řemeslnických, i co by v té případnosti od vysoce slavné střežené komisi na potom k |

[Fol. 19]

obslužování a pozorování uznáno a nařízeno bylo, od nás poslušně vyplněno býti má. | **Artikul osmnáctý.** | Naposledy *in summam* grunt a podstata artikulů našich jest a na tom nejvíce záležití, pána Boha se báti, bližního svého milovati, vrchnost sobě od pana Boha a vysoce slavné v zemi neb v tomto království |

[Fol. 20]

Českém představené instanci v povinném respektu a uctivosti míti, v slušných a náležitých věcech jim poslušný a poddaný býti, poctivě a pokojně živi jsouce, řemeslem svým jednomu každému ochotně a přímě posluhovati, přikázání Boží a církve svaté plníce, to vše co jednomu křesťanskému člověku a dobrému poctivému řemeslníku činiti přísluší a náleží jednati a konati. V čemž rač nám pomáhati všemohoucí a svrchovaný Bůh otec, syn a duch svatý, utěšitel zarmoucených, blahoslavená a beze všeho počátečného hříchu |

[Fol. 21]

vždycky neposkvrněná Maria panna, matka Boží, a zvolený patron náš svatý Jan Nepomucký, a všichni svatí. Amen. | Čehož pro lepší důvěření a ubezpečení my cechmistři a mistři poctivého cechu a pořádku v městě Chotěboři k těmto artikulům cechovním pečeť naši cechovní jsme |

[Fol. 22]

přítisknouti dali a vlastními rukami jména a příjmení naše jsme podepsali. Jenž se stalo v nadjmenovaném městě Chotěboři v království Českém a kraji Čáslavském dne 17[tého]

měsíce *Decembris* neb prosince, léta Páně od narození syna božího tisícího sedmistého třidsátého čtvrtého. |

[Fol. 23]

Stalo se za časů tehdejších pánů cechmistrů a mistrů poctivého cechu kožešnického v knížecím městě Chotěboři jmenovitě: | slovutné poctivosti pana Martina Kroužka, měšťana a staršího cechmistra v městě Chotěboři; | pana Kašpara Kroužka, též měšťana a spolumistra, jakož | pana Matěje Kroužka, měšťana a spolumistra kožešnického *ibidem*, pana Martina Kroužka, též souseda a mistra v městě Chotěboři. |

13. Chotěboř, cech krejčovský, 5. března 1677¹⁶⁴

14. Chotěboř, cech krejčovský, 18. století

[Fol. 1]

My starší cechmistři a mistři poctivého řemesla krejčovského a krojířského města Chrudimě známo činíme vůbec přede všemi a zvláště, kdež by toho potřeba ukazovala, že jsme dožádáni od slovutného pana Jiříka Kaplického, měštěna města Chotěboře, na místě všech v městě Chotěboři obytných krejčovského a krojířského řemesla připojených bratří, abychom jim vidimus artikulí, co zde v městě Chrudimi nám svědčících, pro jich potřebu a obzvláště příčinu tu, že jich pánů chotěbořských cechmistrů a celého cechu nadané privilegia skrze nešťastný oheň k zrušení přišla. Oni pak zase k dobrému jich se svý vrchnosti spomožením žádati ménějí uděliti. Což nemoha jemu i jeho spolubratřím slušně odepřítí, tak činíme, jim tento hodnověrný soupis artikulů, kterýmiž se při nad oznámeným městě Chrudimi řídíme, vydáváme. A ty znějí slovo od slovo od slova takto. | My purkmistr a rada města Chrudimě činíme tímto listem vůbec přede všemi, zvláště tu, kdež náleží, že jsou předstoupili před nás slovutný Jan Straka a Jan Litomyšlský starší, tudíž i všechen cech poctivého řemesla krejčovského,¹⁶⁵ nás s pilností žádající, abychom pro dobré a poctivé cechu a řemesla jich níže psané artikule schválili a stvrдили, a tímto listem stvrzujeme, chtějíce tomu, aby ode všech nyní i na budoucí časy všem bez přerušeni zachovány byly, však s touto vejmkou, pokud by

---

¹⁶⁴ Přepis textu listiny nebylo možné provést, neboť listina byla vlivem nevhodného uložení téměř zcela zničena a její písmo je nečitelné.

¹⁶⁵ Vložen text: „spolu měšťané naši“.

jim hodná a slušná potřeba kázala, v těchto řádcích něco přidati aneb vzíti, nad tím sobě i našim budoucím moci pozůstavujeme. Ty pak artikulové takto samy v sobě zní. | **První.** | Všickni páni mistři a spolubratři cechu tohoto, které mu zavazují, aby v poctivosti své | [Fol. 2]

křesťanské, pána Boha stvořitele svého znali, jméno jeho svaté ctili a velebili a jeden každý ve víře a v náboženství s církví křesťanskou v obci této v řádech a přijímání těla a krve Krista pána pod jednou způsobou, aby se srovnával. V neděli páně a jiné dny sváteční zanechaje všeho díla i s čeládkou k poslouchání slova Božího chodil a sumou sám pobožný a počestný život vedl, manželku i dítky i čeládku k témuž dobrému vésti hleděl. | **Druhé.** | Aby jeden každý k vrchnosti své v městě tomto vystavené J[e]ho Mi[losti] cí[sařské] pana rychtáře, pana purkmistra, pánů poctivě a poslušně se chovati hleděl a nicméně, jak žádnému, tak obzvláště pánům spolubratřím a nejvíce starším a v letech postaveným mistrům, aby žádné příčiny k hněvu a k zhoršení nedával, nýbrž raději šlechetně a poctivě se chovajíc, společnosti tejto k dobrému a ku pochvale býti hleděl, neb to na dobrého člověka předně sluší a záleží, jehož jestliže by kdo svévolně držeti nechtěl, ten a takový skutečného trestání ujíti nebude moci. | **Třetí.** | Poněvadž již těchto let veliká rozpustilost, lání a hromování a přísahání, oplzlé mluvení proti pánu Bohu, proti dobrým lidem a počestným mravům, zvláště pak mezi čeládkou se rozmohla a rozmáhá, to všechno přísně a znamenitě se zapovídá, aby žádný mistr a spolucechovní sám se toho nedopouštěl, čeládce žádným vymyšleným způsobem nepřihlížel, netrpěl toho a netajil, pod skutečným trestáním. | **Čtvrté.** | Aby tento řádný cech dobře a stále se zdržeti i spravovati mohl, vždycky každého roku má v poctivosti požádáno býti tu, kdež náleží, aby J[e]ho Mi[losti] Cí[sařské] pan rychtář, pan purkmistr, páni města toho, z počtu spolubratří osoby dvě k správě toho všeho za starší zvolili a vystaviti ráčili, čímžto jiní všickni povinni budou se řídit, jich poslouchati, náležitou šetrností předcházeti a v potřebách svých k nim zření míti. |

[Fol. 3]

Páté. | Starších pak povinnost bude tato: jednou aby s povolením J[e]ho M[ilosti] pana Císařského rychtáře, cech a spolubratry k jistému dni, hodině a do jistého místa obeslati podle potřeby moc měli, na kteréžto jich obeslání kdo by se najíti nedal a příčiny hodné nepřednesl a neukázal, pokuty dá jednu libru vosku aneb peněžitou šest peněz bílejch. Druhé: všechny věci, kteréž k společnosti přináležejí, buď na penězích aneb společné sbírce aneb na čemkoliv, ty aby jim starším v jejich moci zůstávaly tak, aby oni tím vším vládli, to řídili a spravovali tak, aby z toho ze všeho každého roku v přítomnosti všech spolubratří pořádný počet na pochválení činiti mohli. Třetí: jestliže by kdo z poctivých pánů měšťanů aneb vdov města

tohoto buď pro vyprovození aneb nesení těla mrtvého k hrobu aneb pro jiné příčiny k společnosti této přistoupiti chtěl, tehdy starší obešlou cech, mají to v známost spolubratřím uvést. A spolubratři, povážíc toho, budou moci toho jednomu každému příti. | **Šesté.** | Co se v cechu jedná a zavře, to jeden by každý hleděl v tajnosti míti a zachovati. Jestliže by pak kdy kdo co z toho nenáležitě vynesl, ten pokuty dá půl kamene vosku aneb dvě kopy míšeňských. | **Sedmé.** | Jeden každý přijímá od lidí dílo jakékoliv, to bedlivě a upřímně udělati má. Pakli by který mistr tož dílo a krejčovství ukáže [?] aneb neupřímně se při něm zachoval, a to by od starších spolubratřím uznáno bylo, ten má od pánů starších a od spolubratřím skutečně ku příkladu jiným ztrestán býti a k tomu přidržen, komu by takové šaty zkazil, aby to skutečně vynahradil. A přitom bylo-li by menší provinění, tehdy aby dal pokuty jednu kopu míšeňskou. | **Osmé.** | Jeden každý mistr pro domácí dílo více čeládky chovati nemá než tři tovaryše a čeledína aneb dva tovaryše a pacholík a čeledína. Kdo by to přestoupil, leč by přes pole dílo měl, v čemž se žádnému nevyměřuje, dá pokuty půl kamene vosku aneb dvě kopy míšeňských. |

[Fol. 4]

Deváté. | Žádný mistr druhému díla ani čeládky z verštatů odluzovati, anižto čehož vyvésti aby nemohl, na zlehčení a újmu dobré pověsti jeho mluviti nemá. Kdož by se toho dopustil, za pokuty půl kamene vosku aneb dvě kopy míšeňských. | **Desáté.** | V sobotu a neděli po druhé hodině na noc, též ve dny sváteční apoštolské a jiné od církve katolické zasvěcené svátky, žádný řemesla dělati nemá. Kdo by se pak toho dopustil dá pokuty libru vosku. | **Jedenácté.** | Kdyby pán Bůh kterého spolu pána bratra smrtí aneb zármutkem navštívil, jemu manželku neb děťátko skrze smrt z světa pojíti ráčil, mají všickni páni spolubratři podle oznámení před dům té osoby časně se postaviti a tělo mrtvé k hrobu doprovoditi. Kdož by obmeškal a se nepostavil a toho slušné příčiny nepředložil, dá pokuty libru vosku. | **Dvanácté.** | Který by mistr mládence k učení přijíti chtěl, má to s dotázaním pánů starších učiniti a v přítomnosti jejich jej jednati. Pakli by, to stejně čině, přestoupil, dá pokuty jednu kopu míšeňskou. Učedník pak ten, byl-li by cizopanský a nesvobodný, má předně od pána svého dovolení, potom také sebe pořádného na svět zplození list přinést a v cechu složiti. Nadto při témž jednání dvě libry vosku složiti a dáti též důstojně za věrnost a zbytí i za zaplacení zastaviti. | **Třinácté.** | Který by tovaryš, kromě synů mistrovských, při cechu tomto mistrem býti chtěl, ten se má prve k cechu prikázati a rok u jednoho mistra řemesla dělati. A když se tak zachová, na přijetí v plném cechu požádati, list zachovací i od řemesla, kde se učil a jak se choval, přinést a v cechu složiti. |

[Fol. 5]

A jsa přijat, hned dvě libry vosku a patnácte grošů míše[šeňských] do pokladnice složití má. Potom také řemeslo rukou svou na níže vyměřených kusích ukázati a dovésti, při kterémžto ukazování povinen jest všechněm pánům mistrům a spolubratřím téhož cechu dáti svačinu přistrojiti. Nadto jest prve, než by mu řemeslo pustěno bylo, má se oženiti i, že při témž cechu do dne a do roka setrvá, zaručiti. Po dni pak a po roce, nezdálo-li by se při cechu tomto déle zůstati, a chtěl-li by jinde živnost vésti, ten má prve dluhy, ač by jako v obci a ne v cechu povinován byl, zapraviti a potom se poctivě vyhostiti. Kusové pak tyto ukazovány býti mají: nejprve ornát, dalmatiky, mistrovská kukla, starodávná sukně kněžská, kabát s lenýřem, rukáv pěti[...], kukla s [...], plášť pokosní, španělská kápě kněžská poctivá ze sukna, veliké na sedlo ruskop, dek na sedlo, formanská kytla, šperloch na komorní [?] vůz. | **Čtrnácté.** | Žádný tovaryš před slavnými hody, totiž narozením a vzkříšením Krista Pána a hodem seslání Ducha Svatého a před jarmarkem na tři neděle, po jarmarce tolikéž ve třech nedělích, z verštatů vyvstati nemá. Jiným pak časem, kdyby déle dělati nechtěl, má mistru svému tovaryš tejden, pacholík dvě neděle napřed věděti dáti. Pakli by se tak nezachoval a pryč odešel, za nepořádného jména držen býti má. | **Patnácté.** | Tovyš, jsa u mistra v díle, jestli by v pondělí aneb který jiný den zomyslně zahálel, má v sobotu před večerem do šatlavy dán býti a odtud se nepouštěti, až v neděli k obědu. A kdo by koliv dál zahálel, tolik dní v vězení držen býti má. Mistr pak, jestli by mu v tom folkoval a o zahálce pánům starším neoznámil, dá pokuty pět grošů bílých.

Šestnácté a naposled. |

[Fol. 6]

Co jest od stvoření zapovězeno; aby žádný tovaryš dílo pokoutně, buď v městě neb na podměstí i ve všech k obci tejto přináležících, neprovozoval ani díla odsud jinam nevynášel. Pakli by který v tom postižen byl, ten má hned starobylým řádem vyměřenou, totiž dvě kopy míšeňských, do cechu složití. A kolikrát by se toho dopustil, tolikrát touž pokutou trestán býti má. Pakli by toho po ztrestání přestati nechtěl, tehdy nemá s tím nic činěno býti, a jako s jiným nepořádným, k témž při jarmarce k prohlížení a *vizitírování* díla, má se k jednomu každému prohlídnouti a po přehlídnutí jest povinen dva bílý groše odvést. |

To má že tak jest a nejináč a že pravý originál se s tímto *vidimus*¹⁶⁶ ve všech artikulích, punktích a [...] srovnává, pro důvěření pečeť naší cechovní k témuž *vidimus*⁶⁹ přitisknouti jsme dali, čehož jest datum v městě Chrudimi 5. Martii, Anno 1677. L:S:¹⁶⁷

¹⁶⁶ Z lat. „vidimus“, tj. „viděli jsme“, zde název pro druh úředního dokumentu a nižší stupeň ověřeného opisu.

¹⁶⁷ Lat. „locus sigilli“, tj. „místo pro pečeť“.

15. Chotěboř, cech soukenický, 1807

[Fol. 1]

Artikule tovaryšů soukenických. Ve jméno Boží, amen. Léta Páně 1542 způsobeno jest bratrství a schůze tovaryšů, knapů a řemesla soukenického v městě Chotěboři k žádosti jejich. I předstoupili knapi před cech řemesla svého, žádající za svobodné nařízení podle obyčejů a řádů, kterýž se dějí v městech jiných řemesla jich, i dána jest jim správa a naučení od spolutovaryšů téhož řemesla města Bystřice též tak, jakž oni se řídí a spravují, podle toho listu aby se řídili a spravovali. I tu ustanoveni jsou tovaryši starší k zpracování jich, dva z vandrovních knapů a dva z domácích. I řádové tito k řízení a zachování nynějších i potomků jich, podle toho trestání a vinni, pro každého a řádu dobrého přestoupení. | **Napřed** aby poctivost zachována byla, ku pánu Bohu všemohoucímu od jednoho každého, též pana purkmistra, vzácný magistrát a jiné všechny představený a dobře zachovaný lidi, též také tovaryšů všech řemesel jiných, bez všech utrhaní a protivných žertů, který by k němu přivodili, ale aby přece sami, sanuje pochvalu i počestnost, od jiných zejskati mohli. | **Druhý**. | Co se pak dotýče hospody, pantáty a paňmámy i jeho čeládky, ty aby šanování byli od všech tovaryšů. Pakli by se kdo vytrhl svobodně, ten z jednostejné vůle všech tovaryšů má trestán býti. | **Třetí**. | Co pak se dotýče pánů starších cechmistrů a pánů mistrů téhož řemesla, ty aby jeden každý tovaryš v poctivosti měl. A copak se dotýče verštatích, abyste se chovali tak, jakž na dobré tovaryše |

[Fol. 2]

náleží. A jestli by který tovaryš se nechoval k panu mistrovi aneb k paní mistrový, jakž na ně náleží, a oni by to starším tovaryšům prožalovali, též každý tovaryš vinu položití má dle uznání. | **Čtvrtý**. | Ve dnech nedělních schůze tovaryšská držena má býti a sbírány patřičné, též na vosk, dle zdání tovaryšů starších. | **Pátý**. | Přitom zřízení toho zachováno býti má na poručení starších tovaryšů určitý čas, dohromady pana otce se dali vynajíti, a dokavad starší tovaryši nezřídí věcí potřebných tovaryšských, buďto sbíraných neb nějaký nesnázi srovnání, jeden každý na svém místě beze všech [...] seděti, všechny věci, kteréž tovaryšům potřebný jsou a zřízeny nebudou, pakli by kdo koho nezachoval a tovaryšům starších a mladších. | **Šestý**. | Pakli by zvláštní potřeba ukazovala, kterémůž koliv tovaryši bez opovědi starších tovaryšů z místa svého vstát nemá. Pakli by který svévolně a z pýchy vyvstal, dle jednostejného uznání trestaný býti má. | **Sedmý**. | Jestliže by který tovaryš sem přivandroval, čtrnáct dní zde v díle stál, při první schůzi se zapsati nechá, jakž jednoho každého tovaryše povinnost a obyčej jest, se zachovati má. | **Osmý**. | Co se dotýče k hrobu doprovázení z pánů

mistrů neb jich domácích, ten každý k hrobu provázen byl, a jestliže by který tovaryš toho se vzdaloval a jíti by nechtěl, kterémuž by vědomost dána byla, ten jeden každý aby dal jemu; nijakž pomínut býti nemá. | **Devátý.** | Co se pak dotýče tovaryšů nemocných, buď vandrovních neb nemocných domácích, na takové pozorný zřetel míti, ale největší možností o ně se starati, též v čas potřeby jim službou a jinýma potřebnýma věcmi nápomocni býti. | **Desátý.** | Přihodí-li se jakékoliv sváry, že by se haněli aneb slovy nectnými svářili, ty takový, aby |

[Fol. 3]

trestáni byli podle vůle starších tovaryšů a celého řádu. | **Jedenáctý.** | Tovaryši starší z vůle jednostejné, kteří by zvoleni byli, za nás i po nás, ti šanováni býti mají od největšího až do nejmenšího, a jich ve všem dobrém a poctivém poslušný, na kterémkoliv místě, při jakýchkoliv příhodách. Pakli by kdo uposlechnouti nechtěl, ten takový má trestán býti, jakž by se tovaryšům starším i mladším [zdálo]. | **Dvanáctý.** | Jestliže by který tovaryš u mistra aneb kde jinde též v hospodách co dlužen zůstal aneb | nepořádně z veršstatu vyvstal, a pryč vandroval, o to se nedomluvil, ten každý vinou tovaryšskou trestán býti má, a podle toho nepořádného vyvstání též po takovým po každým listové poslaný býti mají, a fedrován při pořádku nikde, v kterémž se dobří tovaryši spravují, býti nemá, dokud by toho nevypravil. | **Třináctý.** | Přihodilo-li by se staršímu tovaryši, že by při nějaké tovaryšské svádě byl a tomu po cti učiniti nemohl, a tovaryš jiný při tom byl a tomu se díval, krocení pomocen nebyl, ten každý trestán býti má ode všech tovaryšů starších i mladších. | **Čtrnáctý.** | Nad tuto svrchu psanou víru tovaryši starší z vůle jednostejné mají moc trestati dle zasloužení a slušnosti, pokračovati, a tak své povinnosti zadost učiniti. | **Patnáctý.** | Učedník, který by vyšel z učení a připověděl se v pořádek mezi tovaryše, má dáti podle řádu, dle starého obyčeje. Ten tovaryš mladý má tovaryšům povolen a poslušen býti, dokud by se jiný nevynašel, který by z učení vyšel. Za pivo nic dáti nemá, jenom na mok při schůzi tovaryšů. |

[Fol. 4]

Pro zdržení a zachování téhož, prosili jsme všichni tovaryši vandrovní i domácí opatrných pánů starších cechmistrů řemesla soukenického, aby pečeť svou užívající k tomuto listu sobě beze škody a nám k zdržení přitisknouti a dáti neopominuli, též svými vlastními podpisy stvrdili. | Franc Fridrich Brožek, starší cechmistr. | Franc Sekvenc, druhý starší. |

16. Chotěboř, cech soukenický, 1840

[Fol. 1]

Artikule tovaryšů soukenických. Ve jméno Boží. Amen. | Léta Páně 1542 způsobeno jest bratrstvo a schůze tovaryšů, knapů řemesla soukenického města Chotěboře k žádosti jich, a ti předstoupili knapi před cech řemesla svého, žádajíce za svobodu nařízení podle obyčejů a řádu, který se dějí v jiných místech, řemesla jejich. I dána jest jim správa a nařízení od spolutovaryšů téhož řemesla města Bystřice též tak, jakž oni se řídí a spravují, podle toho listu řídití a spravovati. I tu ustanovení jsou tovaryši starší k spravování jich dva z vandrovních kupců a dva z domácích, i řádové tito k řízení a zachování řádu dobrého. Přistupuje *napřed*, aby poctivost zachována byla ku pánu Bohu všemohoucímu od jednoho každého. Též pan burgmistr [...], magistrát, jim všichni představení a dobře zachování lidé, též taky k tovaryšům všech řemesel jiných, bez všech utrhaní a protivných žertů, který by hlavou přivodili, ale aby předkem se sami [...] pochvalu a poctivost od jiných získati mohli. | **Za druhé.** | Co se pak dotýče hospody, pantáty a p[añ]mámy a jeho čeládky, ti aby šanování byli od všech tovaryšů! Pakli by se kdo vytrhl svoboden, ten z jednotejné vůle všech tovaryšů má trestán býti. | **Za třetí.** | Co se pak dotýče pánů starších cechmistrů a pana beisitzmeistra a p[ánů] mistrů téhož řemesla, ty aby jeden každý tovaryš v poctivosti měl a co se do týče verštatích, aby se chovali tak, jak na dobré tovaryše náleží. |

[Fol. 2]

A jestli by který tovaryš se nechoval k panu mistru aneb k paní mistrový jakž na ně náleží, a oni by to starším tovaryšům prožalovali, ten každý tovaryš vinu položití má do uznání. | **Za čtvrté.** | Ve dvou nedělích schůze tovaryšská držena má býti a [...] [...] též má vosk dle zdání tovaryšů starších. | **Za páté.** | Při tom řízení toto zachováno býti má na poručení starších tovaryšů v uctivost, dohromady pana otce se dáti vynajíti a dohromady starší tovary[še] ne z řady v niž potřebných tovaryšských, buďto sbírání neb nějaký nešvary srovnání, ať jeden každý na svém místě bez všech [...] seděti. Všechny, než kterýž tovaryšům potřebny jsou, zřízeny nebudou. Pakli by kdo toho nezachoval a tovaryšů starších v tom neposlechl, vinu má dáti dle uznání tovaryšů starších a mladších. | **Za šesté.** | Pakli by [...] potřeba ukazovala, kteroužkoli tovaryši bez opovědi starších tovaryšů i místa svého vstátí nemá, pakli by který svévolně [...] a nevstal, dle jednotejného uznání trestání býti má. | **Za sedmé.** | Jestliže by který tovaryš sem přivandroval, čtrnáct dní zde v díle stál, při první schůzi se zapsati nechá, jakž jednoho každého tovaryše povinnost a obyčej jest, se zachovati má. | **Za osmé.** | Co se dotýče k hrobu doprovázení p[ánů] mistrů neb jich domácích, ten aby každý k hrobu provázen

byl. Jestliže by který tovaryš toho se vzdaloval a jíti by nechtěl, kterémuž by vědomost dána byla, ten jeden každý, aby [...] dal jemu nijakž prominut býti nemá. | **Za deváté.** | Co se pak dotýče tovaryšů nemocných, buď vandrovních neb domácích, na takové pozorný zřetel míti a dle [...] možnosti o ně se starati, též víc potřeby jim službou a jinýma potřebnýma nápomocní býti. | **Za desáté.** | Příhodily-li by se jakékoliv svády, že by se haněli aneb slovy [...] svářili a ty takový, aby trestáni byli, podle vůle starších tovaryšů a celého řádu. | **Za jedenácté.** | Tovaryši starší z vůle jednostejné, kteří by zvoleni byli za nás i po nás, ty šanováni býti mají od nejstaršího až do nejmladšího jich ve všem dobrém a poctivém poslušný, na kterémkoliv místě, při jakýchkoli příhodách. Pakli by kdo uposlechnouti nechtěl, ten takový má trestán býti, jakž by se tovaryšům starším i mladším zdálo. |

[Fol. 3]

Za dvanácté. | Jestliže by který tovaryš u mistra aneb kde jinde, též v hospodách, dlužen zůstal aneb nepořádně z verštatů vyvstal a přivandroval, v to se vymluvil, ten každý vinou tovaryšů trestán býti má z toho nepořádného vyvstání. Též po takovým každým listové poslány býti mají a fedrován při pořádku nikdy, v kterémž se dobrý tovaryši spravují, býti nemá, dokudž by toho nevypravil. | **Za třinácté.** | Příhodilo-li by se staršímu tovaryši, že by při nějaké tovaryšské svádě byl a tomu sám dosti učiniti nemohl, a tovaryš jiný při tom by byl a na to se díval a kročení pomocen nebyl, ten každý trestán býti má ode všech tovaryšů starších i mladších. | **Za čtrnácté.** | Nad tyto svrchupsané slova tovaryši starší z vůle jednostejné mají moc trestati dle zasloužení a slušnosti pokračovati a tak své povinnosti za dost učiniti. | **Za patnácté.** | Učedník který by vyšel z učení a připověděl se v pořádek mezi tovaryše, má dáti podle řádu dle staršího obyčeje. Ten tovaryš mladý má tovaryšům povolen a poslušen býti, dokudž by se jiný nevynašel, který by z učení vyšel [...] dáti nemá, jenom na mok při schůzi tovaryšův. |

Pro zdržení a zachování téhož, prosili jsme všickni tovaryši vandrovní, domácí, opatrných pánů starších cechmistrů řemesla soukenického, aby pečet' svou přivěstiš k tomuto listu, též svými vlastnímu podpisy stvrditi neobtěžovali. | Roku 1840. | Lorenc Sláma; [...]; [...]; [...]. |

17. Ledec nad Sázavou, cech soukenický, 18. května 1563,¹⁶⁸ respektive 25. června 1628, respektive 21. září 1628

[.....] My pak, purkmistr a rada Starého Města pražského, oznamujem a na vědomí dáváme všem vůbec i jednomu každému, kdož tento list náš čten anebo čtoucí slyšen bude, že jsme viděli i pilně opatřili a někteří z nás četli a čísti slyšeli dva listy a majestáty na pergamentu s přivěšenými pečetmi jedné na šňůře hedvábné bílé a rozinové a druhé na šňůře též hedvábné žluté, Nejjasnějšího, nejnepřemožitelnějšího knížete a pána pana Ferdinanda z boží milosti voleného římského císaře po všechny časy rozmnožitele říše, a uherského, říšského, dalmatského, chorvatského a krále [...] [...] arciknížete rakouského, markrabí moravského, lucemburského a slezského knížete a lužického markrabí, též Jeho Císařské Milosti pána, pána našeho nejmilostivějšího, celek neporušeně a nijak pokaženě, netoliko na Jeho Milosti Císařské pečeti nebo na pergamentu, ale také i na písmu. Kteréžto listy a majestáty Jeho Milosti Císařské v tento list náš vepsané a vložené, všecka ta slova a artikule, jakž nahoře psáno stojí, v sobě též obsahují a zavírají v pravdě. Kdež pak toho všeho na svědomí a pro dokonalejší nadepsaných majestátů od nás vidění jistoty již výš jmenovaný purkmistr a rada Starého Města pražského pečeť naši menší dali jsme a rozkázali nám i budoucím náměstkům našim beze škody přivěsiti k tomuto listu, kterýž slove *vidimus*,¹⁶⁹ jenž jest léta od narození syna božího tisícého pětistého šedesátého třetího v úterý po božím vtoupení. | Tomu na svědomí a pro lepší toho jistotu pečeť naši menší městskou pečeť s jistým našim vědomím dali a rozkázali jsme k tomuto listu, jenž *vidimus* slove, přivěsiti. Jehož jest datum v sobotu po památce svatého Víta, mučedníka Božího, léta Páně šestnáctistého dvacátého osmého. | A že jest to v pravdě tak, jakž nadepsáno, my svrchu psaní starší cechmistři a všichni mistři poctivého řemesla soukenického na Horách Kutných, to k své víře a duši přijímajíce, pro jistší toho důvěrnost, kdež by potřeba ukazovala, pečeť naši cechovní k tomuto *vidimusu* přivěsiti jsme dali a rozkázali. Jenž jest dan na Horách Kutných ve čtvrtek po památce obětování blahoslavené panny Marie, rodičky Boží, 21. *Septembris*, léta Páně šestnáctistého devadsátého osmého. |

Jakub Křižátko, kutnohorský přísežný písař, *m. p.* |

¹⁶⁸ Úvodní část listiny se nedochovala.

¹⁶⁹ Z lat. „vidimus“, tj. „viděli jsme.“ Srov. pozn. č. 69.

18. Ledeč nad Sázavou, cech soukenický, 21. srpna 1628

Starší cechmířtřt a všichni mířtřt poctivého řemesla soukenického na Horách Kutných známo činíme tímto listem naším, jenž *vidimus* slove, vřbec přede všemi a zvlářtě, kdež náležtř, že jsme na dožadání starřích cechmířtřt a mířtřt i na mířtě všeho cechu soukenického města Ledče viděli a pilně spatřili, někteřt také sami četli jakož i čtený slyřeli, *vidimus* majestátu na pergamenu psaný a přitířtěnými pečetmi na řňuře hedvábné žluté a černé barvy pos[...] a znat[...] na písmě taky na pečetí, kterýžto list zcela a zouplna bez vštř újmy a proměny tak, jakž samo v sobě v slovech našich ba v artikulích zntř, a jsme sem do tohoto listu vložitř a vepsati dali slovo od slova takto: † My, Jeho Milosti císařské rada a rychtář, purkmířtřt a rada Starého Města pražského, oznamujeme a v známost uvozujeme všem vřbec i jednomu každému, kdež tento list náš čtený aneb slyřený bude, že jsme viděli i pilně spatřili list a majestát na pergamenu s přivěšenou pečetí na řňuře hedvábné žluté a černé barvy, a to nejjasnějštřho a nejnepřemoženějštřho kntřzete a pána, pana Ferdinanda druhého, z Boží milosti voleného římského císaře, po všechny časy rozmnožitěle řtřše, a uherského, českého, dalmátského, chorvatského krále, arcikntřzete rakouského, markraběte moravského, lucemburského a slezského kntřzete, lužického markraběte, celý a neporuřený, jak na pečetí, tak na písmě. Kterýžto majestát do toho našeho listu vepsaný a vložený, všecka ta slova panským cechmířtřtům a jiným mířtřtům řemesla soukenického v tomto království našem dědičném Českém obývajících, věrných, milých, abychom jim majestát a obdarování, kteréž sobě od nejjasnějštřho kntřzete a pána Ferdinanda, toho jména prvntřho, římského císaře, uherského a českého krále a pana děda našeho nejmilostivějštřho, kteréhož datum na hradě pražském v pondělí, den památný svatého Václava, patrona českého, léta Páně tisícího pětistého čtyřidesátého pátého, daný mají, příkladem starřích pamětř předkřv našich císařř římských a králř českých, a obzvlářtě nejjasnějštřho kntřzete a pána Matyáše, římského císaře, uherského a českého krále, pana strejce a otce [?] našeho nejmilejštřho, ve všem jeho znění, položení [...] a klausulích, netoliko milostivě schváliti, obnoviti a potvrditi, ale i poněvadž se jim vřdy předce proti znění týchž majestátř a obdarování v témž obchodu a řemesle jich, obzvlářtě pak v přikupování vln a krájení suken, a od mnohých cizích národř, a obzvlářtě od Židř, kterýž nejmenřtřho práva k tomu nemají, všelijaké překážky a hyndrunky dějtř, v tom je milostivě s dostatkem opatřiti řáčili. † K jejíchžto poníženě prosbě milostivě nakloněni jsouce a vidouce týtř list a konfirmaci jeho celé a neporušeně býti, s dobrým rozmyslem, s naším jistým vědomím a s radou věrných našich milých a mocí královskou v Čechách, jež jsme ve všem znění, položení [...] klausulích a artikulích, také nejináče, než jako by v tento list náš slovo od

slova i s těma *confirmacema* vepsán byl, schváliti, obnoviti a potvrditi ráčili, a tímto listem a majestátem našim schvalujem, obnovujem a mocně potvrzujem. Při tom je takto opatřujícíe, že mimo ně soukeníky a ty, jež v pořádku a cechu jich zůstávají, žádný jiný jakéhokoliv řemesla, jiného obchodu požívající člověk, zvláště pak z cizozemí, odkud a jakéhokoliv národu, kterýž by pořádně řemeslu soukenickému se neučil neb do cechu jich v témž království našem dědičném Českém tu. kdež náleží, řádně přijat nebyl, při jarmarcích a trzích suken na lokty ani jináče prodávati moci neměl, i jeho nepozívat též k dobrému řádu. Dle ustanovení jich nyní i budoucně nezůstával, méněji pak Žid, který od kohokoliv žádným vymyšleným způsobem, jak by to lest lidská vymysliti mohla, vln na závaží a na ovcích na kusy při kupování, též suken po místech postraních kdekoliv nošení ke škodě častopsaného cechu soukenického, nikde po všech vesnicích a dvorech i jiných k tomu [...], i však s obzvláštním doložením, že této milosti a nadání našeho a slavných předků našich žádaný, který by pravého a samotného náboženství katolického římského, následovně synem církve svaté nebyl a v poslušenství jí nezůstával, ni žádným vymyšleným způsobem v nejmenším účasten býti nemá. A oni starší cechmistři i jiní mistři do téhož cechu a pořádku svého potud žádného nekatolického přijímati nemohou a moci nebudou nyní i na časy budoucí a věčné. i Chtíce tomu konečně, aby při tomto našem již jmenovaného majestátu a obdarování, stvrzení a opatření nadjmenovaní v království tomto soukeníci, i jiní v pořádku jich zůstávající, od jednoho každého člověka jmíti chtějí [?] a neporušitelně zachováni byli bez naší i budoucích našich dědiců králů českých i jiných všech lidí všelijaké překážky a odporosti. Prikazujícíe vedle toho všem obyvatelům poddaným našim, ze všech čtyř stavů království tohoto, nynějším i budoucím, věrným milým, abyste svrchu psané cechmistry i jiné mistry téhož pořádku soukenického nynější i budoucí při tomto milostivém schválení, obnovení, potvrzení, vysvětlení a přidání našem [zachovávali]. Tomu na svědomí pečeť naši císařskou k listu a majestátu tomuto přivěsiti jsme milostivě rozkázati ráčili. Dán na hradě našem pražském v pátek po neděli postní *Judica*¹⁷⁰ jinak čtrnáctého dne měsíce dubna, léta od narození syna Božího šestnáctistého dvacátého osmého a království našich římského devátého, uherského desátého a českého jedenáctého. i *Ad mandatum sacrae caes. maiestatis proprium*.¹⁷¹

---

¹⁷⁰ Neděle „Judica“, tj. pátá neděle v předvelikonočním postu. Název odvozen od introitu mše, která je tuto neděli v chrámu Páně čtena.

¹⁷¹ Lat. „k vlastnímu rozkazu svaté císařské Výsosti“.

19. Ledeč nad Sázavou, cech soukenický, 12. října 1661

[Fol. 1]¹⁷²

*Insinuati*¹⁷³ k svým milostem Jeho Milosti římského císaře, uherského a českého krále, pánům pánům místodržícím na kancelář českou. Leopold. Věrní milí, nečiníme vás tejna, že jsme starším cechmistrům a jiným mistrům řemesla soukenického v královských Městech našich pražských a jiným k nim přivtěleným soukeníkům pro jich nám slavnému domu našemu rakouskému v čas toho nepřátelství | švédského, tých Měst pražských těžkého obležení vedle jinších spolu |

[Fol. 2]

spolusousedů jich prokázanou stálou věrnost, zasloužilost a k lepšímu království našeho zvelebení tu císařskou a královskou milost učiniti a jim pro vyrozumění správy vaší, i sice kdež od vás za dobré uznáno bylo, mající privilegia jich, jak jich až dosavad v *possessu*¹⁷⁴ a užívání jsou a ty pak regaliím našim královským, tak sice *in praeiudicium certi*¹⁷⁵ se vztahují, Netoliko scháliti a přidržeti, ale i jakž z příležitího vejpisu spatřiti, dalšími milostmi obdařiti a opatřiti ráčili. | A jakž jsou vás dále také oni starší cechmistrři řemesla soukenického předně za dovolení, aby oni sami toliko ve vlně handlovati mohli, jiným pak, jenž se řemesla jich soukenickému neučili, zvláště Židům, kterýž v prodaní vlny velikých fortelům se dopouštějí a lidí podvozují, zapovědíno bylo. | Za druhé. | Aby žádný, jenž řemesla soukenického neumí, suken krájeti a na lokty prodávati nemohl. | Za třetí. | Když by tak sukna, k jarmarkům, učinům, a trhům do Měst pražských na prodej přivezeny jsouce, všeckny k vyprodání nepřišly, aby ty a takové, ne jakž se až dosavad dalo rozličných *faktorum*¹⁷⁶ aneb řemesla soukenického nepovědomým ku prodeji, alebrž jim mistrům soukenickým k zpeněžení zanechány anebo zase pryč odvezeny bývaly, poníženě žádali. Na kteroužto prosbu jich ačkoliv z jistých ohlášených |

[Fol. 3]

příčin *specialiter*¹⁷⁷ se *resolvirovati*¹⁷⁸ rozmyšlení míti, však nicméně přitom tomu vždy milostivě chtíti a poroučeti ráčíme, abyste, co se takových *punctum*¹⁷⁹ tkne, nad předešlé

---

¹⁷² Na předešlé rukou z konce 19. století připsán text: „Nazdar, Kopřiva Petr, četař“.

¹⁷³ Z lat. „insinuatio“, tj. „vnutí, vsuvka, vložka“.

¹⁷⁴ Z lat. „possidere“, tj. držet, „possessor“ značí držitel, zde tedy ve významu „v držení“.

¹⁷⁵ Z lat., zde právní termín ve významu „v takovém rozhodnutí“.

¹⁷⁶ Z. lat., zde ve významu „činnosti“.

¹⁷⁷ Lat. „obzvláště, zejména“.

¹⁷⁸ Z lat. „resolvere“, tj. „rozvázat, uvolnit, odstranit, zničit“, zde asi v právním významu „porušit závazky k někomu“.

¹⁷⁹ Lat. „bod“.

prošlymi císaře a krále *resoluti*¹⁸⁰ též nad dobrým řádem ruku chráněnou držeti, a kdyby tak co v příčině náležitého skupování a fortelného jednání aneb *monopolim*¹⁸¹ nápodobného prodaje vlny neb suken na vás od nich soukeníků, kteříž za to bedlivý pozor dáti mají, vznešeno bylo, abyste to, co záповěděného, neslušného býti shledáte, jménem a na místě našem každého času přetrhovati i trestati a nad těmi jim soukeníkům danými a potvrzenými *privilegiu*¹⁸² ochranou ruku držeti nepomíjeli. Jakž to učiniti, na tom milostivou vůli naši císařskou a král[ovskou] naplniti věděti budete. | Ve Vídni 3. *Novembris*¹⁸³ Anno 1660. |

[Fol. 4]

My, Leopold, z Boží milosti volený římský císař po všechny časy rozmnožitel a uherský, český, dalmátský, chorvatský a slovátský král arcikníže rakouské, markrabě moravské, lceburské a slezské kníže a lužické markrabě. | Věčně budoucí a neskonale památce oznamujem tímto listem naším všem, že jsme od opatrných Pavla Františka Wagnera úřadu královského rychtářství našeho v Novém Městě pražském, adiuncta Pavla Starosty, Václava Budinského, Jana Cantoris, Ludvíka Faljšmana, Adama Povýšila, měšťanů a starších cechmistrů řemesla soukenického v Starém a Novém Městech našich pražských i na místě jiných všech, k týmž městům přivtěleným mistrům soukenickým, věrných, milých, ve vši poddanosti pokorně prošení, abychom jim tu obzvláště císařskou a královskou milost učiniti, a netoliko ty od někdy starších předků našich Ferdinanda Prvního, |

[Fol. 5]

Matyáše a Ferdinanda Druhého, císařův římských a králův českých, vzácné paměti, cechu a pořádku jich soukenickému nadaná, schválená a potvrzená privilegia a milosti, tolikéž schváliti, obnoviti a povrditi i některými dalšími k působení ustanoveními a držení mezi nimi dobrého řádu je obdařiti a poctiti ráčili. K jejichžto ponížené prosbě milostivě naklonění jsouce, ano i to rozvažující, kterak jsou oni starší cechmířti a jiní mířti řemesla soukenického Měst našich královských pražských, jak v čas se škodlivé války mnohé nepřiležitosti vítati, ale při tom v létu minulém šestnáctistém čtyřicátém osmém dlouho trvajícím švédským nepřátelským, těžkým a nebezpečným, týchž Starého a Nového Měst našich pražských obležení, vedle jiných spolusousedův svých s opovážením sebe, dítek, manželek a jmění svého tolikéž nepříteli zmužile odpírali, bych měst dle největší možnosti jich obhajovati nápomocni byli a tudy nám jakožto králi a pánu svému, též milé vlasti právě, poddaně věrnosti statečně dokázali. Ráčili jsme dobrým rozmyslem naším, jistým vědomím a

¹⁸⁰ Z lat. „resolutio“, tj. „rozhodnutí,

¹⁸¹ Z lat., zde ve významu „společně, výhradně, monopolně“.

¹⁸² Lat. „privilegium“, tj. „výsada“, zde ve významu listin výsady obsahujících.

¹⁸³ Lat. „November“, tj. „listopad“.

radou věrných našich milých, též mocí královskou v Čechách, jakožto kralující král český, po vzetí v tom dokonalé správy, jak od královských místodržících našich, tak i od rad nad apelacemi na hradě našem pražském zřízených, netoliko naddotčená témuž cechu a pořádku soukenickému nadaná, schválená a potvrzená privilegia tak, jakž jich až dosavad v držení a užívání jsou, a ty jak regálím našim, tak i skrze *in praeiudicium certi*¹⁸⁴ se nevztahují podobně, schváliti, obnoviti a potvrditi, ale i aby se oni z též tak prokázané |

[Fol. 6]

stále věrnosti své s budoucími a potomky svými těšiti, oni stále a nepohybně nyní i na potomní časy setrvati, hodnou a přísnou příčinou a podnět míti mohli dalšími milostmi obdařiti a je opatřiti ráčili. | **Předně**, | jakož se to až posavad vskutku shledalo, že mnozí v zemi neusedlí, žádných břemen obecních nenesoucí, *privátní* k tomu práva neb obzvláštního na to obdarování nemající lidé, rozličných handlů jako i skupování po vesnicích pokoutně vlny ke škodě jich soukeníků a jiných k tomu *habilitovaných*¹⁸⁵ se dotýkají, a tudy v handlech a obchodu jich nemalou přítrž a překážku činí, aby tehdy tomu zlému vstříc vkročeno a takové neslušné překupování a handlování zamezeno bylo, ráčíme takové nenáležitě překupování a handl nyní i na budoucí časy dokonale zastavovati, a týmž starším i jinším k nim přivtěleným soukeníkům milostivě povolovati, aby oni na takové, jakž řečeno, v zemi neusedlé a obecních břemen nenesoucí *privátní* osoby bedlivý pozor dali, a kdež by neb kdykoliv při takovém nenáležitém skupování vlny uptati a postihnouti mohli, na ně s pomocí kteréhožkoliv práva volně sáhnouti, jim takovou skoupenou vlnu v pokutně pokaždé pobrati, a jednu polovici jí k dobrému komory naší královské České a druhou téhož pořádku soukenického obrátiti mohli a moc měli. | **Za druhé**. | Nachází se také mnozí ženatí lidé, kteříž se řemeslu jich soukenickému k tomu cíli toliko učí, aby potomně tím volnější handl v skupování a prodávání vlny a suken |

[Fol. 7]

věsti mohli, jinší chudší mistry soukeníky tudy v tom utlačující. I aby v tom dále náležitý řád byl, ráčíme v tom je mistry soukeníky ve spolek opatrovati a to nařizovati, aby jedné každý takový ženatý jenž by se řemeslu jich soukenickému učiti chtěl, to všecko co skze jinší učedník neženatý u mistra¹⁸⁶ svého vystáti a vykonati musí a vykonává, tolikéž úplně osobně vystáti a vykonávati povinen byl, sice řemeslu jich připuštěný býti nemá. Žádný také mistr více nežli jednoho řemeslníka přijímati a učiti moci nebude. Kterýžto však každý učedník,

¹⁸⁴ Lat. „v takovém rozhodnutí“, srov. pozn. č. 78.

¹⁸⁵ Z lat. „habilitas“, tj. „schopnost“, zde ve významu „uschopněných“.

¹⁸⁶ Vložen text: „po ten celý čas učení“.

buď ten ženatý neb neženatý, témuž řemeslu jich soukenickému tři léta pořád zběhlá se učiti a u mistra svého stále zůstávati povinen býti má. Kterýž by však z nich k tomu prostředek a libost měl, že by se o třetí rok s mistrem svým umluvíti a se vykoupiti chtěl, to každý¹⁸⁷ učiniti moci bude. Jináče i ten třetí rok celý, tak jako předcházející dvě léta, v předsevzatém učení aby vystáti povinen byl. | **Za třetí.** | I to v zlý zvyk a obyčej na mnoha místech přišlo, že mimo vejsadní obyčejné jarmarky a trhy týhodní, při posvěceních chrámů Páně i pobožných poutích mnozí řemesla jich soukenického nepovědomí a jiní třeba nekatolický lidé, sukna svá tejně přinesená aneb přivezená skládati a prodávati obyčej mají a prodávají, skrze kteréžto nepořádné prodaje netoliko důchod náš undgeltní,¹⁸⁸ ale i vejsadní jarmarkové a trhové velice ztenčování bývají, a oni soukeníci podobně |

[Fol. 8]

škody na jich řemesle nesa. Chtíce my tehdy, aby ten až dosavad trvanlivý nezpůsob napraven a dobrý řád ustanoven byl, ráčíme tomu chtíti, aby všelijaký prodej suken při již jmenovaných shromážděních,¹⁸⁹ pod propadením jich jedné polovice do komory naší a druhé k pořádku jich soukenickému, dokonale zamezen a zastaven byl. Od kteréhožto prodejce suken i oni mistři soukeníci v oznamených osvědčených místech a časech sami se také držeti věděti budou. | **Za čtvrté.** | Ráčíme tomu také milostivě vyrozumívati, že příčinou některých nepořádných soukeníků, jakožto hloťařův a šerkařův, kteříž se časem nehodná sukna dělají a ty za dobré prodávati opovážejí, prostým a hloupým lidem i vůbec veliké ublížení a škoda se děje, tudy pak pořádný mistr řemesla soukenického netoliko podezření jako by sukna díla jich nehodná byla nevině přicházejí, anýbrž i újmu na řemesle jich trpí. Protož tomu také milostivě chtíti a poroučeti ráčíme, aby napotom nižádný takový hloťař a šerkař, buď ten kdokoliv, žádných suken pod pokutou pobráním jich dělání moci neměl a nemohl, aniž kde k valchování jich připuštěn, nýbrž jeden každý při svém řemesle, jak soukeníci při děláni suken, tak šerkaři šerek, se držel a zůstal. | **Za páté.** | Tolikéž i v tom spravení býti ráčíme, že se při svobodných vejsadních jarmarcích a trzích zvláště v Městech našich královských pražských mnohokrátě vůbec mnohým lidem příčinou prodaje zlých a zleželých, k týmž jarmarkům a trhům přivezených suken a páje veliká škoda děje. Čehož |

[Fol. 9]

my tehdy to skutečně napravití a zastaví, ráčíme to mocně ustanovovati a poroučeti, aby oni starší cechmistři a mistři téhož řemesla soukenického v Městech našich královských

---

¹⁸⁷ Vložen text: „s vědomím však celého pořádku“.

¹⁸⁸ Z něm. „Ungeldt“, tj. „clo“; zde ve významu příjmu z celních poplatků a z proclívaného zboží.

¹⁸⁹ Vložen text: „privilegiována místa však vyjímající“.

pražských, nynějších i budoucích, jich pro snadnější vyhledání takových fortelů všecka a všelijaká taková na jarmark přivezená nebo přinesená k prodeji rozličná sukna a páje bedlivě a náležitě opatřovati. A našli-li by se přitom jaký podvod nebo fortel, to, kde náleží, k skutečnému toho trestání pokaždé vynášeti moc měli a povinni budou. | **Za šesté.** | Jsouce i v tom od týchž starších a jiných mistrů řemesla soukenického Měst našich pražských za milostivé dovolení [prošení], aby oni sukna svá a páje netoliko v městě vejsadním, slově v kderých, kdežto až dosavad též sukna svá a páje prodávati obyčej měli, anobř i jinde, kde by se jim vidělo, vykládati a prodávati mohli a moc měli, poníženě prošení, ráčíme i tomu milostivě povolovati a to ustanovovati, aby oni již jmenovaní starší i jiní soukeníci v Městech našich královských pražských i jeden každý z nich nynějších i budoucích taková sukna svá a páje, jakž v městě již zmiňovaném rocích, tak i sice jinde, kdež by se jim za dobré zdálo, třetímu k újmě a škodě a proti svobodě neb posavad zachovalému obyčeji nebylo, svobodně vykládati moc měli a mohli nyní i na časy budoucí. | **Za sedmé** | a naposledy, aby v tom milost naši císařskou a královskou oni již často psaní starší cechmistři a mistři spolu i s jinými k nim přivtělenými mistry řemesla soukenického se míti mohli, ráčili jsme jim následující erb oznámený propůjčiti darem a tímto listem majestátem naším císařským |

[Fol. 10]

a královským propůjčovati a dávati ráčíme. Totiž štít na čtyři¹⁹⁰ rovné díly neb pole dolů rozdělený, kteréhožto vlevo dolejší modré neb azurové a hořejší pravé žluté neb zlaté barvy. A v tom prvním dolejší štětka soukenická, kterouž se sukna česají, zelená vzhůru špicem vyzdvižena, na žlutém neb pozlaceném kříži a rukověti stojí v rozích téhož pole dva železné neb ocelové šerhacle, nimiž se sukna na šertiši, když se postřihovati mají, napínají, v jejich způsobu a formu udělané bílé neb stříbrné barvy, zavěšené. V druhém pak hořejším pravém poli ruka mužská až po rameno zbrojí oditá, meč obnažený s žlutými neb pozlacenými kříži a hruškou v plechovici jako u ležení neb k ráně vzhůru jedné pravé straně vyzdvižený držící se spatřuje. Třetí a čtvrté pole téhož štítu, dolejší pravé a hořejší levé jsou červené neb rubínové barvy a v prvním dolejší oddílu k vrchu nůžce postřihovačské rozevřené bílé neb stříbrné barvy, k pravé straně vyzdvižené, a předně od pravé k levé straně střela strunou, kterouž se vlna bije, nažloutlé barvy, též vzhůru křížem přeložena. V hořejším pak levém lev bílé neb stříbrné barvy na zeleném trávníčku ležící, dole k pravé straně obrácený, však k levé straně patřící, korunou zlatou královskou ozdobený, s otevřenými ústy, vyplazeným červeným jazykem, vzhůru vyzdviženým dvojnásobným ocasem, v předních tlapách štítek malý na tři

---

¹⁹⁰ Vložen text: „a křížem“,

pole rozdělený, kterýžto dolejší červené neb rubínové, prostřední bílé neb stříbrné a v něm litera L jména naše císařské a královské vyznamenávající, |

[Fol. 11]

zlatem napsáno, hořejší pak pole opět červené k dolejšímu podobné, arciknížecím kloboukem přikrytým, před sebou drží. Nad štítem otevřený kurfiřtský rytířský helm zlatým klenotem okrášlený, a | okolo něho přikrývadla neboližto famfrnochy, po pravé straně červené neb uhelné a žluté neb zlaté. Po levé pak bílé neb stříbrné a červené neb rubínové barvy, dolů potaženo visí, nad tím nade vším koruna zlatá královská, |

[Fol. 12]

z níž to až na kolena vyniká obraz svatého Sever[in]a biskupa v bílém rouše oděný, a připásaný plášť biskupský žlutý neb zlaté barvy, červeně podšitý, napřed záponou žlutou neb zlaté barvy na způsob kříže zapnutý, na sobě mající, v levé ruce pastoral neb berlu biskupskou a již oznámenou střelu k vlny bití vzhůru vyzdviženou pospolu křížem, v pravé pak otevřenou knihu psanou držící, pod biskupskou modré barvy, po krajích pozlacenou, kamením drahým vysázenou, se dvěma křížky nahoře korunou, a okolo hlavy světlým bleskem ozdobený, se spatřuje a vidí, jakožto vše vtípem a uměním mistrovství malířského v listu a majestátu v tomto našem císařském a královském vymalováno a barvami hojněji vysvětleno jest.¹⁹¹

Kteréhožto erbu aby oni starší cechmířtři a pořádek jich soukenický na pečeti jich cechovní užívati smí, všelijaké od téhož pořádku vycházející posílací i jiné otevřené listy pečeti ano i jej sobě na korouhvi téhož pořádku, kterouž aby oni způsobiti a udělati dáti též si, jako i jiní cechové a pořádkové v Městech našich královských pražských při slavných procesích svých korouhvi užívají, tolikéž užívati a pod ní jíti i sice všudy na všech slušných, náležitých, poutivých místech namalovati dáti mohli, milostivě povolovati ráčíme. Chtíce tomu konečně, aby již často psaní a zejména jmenování starší cechmířtři s jinými mistry a k nim přivtělenými soukeníky nynější i budoucí jich při tomto |

[Fol. 13]

našem milostivém schválení, obnovení, potvrzení, zlepšení, opatření a nadání od jednoho každého člověka zcela, zouplna jmění, držení a neporušitedlně nyní i na časy budoucí stále zachování byli, bez naší dědičné a budoucích našich králů českých, i jiných všech lidí všelijaké překážky a odporosti. | A protož přikazujeme všem obyvatelům, poddaným našim ze všech stavů království našeho dědičného Českého, zvláště pak královským místodržícím, hejtmanům Měst našich pražských, též i hejtmanům krajským i jiným všem vyšším i nižším

---

¹⁹¹ V listinném textu je vynecháno dostetčně velké místo, na kterém měl být vymalován popsany soukenický znak, ale vyobrazení chybí.

úřadům, jak pražským tak krajským, nynějším i budoucím, věrným milým, abyste je starší cechmistry i jiné mistry řemesla soukenického v Městech našich pražských, tak i jiné k nim přivtělené, při tom všem, což se v tomto listu a majestátu našem císařském a královském píše a obsahuje, měli, drželi a neporušibedlně nyní i v budoucích časech zachovali, žádných jim v tom překážek nečiníce, ani komu jinému činiti dopouštějíce, a to pod uvarováním hněvu a nemilosti našich císařských a královských dědiců a budoucích našich králů českých, též pokuty, kdo by se koliv proti tomu čeho, buď zúmyslna aneb všetečností dopustil a opovážil, čtyřicet hřiven zlata ryzího, dobrého, litého, jedné polovice do komory naší královské a druhé jim starším soukeníkům k dobrému cechu jich propadeny. Však nicméně k tomu milostivě chtíti ráčíme, aby schválení, obnovení |

[Fol. 14]

opatření a nadání naše na újmu regálií našich ani práva třetího nebylo, též nižádného z týchž soukeníků, kterýž by náboženství svatého samospasitelného římského katolického nebyl v nejmenších se nevztahovalo, aniž toho, kdo jiný kromě jich soukeníků s nimi ve víře svatě katolické se srovnávajících, nyní neb napotom užítí mohl, kteréžto tak nekatolických oni soukeníci ni žádným způsobem do cechu přijímatí nemají a moci nebudou. | Tomu na svědomí pečeť naši císařskou a královskou větší jsme k listu a majestátu tomuto přivěsiti dali a v něm se vlastní rukou podepsati ráčili. | Dán v městě našem Vídni v středu po památce Všech Svatých a jináč třetího dne měsíce listopadu, léta Páně šestnáctistého šedesátého, království našich římského, slezského, uherského a českého pátého. Leopold.

L.S.

Johannes Harterionis Comes de Nostitz R. B. S. cancellarius m.p., ad mandatum Sacrae Caesaro-Regiae Maiestatis proprium dom. Pachta m.p. |

[Fol. 15]

Na potvrzení a důvěření tohoto, my, starší cechmistry poctivého řemesla soukenického města Hory Kutné, že tento vejpis z pravého *vidimus* originálu psán jest a že se ve všech klausulích srovnává, pečeť naši novou k tomuto *vidimus* přitisknouti jsme dali vědomě. Kderéhož jest datum v městě Hoře Kutné 12. dne měsíce října léta Páně šestnáctistého šedesátého prvního. |

20. Příbyslav, cech krejčovský a postřihovačský, 24. května 1504

Purkmistr a rada města Jihlavy poctivým mistrom a starším tovaryšom řemesla krajčovského a řemesla postřih[ov]ačského města Příbyslavě, pozdravení s přáním všeho dobrého napřed vzkazujeme. Jako jste skrze pány starší naše, purkmistra a konšely, prosbu a žádost vaši na nás vložili, abychom vám některé artikule scizené řemeslu vašemu, potřebné a užitečné, na listu popsané a pečeti naší městskou utvrzené vydali, a že poněvadž se páni starší vaši k nám, jakožto k otcům práv svých utíkají, že i vy též chtíce míti na svém řemesle řád a svornost, k nám se o to utíkáte, abyste týmž řádem své řemeslo spravovali a řídili, jakožto mistři téhož řemesla krajčovského v městě našem své řemeslo spravují a řídí, aby skrze takový řád mezi mistry a tovaryši na řemesle svornost, láska a dobrá vůle byla zachována. Na kteroužto vaši žádost dáváme vám toto dole sepsané zřízení tím způsobem, jako se mistři a tovaryši téhož řemesla v městě našem řídí a spravují, vedle toho abyšte se také uměli řídit a spravovati na svém řemesle, jenž takto zní. Item nejprve každý tovaryš řemesla našeho, kterýž by se mínil zde v Příbyslavě osaditi, byl neznámý, tehdy vedle zřízení a ustanovení téhož řemesla, má a povinen bude prvý rok pořád zběhlý zde u mistra jednoho nebo více na řemesle dělati. Prve, než by k mistrovství šel, a potom teprv, aby se oženil, buď za pannu neb vdovu, i ta aby na cti byla zachovalá, počestná a řádem manželským zplozená. A dobrých přátel potom má a povinen bude při času suchých dní anebo sic v ten čas, když by mistři pohromadě byli, vezme dva nebo tři dobré člověky, před mistry vstúpiti, prosbu a žádost na ně vložiti, aby přijat byl a mezi ně do řemesla posazen. Kdež mistrům slíbiti má, že řemeslo své, rukú svú dokázati chce na čas jemu skrze mistry uložený. A když by již řemeslo své rukú dokázal a skrze mistry přijat byl, bude vinovat časem svým mistrům na svůj náklad svačinu slušnou učiniti, ale mistři ze spolku, což by při té svačině propíti, mají sami zase i také za téhož mistra nového rádi zaplatiti. Potom mistr takový má a povinen bude listy svého řádného zplození a zachování i také vyučení svého řemesla před mistry položiti. A potom dále ti listové před pány purkmistra a konšely mají položeni býti, a tu čteny a ohledány budou od nich, přijati a pochváleni mají též býti. Od mistrů přijati, kdež takový mistr nový má a povinen bude, panu purkmistru a konšelům k městu se přikázati za Páně člověka, potom povinen bude do bratrství mistrů dáti funt vosku a mistrům slíbiti, aby jim v slušných věcech, pokud řád jich řemesla káže, poslušen byl. | Item také aby žádný, buď mistr nebo tovaryš, proti mistrům řemesla nedělal, buď v městě nebo v předměstí, leč by se prve mistrům přikázal a to vše učinil, což svrchu psáno jest. Pakli by vždy přesto svévolně řemeslo dělati chtěl, to jemu s pomocí a vůlí pana purkmistra a konšel buď bráněno a zastaveno. Též také každý mistr, kterýž by proti své cti

učinil anebo se nějakého skutku nešlechtného dopustil, a bylo to pány purkmistrem a konšely uznáno a souzeno, takový aby z řemesla a bratrství vyvržen byl a vyobcován. Item také žádný mistr jeden druhému nesměj tovaryše z verštatů namluviti ani vylúdití, aby u něho dělal, pod pokutou půl funtu vosku. Pakli by tovaryš z verštatů od mistra svého vstal svévolně, a u jiného mistra dělati chtěl, takového tovaryše žádný mistr nesměj posaditi bez vůle toho mistra, od kteréhož jest svévolně vstal, pod pokutou půl funtu vosku. Též také když by který tovaryš sem do Přibyslavě přivandroval a dělati chtěl, toho žádný mistr nesmí jinde posaditi, nežli na hospodě u pana otce, pod pokutou sedm peněz, leč by který tovaryš sám od sebe k mistru přijel vandrovně na hospodu do jeho domu, maje poněkud známost s ním, aneb když by jej mistr obeslal, a on k němu odjinud přišel, toho mistr může posaditi tam hospody. | Item také žádný mistr pachole žádného na řemeslo nepřijímaj, leč by to pachole z pravého lože manželského řádně bylo rozené. A to pachole již tak na řemeslo přijaté, bude povinno dáti do bratrstva funt vosku. | Item také aby žádný mistr jeden druhému krejčovství nehaněl pod pokutů půl funtu vosku. | Item také umřel-li by který mistr nebo tovaryš nebo mistrová, syn nebo dcera jeho, a byli již při letech rozumných, tehdy každý mistr i také tovaryš povinen bude takové tělo mrtvé k hrobu provoditi pod pokutů sedm peněz. | Item jest také obyčej na řemesle, že mistři volí jednoho z tovaryšů za staršího a tovaryše volí mezi sebou druhého, kterýmžto dvěma tovaryšům starším, tak usazeným, všeci jiní tovaryše mají býti poslušni v poctivých věcech pod pokutou sedm peněz. A kteréhož by tovaryše všeci tovaryši za staršího zvolili, nebo též také mistři, a on se to vzpíral podstoupiti, daj pokuty půl funtu vosku. A když by tovaryši starší na kterého tovaryše pokutu uložili pro nějaký skutek neslušný, a on se té pokuty vzpíral dáti, pro takové neposlušenství daj ten tovaryš pokuty sedm peněz. Pakli by ten tovaryš zdál se v tom obtížen, a o to se dále na mistry odvolal, a to poto[m] mistry bylo uznáno, že by tu pokutu povinen dáti byl, má ji ihned dáti. Pakli by ji nebyl povinnen dáti, daj ji ten tovaryš, kterýž druhého obžaloval. Item co by tajemného o zapověděného mezi tovaryši bylo vynešeno a bylo potom na kterého tovaryše vznešeno, takový má pokuty dáti půl funtu vosku. | Item který by tovaryš, v který byl posazen, buď jemu mzda jeho dána za celý týden, pakli by v středu nebo ve čtvrtek, bude tato buď jemu mzda jeho dána za půl týdne. Item všickni tovaryši ve spolek, ne každý zvláště, budou moci svobodně ve dvou nedělích jednou do lázni jíti. Pakli by v který týden dva svátky padly, tehdy ten týden nemají do lázní jíti, kdež se pak tovaryši mají v poctivosti mýti bez zlého a svárů všelijakých pod pokutou sedm peněz. | Item každý tovaryš povinen buď každou neděli ihned po obědě ku panu otci na hospodu jíti oblečení v kabátu a v nohavicích a do pušky peněz položití, a pachole za mzdu dělající haléf pod pokutou sedm peněz, kdež každý tovaryš povinen buď před panem otcem a paní matkou

v poctivosti k větší a vesel býti bez žádných svárů, ani řečí marných ani lání ani každou nebo aby jede[n] na druhého nevytekati, ani druh druha pro bitku před dům pobízeti, ani řečmi nebo láním mrským a nešlechetným, ani slovy nepoctivými, jakýmikoliv spolu se nepotýkati pod pokutou půl funtu vosku. | Item žádný tovaryš v příbytku svobodných žen nesměj přenocovati, ani s takovými ženami poběhlými svobodně na rynku nebo jinde před dobrými osobami mluvit, ani z řádu tovaryšského pití jim zavdávati, pod pokutou sedm peněz. A kterýž by tovaryš takové mrzké věci na druhého starším tovaryšům nepověděl, ten také dá pokuty sedm peněz. | Item také žádný tovaryš jeden s druhým nesměj hráti v žádnou hru krom i jeden halěř a výše nic pod pokutou sedm peněz, též také žádné pachole nesměj hráti pod pokutou sedm halěřů. | Item kterýž by se tovaryš opil a ožral tak, že by bez poroka zase to vrátil, a jiný tovaryš to od něho viděl a poněkud to naň zvěděl a jiným tovaryšům starším nepověděl, a potom na toho tovaryše bylo to pronešeno, tehdy každý z těch dvou tovaryšů, totiž ten, kdož ten skutek učinil, dá pokuty sedm peněz, a ten také, kdož to od něho uviděl, dá sedm peněz. | Item jestliže by co takového mezi tovaryši povstalo, ježto by v tomto listu naznačené nebylo dotčeno, o to aby tovaryši útočiště měli k mistrům a starším řemesla svrchu psaného. | Item co se pak řemesla postřih[ov]ačského dotýče, kdež také páni purkmistři a konšelé města svrchupsaného Přibyslavě vedle vás nahoře jmenovaného řemesla krejčovského prosili žádajíc Valentinovi vyvěšenému postřih[ov]ači k právu dáti, pokud a kterak on a budoucí postřih[ov]ači v městě našem mají při svém řemesle býti zachováni. Toto jemu za správu dávání, poněvadž týž Valentin postřih[ov]ač k vám se přibrál a mezi námi živnost svou míti žádá, jest mistr zachovalý a člověk hodný, jenž se řemesla svého učil | vedle řádu a obyčeje téhož řemesla. A poněvadž v Přibyslavě více mistrů není téhož řemesla, nežli on sám, není jemu potřebí na jeho řemeslo široké správy dávati, jedině aby zachován byl vedle zřízení a obyčeje starožitného řemesla svého takovýmto způsobem, aby jemu ani budoucímu jeho postřih[ov]ači, jmenovitě soukeníci, nýbrž ani žádný jiný, v řemeslo jeho nesahal, ani jemu v tom žádné překážky nečinil, a zvláště co se krásnou sukna dotýče, leč by se řemesla postřihovačského prvé řádně vyučil a byl člověk dobrý, hodný a zachovalý, jakož se svrchu píše. I protož my, svrchupsaní purkmistr a rada města Přibyslavě, zaznamenavše výšeji jmenovaných mistrů slušným a jich řemesla užitečným žádost, dali jsme jim svrchu psané artikule a zřízení na tomto listu popsané, aby oni řemesla svá jim řídili, působili a spravovali sobě k užítku i také k obecnímu dobrému. Pečetí naši městskou k tomu listu zavěšenu, dán slavným rodem svatého ducha léta po narození syna Božího Tisíceho pětistého čtvrtého počítajíce. |

21. Příbyslav, cech krejčovský a postřihovačský, 1711

*Soli Deo Gloria*¹⁹²

[Fol. 1]

Artikulové poctivého řádu a pořádku řemesla krejčovského J[eho] M[ilosti] knížecího poddaného Dittrichštejnského města Příbyslavi, léta Páně 1711.

[Fol. 2]

My starší cechmistři | a všichni mistři poctivého řemesla krejčovského J[eho] M[ilosti] pána, knížete z Dittrichštejnů města Příbyslavi s dobrým uvážením na tom jsme se snesli, abychom tovaryšům našim řemesla našeho krejčovského řád a pořádek vydali a obnovili, kterak by se jak při řádě a jinde chovati a zachovati měli tak, aby předně pán Bůh ctěn a dobrý řád zveleben býti mohl, v níže psaných artikulích témuž řádu představeno jest.

[Fol. 3]

Předně | pána Boha aby se báli, přikázání jeho svaté zachovávali, svaté mše v neděli Páně a jiné zasvěcené svátky do chrámu Páně aby pilně chodili, v chrámu Páně radovánek a smíchu zanechali, nýbrž vroucně k pánu Bohu se modlili. | **Za druhé.** | Počestný magistrát a představený města s povinným respektem aby předcházeli, též pana otce a paní matku i čeled' jeho v poctivosti |

[Fol. 4]

měli, a sami se v procházkách, a po jiných hospodách, a kdekoliv pěkně se chránili a chovali. A budete-li se sami v poctivosti míti, budou vás také dobří lidé v poctivosti chovati. | **Za třetí.** | Tejkaje se straších tovaryšů, jeden od poctivého cechu představen, druhý ale od řádu zvolen býti má. A kdyby tovaryšům nestačovalo, ku pomoci jeden z mistrů jím přispěje. | **Za čtvrté.** Co se přenášení pokladnice týče, takovou můžou tovaryšové kamkoliv na jejich libosti dáti a do pořádku každý čtyry neděle, aneb jak by toho potřeba ukazovala, jak tovaryši, tak i synové, též i mistrovský synkové, a to ve dvanácte hodin společně se scházívatí, a tu budou povinni stříbrnej |

[Fol. 5]

peníz ku potřebě řádu skládati, jak tovaryši také i synkové, za týden troník, za dvě neděle kejcar, míšeňský pak synkové neb synové, který v práci u pánů otců svejch pozůstávají, ty za dvě neděle troník a za čtyři neděle krejcar, nýbrž i ty, který nevyvandrovati. Ale však až by na něj seznáno bylo, tomu se rozumí. A kdyby se do řádu, když toho potřeba bude, se nepostavil,

---

¹⁹² Z lat. „samému (jedinému) Bohu sláva“.

bude povinen složit pokuty tři krejčary. A kdyby podruhý se nepostavil, dvojnásobné pokuty neujde. Leč pro pilnou potřebu hospodařovou by přijít nemohl, má stříbrný peníz poslati. | **Za páté.** | Kdyby pán Bůh z tohoto světa povolati ráčil hospodáře, manželku, dítky anebo čeládku, a jim by |

[Fol. 6]

opověděno bylo, a který by se z nich nepostavil a neprošel, pokuty jeden groš český dal. | **Za šesté.** | Při řadě jako i jinde ženám obecním a takovým podezřelým lidem nepoctivým, aby pocty nedávali, mnohem méněji s nimi neřádovali. Který by se toho dopustil, vyměřenou pokutou od starších tovaryšů trestán býti má. | **Za sedmé.** | Žádní synkové jeden s druhým v karty aneb v kuželky aneb jakoukoliv hru by nehráli, zvláště o peníze nižádným způsobem. Kdyby pak tovaryš s synkem |

[Fol. 7]

se opovážil a hrál a na něj se to proneslo, ten bude povinen složit pokuty šest krejcarů. Item z řádu se do konce nic vynášeti nemá, tu kdež by toho potřeba neukazovala. | **Za osmé.** | Kdyby se tovaryš s tovaryšem svadil a v rvačku vešel, na to pokuty jeden groš český dá a starší tovaryš dva groše, a tak nenaděje se, aby toho všeho touž pokutou vyměřenou odbyl, nýbrž i trestán bude tak, jakž vedle dobrého uvážení starších tovaryšů trestán býti má. | **Za deváté.** | Kdyby který tovaryš se dopustil a oplzlé řeči mluvil, neb |

[Fol. 8]

zlořečil, sakramentoval, hromoval a čertoval, mají starší tovaryši tu moc jej potrestati. | **Za desáté.** | Který by tovaryš bez vůle mistrový vandroval, ani při starších tovaryších se neopověděl, a jemu stříbrný peníz neodvedl, má se po něm chtěti zlatý, až by zas přivandroval. | **Za jedenácté.** | Kde by se trefilo, že by jeden mistr měl dva anebo tři tovaryše, tehdy mladší staršího má v uctivosti míti a jeho poslouchati, a starší, vida mladšího poslušnost, jemu také ubližovati nemá dopustiti. |

[Fol. 9]

Za dvanácté. | Jestli by pak nějaká nevěle mezi tovaryši vzešla a nemohli to společně porovnat, tehdy na cechmistry aby podaní byli a na jejich spravedlivém posouzení byli povinni přestati. A který by pak proti tomu byl a na tom přestati nechtěl, takový honem a bázni k tomu přidržen byl a trestán jinším ku příkladu. | **Za třinácté.** | Co se pokut dotejče, takové aby byly dávány do pokladnice a hrubou polovici se zanechává dle uznání poctivého řádu. | **Za čtrnácté.** | Jestli by který tovaryš sem přivandroval, má k panu otci

[Fol. 10]

na hospodu jíti, a tu pro staršího tovaryše poslati, a do verštatu jeho doprovoditi a při nejprvnější schůzi do register jeho jméno zapsati vlad. Kterýmižto artikuly témuž řádu a pořádku řemesla našeho krejčovského vydánými, svrchu psaní cechmistrů a mistrů ruku ochranou držeti jsme se zavázali, jakož také naproti tomu, jak starší tovaryši, také i mladší, budou vědět svrchupsaných artikulů se pak chovati a pokut se vystříhati. | Pro lepší tohoto [důvěru] abychom |

[Fol. 11]

k tomuto listu pečeť cechovní přitisknouti [dali], jenž vystaven v nadepsaném městě dittrichštejnském Přibyslavi, léta Páně 1504. A obnoven jest zase v den svatodušní léta Páně 1711. | Mikoláš Roudnický, starší cechmistr | Pavel Paumon, mladší cechmistr |

Příloha č. 2

Výběrový slovníček výrazů z editovaných listin

A

<i>actum</i>	z lat. „agere –actum“, zde ve významu „čin“
<i>approbírování</i>	z latinského slova „approbare,, , tj. „ utvrdit“
<i>artikul, artikuly</i>	články, odstavce; cechovní artikule byly nařízení, kterými se celý cech řídil

B

<i>paizicr</i>	z něm., zde též paisicr, tj. přísedící
<i>barevna</i>	společná cechovní barvírna, obvykle spojená se sušárnou a často stojící v blízkosti sounkenické valchy
<i>beneficium</i>	z lat. „obročí, zajištění“
<i>brdo</i>	součást tkalcovského stavu, která slouží k navazování osnovy

C

<i>cech</i>	řemeslnické sdružení na korporativní bázi, původně podpůrné bratrstvo, později stavovská profesní organizace s obligatorním členstvím
<i>cehmistr</i>	představený cechovního řemesla, měl na starosti fungování cechu a dodržování zásad. Cechmistři se v pramenech objevují jako starší a mladší.
<i>confirmírovat</i>	z latinského slova „confirmare,“ tj. „potvrzovat“
<i>consumírovat</i>	z. lat. „consumare“, tj. „spotřebovávat, stravovat“
<i>čeled', čeládka</i>	pracovníci např. při statcích, v panských rodinách, kde zároveň i žili, zde zaměstnanci řemeslnických dílen a čeled' v měšťanských hospodářstvích

D

<i>dalmatika</i>	druh svrchního mešního roucha, dříve s krátkými, dnes s dlouhými rukávy, oblékaného celebrantem pod kasuli neboli ornát; samostatně dalmatiku při slavnostních bohoslužbách obléká jáhen
------------------	--

<i>Decembris</i>	z lat. „December“, tj. prosinec
<i>de dato</i>	z lat. „ze dne“
<i>dependence</i>	z lat. „dependentia“, tj. „závislost, odvislost“
<i>denár</i>	dvoustranná mince; české denáry byly spojovány se jménem panovníka Boleslava I. , ražba cca 955 – 1300 (původní jakost 0,650 – 0, 900 a klesá)
<i>dílo</i>	zde ve významu „zakázka“ nebo „výrobek“
<i>důchod</i>	zde ve významu příjem, plat

E

emanírovaný z. lat. „emanare“, tj. „vydat“.

F

<i>faktorum</i>	z lat., zde ve významu „činnosti“.
<i>fedrovati</i>	podporovat, pomáhat, brát v ochranu
<i>fodr</i>	těž fudr, druh soukenné vazby
<i>folkovat</i>	povolovat, mít porozumění
<i>fortel</i>	lest, úskok, podvodný úmysl
<i>funt</i>	z něm., váhová jednotka, zastaralý výraz pro libru (viz)
<i>funus</i>	pohřeb
<i>fušer</i>	viz štolíř

G

<i>grešle</i>	drobná mince, raženy výhradně pro české země od roku 1759, z mědi
<i>groš bílý</i>	ražen od roku 1573, váha 2,00 g, zrno 0,844 g, hodnotou představoval tříkrejcar
<i>groš míšeňský</i>	měna užívaná i v Čechách, proniká sem kolem poloviny 15. století, jakost byla proměnlivá, po roce 1471 došlo k úpravě poměru obíhajícího groše míšeňského v Čechách ku grošům českým (1:2)
<i>grunt, krunt</i>	pozemek

H

habilitirovaný z lat. „habilitas“, tj. „schopnost“, zde ve významu „uschopněných“.

<i>handlěř, handěři</i>	obchodník, obchodníci; kupec, kupci
<i>handlovat</i>	obchodovat, nakupovat - prodávat
<i>hlotář</i>	viz klotář
<i>horument</i>	vykřičený dům, pochybný příbytek
<i>hosпода (výsadní)</i>	zde ve významu cechovního útulku, domova pro tovaryše
<i>hyndrunk</i>	těž hindrunk, hindrování, z něm. „hindern“, zde činit překážky, překážet, obtěžovat, týrat

I

<i>incorporování</i>	z lat. „incorporare“, tj. „vtělovat, přivtělovat“.
<i>in praeiudicium certi</i>	z lat., zde právní termín ve významu „v takovém rozhodnutí“.
<i>in summa</i>	z lat. „vcelku,“
<i>insinuati</i>	z lat. „insinuatio“, tj. „vnutí, vsuvka, vložka“
<i>in vim legis</i>	z lat., právní termín „silou (mocí) zákona“
<i>in forma probante</i>	z lat. „v podobě ověřené“
<i>inspektor</i>	z lat. „inspectare“, tj. „znovu na něco dohlížet, stále znovu něco prohlížet, kontrolovat“; zde ve významu hospodářský inspektor, tj. profesionální státní hospodářský úředník stojící v čele ekonomické správy velkostatku královského města, čili tzv. hospodářského direktoria, které bylo zavedeno v českých královských městech v první polovině 18. století císařem Karlem VI.
<i>item</i>	lat. „též, katkéž, také, rovněž“

J

<i>jarmark</i>	z něm. Jahrmarkt, tj. výroční trh
<i>Judica</i>	Neděle „Judica“, tj. pátá neděle v předvelikonočním postu. Název odvozen od introitu mše, která je tuto neděli v chrámu Páně čtena
<i>juramentum</i>	z lat. „rozsudek, rozhodnutí soudu“

K

<i>kámen</i>	váhová jednotka = 20 liber = 10,274 kg
<i>klausule</i>	podmínka, výhrada nebo doložka
<i>klot nebo glot</i>	název jednoho z druhů jednobarevného sukna, později vyráběného

<i>klotář, glotař</i>	z bavlny, které se používalo na pevné pracovní oděvy nebo na podšívky výrobce klotu
<i>kment</i>	druh sukna tkaného na velmi jemné osnově; jinak též jemné lněné plátno
<i>knap</i>	výraz pro soukenického tovaryše
<i>koláč</i>	odměna, plat; koláč; též zjištěný dar, úplatek
<i>konšelé</i>	z <u>lat.</u> „consul“, zde rádce, radní; ve středověku přísežní členové městské rady
<i>kopa grošů</i>	60 grošů
<i>kramplování</i>	z něm., zde ve významu ulévat se, nepracovat, flákat se
<i>krejcar</i>	drobný peníz, roku 1561 byl ustanoven říšský mincovní řád, podle kterého 1 zlatník = 60 krejcarů
<i>krojič, kráječ</i>	střihač sukna, obchodník se suknem
kundšaft, kundšoft	z něm., počestěné slovo znamenající kupující, zákazník

L

<i>lehr-mistr</i>	z něm., cechovní mistr, ke kterému byl po domluvě s cechem umístěn učedník, aby se v jeho dílně vyučil řemeslu
<i>libra</i>	tj. 32 lotů = 513, 7504 g (váhová jednotka)
<i>list</i>	zde list a přídavné jméno, tj. listina určitého druhu (např. list výuční, list fedrovní, list zachovací, list o řádném manželském původu atp.)
<i>loket</i>	tj. 3 pídě = 0, 5915 m (délková míra)

M

<i>Merkswug</i>	z něm., znamení na postavu sukna označující počtem pečetí jeho kvalitu
<i>mezulán</i>	druh plátěné tkaniny s keprovou vazbou a s příměsí vlny

N

<i>Novembris</i>	z <u>lat.</u> „November“, tj. „listopad“.
------------------	---

O

<i>obmysl</i>	důmysl, důvtip; ale také vychatralost, šalba, falešná záminka
<i>obol</i>	z <u>lat.</u> „obolus“, tj. peníz

<i>observírovat</i>	z lat. „posluhovat, přisluhovat, sloužit“
<i>obyčej</i>	zvyklost, zvyk
<i>odpuštění</i>	zde ve významu povolení, dovolení
<i>oheň</i>	zde též ve významu „požár“
<i>ornát</i>	čili kasule, bohatě zdobené slavnostní mešní roucho
<i>oslyšet</i>	odmítnout, nevyhovět

P

<i>páj</i>	nižší soukenická měrná jednotka než postav; nepodařilo se zjistit, v jakém byly vzájemném poměru
<i>paisicr</i>	viz baizicr
<i>pastoral</i>	biskupský ostatkový kříž
<i>plandr</i>	též flandr; váhová jednotka pro odvažování vlny k soukenickému zpracování; název odvozen od Flander, které jsou považovány za kolébku evropského soukenictví
<i>plenis titulis</i>	z lat. „plnými tituly“
<i>potáč</i>	měrná jednotka pro váhu příze
<i>pojednat se</i>	dohodnout se, domluvit se, uzavřít smlouvu
<i>porok</i>	úhona, vada
<i>pořádek</i>	řád; přeneseně cech
<i>postav</i>	unifikovaná početní jednotka soukeníků, která sloužila mimo jiné i pro zdaňování jejich řemesla; průměrná roční produkce daná počtem utkaných postavů sukna za rok sloužila pro oceňování soukenické dílny z hlediska výnosu; jednalo se vlastně o pruh látky dlouhý zpravidla kolem 39 pražských loket, který vznikl po sejmutí napnutého utkaného sukna ze soukenického rámu a jeho stočení, čili o štůček sukna v uvedené délce
<i>possess</i>	z lat. „possidere“, tj. držet; „possessor“ značí držitel, zde tedy ve významu „držení“
<i>praejudicio</i>	z lat. „praeiudicium“, tj. „předběžný úsudek, rozhodnutí, předsudek“,
<i>presumírovat</i>	z lat. „praesumere“, tj. „brát v potaz, předpokládat“
<i>pretent</i>	z lat. „praetentare“, tj. „předem ohledat, napřed zkoušet, předjímat“, zde ve významu záminka

<i>privátní</i>	z. lat. „privatus“, tj. soukromý
<i>privilegia</i>	z lat. „privilegium“, tj. „výsada“, zde ve významu listin výsady obsahujících
<i>producírování</i>	z lat. „producere“, tj. „předvést“
<i>pronést, pronášet</i>	vytrádit, vyzrazovat
<i>pruhatý</i>	pruhovaný, též šrafovaný
<i>přadlka</i>	přadlena
<i>přikrývadla</i>	neboli famfrnochy, objevují se v heraldice, splývající rouška z helmu, měla chránit helmici při válečných taženích před horkem
<i>přípověď</i>	příslib, předběžný slib
<i>připovědět</i>	slíbit
<i>punctum</i>	lat. „bod“
<i>purkmistr</i>	původně předseda městské rady, protějšek <u>rychtáře</u> jako nejvyššího jmenovaného úředníka a zástupce městské vrchnosti; ve funkci purkmistra se konšelé zprvu střídali, později byl purkmistr volen a potvrzen vrchností. V pozdním středověku se jeho pravomoci postupně rozšiřovaly, až funkci rychtáře z velké části převzal nebo dokonce nahradil; od druhé poloviny 16. století v královských městech jeho pravomoc postupně omezována dosazováním tzv. královských nebo císařských rychtářů

Q

<i>qualificírovaný</i>	z lat. „quali facere“, tj. „cokoli dělat, čemukoli se věnovat“
<i>Quatembr</i>	z lat. „quater“, tj. „čtvrtletí“

R

<i>rám</i>	speciální dřevěná konstrukce sloužící k napínání utkaného sukna; počet ráků byl obvykle považován za jeden z ukazatelů prosperity a zámožnosti cechu i jednotlivých jeho členů
<i>rathaus</i>	z něm., tj. radnice, hlavní sídlo a reprezentativní budova městské správy, ve které se konávaly pravidelné schůze městské rady, zpravidla sídlo městské kanceláře

<i>registra</i>	kancelářská pomůcka vedená v kancelářích, sloužící k zapisování vydaných listin; dělí se na registra všeobecná a speciální; zde spíše ve významu „rejstřík“ čili evidenční nebo účetní seznam, soupis
<i>restírovat</i>	z lat. „restare“, tj. „nedostávat se, chybět“.
<i>revidírovat</i>	z lat. „revidere“, tj. „přehlédnout“
<i>requisity</i>	z lat. „requisitium“, tj. „žádost o právní podporu“
<i>rozšafnost</i>	rozvážnost, uvážlivost
<i>roztržitost</i>	rozpor, nesvornost, roztržka
<i>ruina</i>	z lat. „troska“
<i>rukojemství</i>	záruka, zástava
<i>rukojmí</i>	ručitel
<i>rukověť</i>	příručka
<i>ruskop</i>	správně též rosskop, z něm., pokrývka na koňský hřbet kladená pod sedlo
<i>rynk</i>	z něm., náměstí

S

<i>sacramentum</i>	z lat., „svátost“, též posvátná přísaha
<i>separírovati</i>	z lat. „separare“, tj. „oddělovat, odlučovat“
<i>snovat</i>	tkát
<i>Soli deo Gloria</i>	lat. „samému (jedinému) Bohu sláva“
<i>specialiter</i>	lat. „obzvláště, zejména“
<i>spolucehovní</i>	sounáležitý člen cechovní korporace
<i>Suché dny</i>	círk., třídní půst opakující se pravidelně každé čtvrtletí

Š

<i>šanovat</i>	mít ohled, šetřit
<i>šatlava</i>	vězení
<i>šenk</i>	nálevna (zpravidla vína a pálenky, neboť návelně, ve které se čepovalo pivo, se říkalo výčep), nesprávně hospoda (viz)
<i>šenkýřka</i>	obsluha v čenku, tj. číšnice, pracovnice v hospodě
<i>šerhagle</i>	postřihovačské nůžky
<i>šerka</i>	druh zpracování ovčí kůže

<i>šerkař</i>	výrobce šerky
<i>šperloch</i>	z něm., kryt (zpravidla kožený) na formanský vůz
<i>štolíř</i>	řemeslník, který se sice vyučil, ale který nepatřil k žádnému cechu, díky čemuž mu nebylo oficiálně dovoleno vykonávat řemeslo; pokud přesto pracoval jako řemeslník, jednalo se o pokoutní čili nezákonnou činnost, které se říkalo též fušerství
<i>štolovat</i>	fušovat, pokoutně vykonávat řemeslo bez řádného zařazení do cechu

T

<i>tenor</i>	lat. „znění, obsah dokumentu“
<i>termini</i>	z lat. „terminus“, zde ve významu „lhůta“
<i>tovaryš</i>	kvalifikovaný vyučený řemeslník bez mistrovského titulu
<i>troník</i>	hanlivý výraz pro grešle, viz. grešle
<i>turbirovati</i>	z lat. „turbare“, tj. „mařit, ničit, škodit, pobuřovat“.

U

<i>učedník</i>	nevyučení řemeslnický učeň, který pracoval u cechovního mistra, kde se povinně stanovenou dobu učil řemeslu, aby mohl tzv. dostat za vyučenou
<i>ungeltní</i>	z něm. „Ungeldt“, tj. „clo“; zde ve významu příjmu z celních poplatků a z proclívaného zboží
<i>uvarovat se</i>	ujít nečemu, vyvarovat se, vyhnout se

V

<i>valcha</i>	obvykle společná cechovní provozovna na vodní pohon určená k finální povrchové úpravě utkaného a obarveného sukna tzv. valchováním, tj. uhlazováním povrchu sukna a jeho rovnáním za působení tepla
<i>vandr</i>	z něm., tj. cesta, pouť; zde ve významu povinné tovaryšské cesty na zkušenu
<i>vedle</i>	podle
<i>vejповěd'</i>	usnesení, též nález, rozsudek
<i>versírovat</i>	z lat. „versare“, tj. „obracet, otáčet, působit“
<i>verštat</i>	z něm., tj. dílna

<i>vidimus</i>	listina transumující text již dříve vydané listiny nebo listin a ověřující shodu znění opisu s originální předlohou
<i>viklák</i>	klínek, slang. přadeno vlněné příze
<i>vkročiti v cestu</i>	učinit něčemu přítrž, ukončit něco
<i>Vlach, vlašský</i>	Ital, italský
<i>vyhandlovat</i>	koupit nebo prodat, tj. směnit
<i>vyluzovat</i>	vymamovat, vylákávat, loudit, mámit

Z

<i>zámysl, zoumysl</i>	tj. zlá vůle, zlý úmysl, též opovázlivost
<i>zápona</i>	spona, brože
<i>zápověď</i>	zákaz
<i>zaprošovat se</i>	vyžadovat
<i>zoumyslně</i>	úmyslně, svévolně
<i>zouplna</i>	úplně, zcela

Příloha č. 3

Rejstřík místní

Bystřice 122, 124

Humpolec 101

Chotěboř 113, 117, 118, 122, 124

Chrudim 118, 121

Jihlava 136

Kostnice 90

Kutná Hora 126, 127, 135

Ledeč nad Sázavou 127

Lipnice nad Sázavou 68

Německý Brod (nyní Havlíčkův Brod) 67, 68, 70, 72, 77, 81, 82, 87, 88, 90, 91, 97, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 113

Nové Město pražské 77, 130

Praha 80

Přibyslav 136, 138, 139, 141

Staré Město pražské 77, 78, 126, 127, 130

Vídeň 113, 130, 135

Rejstřík jmenný

Brožek Fridrich Franc 123
Budinský Václav 130
Cakl František Karel 77
Cantoris Jan 130
Čmuchálek Matěj 106
Ferdinand I. 126, 127, 130
Ferdinand II. 127, 130
Ferdinand III. 91
Fityřský Václav 69
Flajšman Ludvík 130
Franěk Honza 90
Hájek Martin 90
Hoffman Jiří 85
Hradecký Jakub 90
Hulakovský Jan 85
Chotěbořský Jan 90
Jan z Husince 90
Jeřábek Josef 106
Kaplický Jiřík 118
Karel VI. 85, 113
Klement Josef 82, 85
kníže Dittrichštejn 139
Kotlář Jan 106
Krajčí Jan 69
Kroužek Martina 118
Kroužek Kašpar 118
Kroužek Martin 118
Křížátko Jakub 126
Leopold 129, 130, 135
Litomyšlský Jan 118
Lux Lorentz Jan 106
Machov Jan 68

Matyáš 127, 130
Naimann František Jan 77
Najmon Jan 85
Naimon Melichar 90
Nepomucký Jan 117
Nosil Buryan 90
panna Marie, matka boží 72, 76, 82, 85, 91, 100, 117, 126
Paumon Pavel 141
Povýšil Adam 130
Pražský Jeroným 90
Roudnický Mikoláš 141
Rudolf II. 77, 81
Sekvenc Franc 123
Sláma Lorenc 125
Starosta Pavel 130
Straka Jan 118
sv. Bartoloměj 70
sv. Florián 82
sv. Jiří 82, 86
sv. Martin 72, 76, 82, 86
sv. Severin 91, 100, 134
sv. Tomáš 85
sv. Václav 71, 81, 127
sv. Vít 126
sv. Vojtěch 82, 91, 100
Šimon Honza 90
Trčka z Lípy 68, 75
Valentin 138
Vávra Leopold 82, 85
Veselý Václav 106
Wágner František Pavel 130

Příloha č. 4 (obrazová)

Fotografie některých dochovaných cechovních památek

Havlíčkův Brod

pečeti

1) cech kožešnický

Datace: 1681

MZA – Brno SOkA v Havlíčkově Brodě

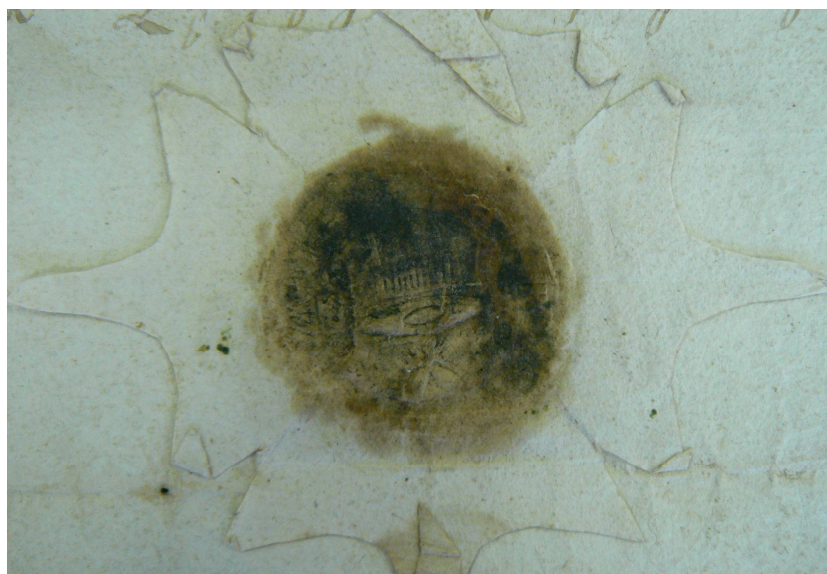
2) cech soukenický

Date: 1660

MZA – Brno SOkA v Havlíčkově Brodě

3) cech tkalcovský

Date: 1544

MZA – Brno SOkA v Havlíčkově Brodě

praporce

4) tkalcovský cech

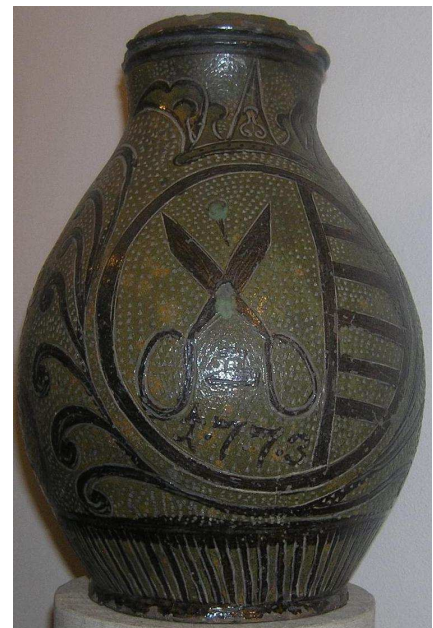
Datace: 1848

inventář muzea Vysočiny v Havlíčkově Brod.

džbány

5) cech krejčovský

5)

Datace: 1773

inventář muzea Vysočiny v Havlíčkově Brodě

koště

6) cech mlynářů a soukeníků

Datce: 1651

inventář muzea Vysočiny v Havlíčkově Brodě

truhlice

7) cech postřihačský

Datce: ???

inventář muzea Vysočiny v Havlíčkově Brodě

Chotěboř

pečeti

8) cech kožešnický

Datace: 1734

MZA – Brno SOkA v Havlíčkově Brodě

9) cech soukenický

Datace: 1768

MZA – Brno SOkA v Havlíčkově Brodě

10) cech soukenický

Datace: 18. století

Městské muzeum v Chotěboři

praporce

11) cech krejčí

Datace: 1827

Městské muzeum v Chotěboři

12) cech tkalcovský

Datace: 1823

Městské muzeum v Chotěboři

Resume

The main aim of the thesis called The diplomatic material of guilds at Havlíčkův Brod area until 1850, is to demonstrate the summary of guild's situation from the diplomatic aspect. The criteria was determined in the introduction and it is followed in all chapters. Because of broad topic, the selection was only focused on the textile crafts, which were associated in the guilds. The introductory part focuses on general issues of guilds. It shows a brief picture of the history of these corporations from their beginning to the final downfall. The issues of their hierarchy is explained in more detail. This thesis compiles the history of the textile crafts at Havlíčkův Brod area. The deeds, which appeared there are described in more detail.

The edition is more comprehensive part. The edition consists of diplomatic material. It is focused on deeds, which were issued by these corporations and also by publishers for mentioned guilds. The transcription of this material is chronological ordered according particular guilds and towns. It follows the rules in the final editorial note.

Edition serves as the main material and leads to outcome of this thesis, which is the final study, that summarizes the situation in given area from the diplomatic point of view. There is connected the part, which consists of deeds' analysis. It explains internal and external signs. The reader is able to go through the guild issues and thus to get reality of diplomatics until 1850 in mentioned area.

